

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ ARA DİSİPLİNLERİN SINIF
İÇİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

SEDA ERMİŞ

HAZİRAN-2008

T.C
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ ARA DİSİPLİNLERİN SINIF
İÇİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
“Bolu Örneği”

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Seda ERMİŞ

Tez Danışmanı
Meriç TUNCEL

Bolu-2008

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Seda ERMİŞ'e ait "Sosyal Bilgiler Dersindeki Ara Disiplinlerin Sınıf İçi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri" adlı çalışma jürimiz tarafından İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Üye (Başkan) : Yrd. Doç. Dr. Kaya YILDIZ.....

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Meriç TUNCEL.....

Üye : Yrd. Doç. Dr Mehmet CANBULAT.....

Prof. Dr. Uğur ESER

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ ARA DİSİPLİNLERİN SINIF İÇİ
UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Seda ERMİŞ

Yüksek Lisans Tezi

İlköğretim Ana Bilim Dalı

Sınıf Öğretmenliği Programı

Tez Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Meriç TUNCEL

Haziran 2008 (xii + 169)

Bu araştırmanın amacı Bolu ilindeki sınıf öğretmenlerinin 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarıyla ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve gerekli durumlarda önerilerde bulunmaktır.

Araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. Veriler 2006-2007 eğitim öğretim yılı bahar döneminde, Bolu ili merkezinde bulunan 10 ilköğretim okulunda, dördüncü ve beşinci sınıfta görev yapan 20 öğretmenden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir.

Araştırma sonunda ara disiplinler ile ilgili verilmiş olan açıklamaların, öğretmenler tarafından yetersiz bulunduğu, öğretmenlerin programda belirtilen ara disiplin dallarına yönelik çalışmaların yanında ek çalışma yapmadıkları sonucuna varılmıştır. Ayrıca ara disiplinlerin amacına ulaşmadığı düşünülmektedir. Bunun nedeninin ise ara disiplinlerin hepsinin uygulanabilirliğinin olmaması olduğu

söylenmektedir. Bu nedenle görüşme yapılan öğretmenler mevcut ara disiplinlerin dışında programa başka bir ara disiplinin yerleştirilmesini istememektedirler.. Ara disiplinlerin amacına ulaşabilmesi için sosyal bilgiler ders sayısının arttırılması yada ara disiplin kazanım sayılarının azaltılması gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ara disiplin, kazanım, sosyal bilgiler.

ABSTRACT**TEACHERS' OPINIONS ABOUT THE APPLICATION OF THE INTERVAL
DISCIPLINES IN SOCIAL SCIENCES LESSON IN THE CLASSROOM****SEDA ERMİŞ****HIGHER LICENCE THESIS****PRIMARY EDUCATION MAIN SCIENCE BRANCH****PRIMARY SCHOOL TEACHER PROGRAMME****Thesis Adviser Assistant Professor Doctor Meriç KANBUR TUNCEL****June 2008**

The aim of this investigation is to put forward the teachers' opinions which are about the application of the interval disciplines in class at the 4th and 5th grade Social Sciences lesson in Bolu and advise in necessary situations.

In the investigation qualitative method had been used. The data were gotten by using the half constructed interview method from 20 teachers who studied with 4th and 5th grades in 10 primary education schools which are at the center of Bolu in 2006- 2007 teaching and education spring term.

At the end of the investigation it was reached that the explanations given about the interval disciplines were found inadequate by the teachers, the teachers didn't

t do additional study about the interval discipline brunches which are stated in the programme. It is also thought that interval disciplines didn' t reach their aim. The reason for that is said to be that there aren' t applicabilities of all the interval disciplines. So the teachers who are interviewed don' t want another interval discipline to be placed to the programme except for the existing interval disciplines. It had been stated that the number of the lesson in Social Sciences should be increased or the number of the gain of the interval discipline should be decreased to be able to reach the interval disciplines to the aim.

Key Words: Interval discipline, gain, Social Sciences.

Anneme, Babama
ve
Eşime

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında göstermiş olduğu rehberlik, fedakârlık, anlayış ve yardımlarından dolayı değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Meriç Tuncel'e en derin saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca araştırmanın her aşamasında görüş ve önerileri ile bana destek olan yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım, Yrd. Doç. Dr. Zeki Aرسال, Yrd. Doç. Dr. Kaya YILDIZ, Yrd. Doç. Dr. Tuncay Özdemir, Yrd. Doç. Dr. Mehmet CANBULAT'a ve Yrd. Doç. Dr Yusuf Cerit'e teşekkür ederim.

Araştırmada yardımını esirgemeyen değerli hocam Selma Kaya'ya teşekkür ederim.

Araştırma boyunca yanımda olan ve yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Nermin ÖZER, Gülşen YILMAZ ve Aysun GİRGIN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma süreci boyunca daima yanımda olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen eşim Tolga ERMİŞ'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Seda ERMİŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLO DİZİN.....	xii
BÖLÜM I	
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem.....	6
1.3. Araştırmanın Amacı.....	6
1.4. Araştırmanın Önemi.....	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.6. Araştırmanın Sayıtlıları.....	8
1.7. Araştırmada Kullanılan Tanımlar.....	8
BÖLÜM II	
KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR	
Kuramsal Temeller.....	9
2.1. Eğitim Programı.....	9
2.2. Eğitimde Program Geliştirme Çalışmaları.....	11
2.4. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi.....	12
2.5. Sosyal Bilgiler Programının Gelişimi.....	18
2.6. Yeni Sosyal Bilgiler Programı.....	23
2.7. Sosyal Bilgiler Programındaki Ara Disiplinler.....	30
2.8. İlgili Araştırmalar.....	34
BÖLÜM III	
YÖNTEM	
3.1. Araştırmanın Modeli.....	38
3.2. Araştırma Alanı	39
3.4. Araştırmacının Araştırmadaki Rolü.....	39

3.5. Verilerin Toplanması.....	40
3.6. Verilerin Analizi.....	41
3.7. Geçerlik Güvenirlik.....	42
BÖLÜM IV	
BULGULAR.....	43
BÖLÜM V	
TARTIŞMA	106
BÖLÜM VI	
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	137
KAYNAKLAR.....	143
EKLER.....	152

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. 4. Sınıf Öğrenme Alanları ve Ünite Süreleri.....	30
Tablo 2.2. 5.Sınıf Öğrenme Alanları ve Ünite Süreleri.....	31
Tablo 2.3. Programda Kullanılan Semboller.....	32
Tablo 4.1. Kişisel Bilgilere İlişkin Bulgular.....	43
Tablo 4.2 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	44
Tablo 4.3 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	64
Tablo 4.4 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	73
Tablo 4.5 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	92
Tablo 5.1 Öğrenme Alanları Ve Ara Disiplin Kazanımları Tablosu	115
Tablo 1 Ek 2 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımları İle Eşleşen Ara Disiplin Alan Kazanımları Tablosu.....	156
Tablo 2. Ek 3 5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımları İle Eşleşen Ara Disiplin Alan Kazanımları Tablosu.....	161

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, problem, araştırmanın amacı, önemi, araştırmanın sayıltıları, sınırlılıkları, araştırmada kullanılan tanımlar yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Toplumların gelecek kaygıları ve birbirlerine hükmetme istekleri sonucunda bilimsel faaliyetlerde çok büyük artışlar olduğu görülmektedir. Her toplum bu bilimsel yarışta bir adım öne geçebilmek için, bir yandan var olanı geliştirmeye çalışırken diğer yandan da yeni kuşakları bilgi ve beceri ile donatarak yetiştirmiş insan gücü sağlamaya çalışmaktadırlar. Yirmi birinci yüzyılda yetiştirmiş insan gücü, ülkeler arasında en büyük rekabet unsuru olarak görülmeye başlanmıştır. Bu rekabet ortamında üstünlük sağlayabilmek için toplumların bireylerini daha nitelikli eğitmeleri bir zorunluluk haline gelmiştir. Toplumların nitelikli insan güçleri, ancak ve ancak eğitimle sağlanabilir. Bu noktada eğitime duyulan ihtiyaç yadsınamaz bir gerçektir. Çağdaşlığı yakalamada bilim ve teknolojiye egemen olmada en etkin güç eğitimidir. Eğitimin bu etkin gücü ve eğitimin önemi her geçen gün arttırmakta ve bu alanda gelişmelerin artmasına yol açmaktadır.

Bilim ve teknik eğitimin çıktılarıdır. Kültür birikimi ve bunun aktarılmasında, özgür ve demokratik bir toplumun yaratılmasında da eğitimin önemi açıktır (Turgut, 1992:2). Toplumların kalkınmasında bu denli önemli bir yere sahip olan eğitim, toplumsal yapıya ayak uydurmalı ve sürekli gelişme göstermelidir. Bunun için geçmişten günümüze, eğitim alanında birçok araştırma yapılmış ve araştırmacılar eğitimi farklı şekilde tanımlamışlardır.

Oğuzkan (1993:46) eğitimi şöyle tanımlamıştır: “Önceden saptanmış esaslara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizesidir”. Sönmez (1997:2) genetik mühendisliğindeki gelişmelerden hareket ederek farklı bir eğitim tanımı yapmıştır; “fiziksel uyarımlar sonucu beyinde istendik biyokimyasal değişiklikler oluşturma sürecidir”.

Sağlıklı bir toplum oluşturabilmek için eğitime gerekli önem verilmelidir. Eğitim gelişigüzel değil, belli bir amaca hizmet edecek şekilde planlanmış ve programlanmış olmalıdır.

Okul eğitiminin, planlı ve kontrollü bir süreç olmasını sağlayan temel etken eğitim programlarıdır. Nitelik en iyi olmak ve en mükemmeli ortaya koymak anlamında ele alındığında, nitelikli eğitimde en iyi öğrencileri yetiştirmekle mümkün olabilir. En iyi öğrenciler de çağdaş anlamda hazırlanmış eğitim programları ile yetiştirilebilirler (Demirel, 1998:17).

Eğitim programı, bireyde istenilen yönde davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla yapılan tüm etkinlikleri gösteren planlardır. Eğitim programları okulların temelini oluşturur ve okuldaki tüm etkinlikler eğitim programı doğrultusunda düzenlenir (Erden, 1998:52-53).

Ayrıca eğitim programları durağan olgular değildir. Toplumda görülen değişim ve gelişime paralel olarak eğitim programlarının da değişmesi gerekmektedir. Var olan programların işlerliği sürekli kontrol edilmeli ve görülen aksaklıklar giderilmelidir.

Bilginin hızla yenilenerek üretildiği çağımızda birey ve toplumun geleceği; bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerine bağlı bulunmaktadır. Bu becerilerin kazanılması ve hayat boyu sürdürülmesi ezberlemeyi değil, bilgi üretimine dayalı çağdaş bir eğitimi gerektirmektedir. Geleneksel eğitim yaklaşımlarının yetersiz kaldığı içinde bulunduğumuz bilgi ve teknoloji çağında, çoklu zekâ ve yapılandırıcı eğitim yaklaşımları ön plana çıkmaktadır. Bu

yaklaşımlarla eğitim sürecinde, öğretmen merkezli anlayışla, öğrencinin davranışını değiştirmek yerine; öğrenci merkezli anlayışla, öğrencinin zihinsel becerilerini geliştirmeye ve bilgiyi yapılandırmaya ağırlık verilmektedir (MEB, 2006:20).

Bu nedenle Türkiye’de 2004 yılından itibaren uygulanan program ile birlikte davranışçı yaklaşım, yerini yapılandırmacı yaklaşıma bırakmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım gereği öğrenme merkezli bir öğrenme modeli dikkate alınmıştır. İçerik ve etkinlikler çoklu zekâ ve aktif öğrenme gibi kuramlara göre düzenlenmiştir. Ölçme ve değerlendirme yaklaşımı olarak ürünün yanında süreç değerlendirme de esas alınmıştır.

Yapılandırmacı anlayışa göre programı değişen derslerden biri de Sosyal Bilgiler dersidir. Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişim ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, bilgi teknolojisinde iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme sürecinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişmeleri Türk eğitim sistemine ve programa yansıtma bir zorunluluk haline gelmiştir (MEB, 2005:50).

Eğitimdeki bu gelişme ve değişimlerden Sosyal Bilgiler dersini de etkilenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi bireyin iyi bir vatandaş olarak yetişmesini, içinde yaşadığı çevreyi ve vatanını tanımasını, karşılaştığı sosyal problemleri çözmesini sağlayacak temel bilgi ve genel kültürü kazandırmakla yükümlüdür (Kılıç, 1996:30).

Bu nedenle tarih boyunca sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarında toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmesine paralel değişiklikler olagelmıştır. Çünkü değişen ve gelişen şartlarda insanın çevre ile olan ilişkilerinin de değişmesi tabiidir. Bu değişim Sosyal Bilgiler programında görülmektedir.

Yeni ilköğretim programına göre, Sosyal Bilgiler programının vizyonu 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimseyen, Türk tarihini ve

kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen, sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB, 2005:50).

Etkin ve sorumlu vatandaş olmak demek çevresindeki problemleri hisseden ve bu problemleri çözme becerisine sahip, karşılaştığı olayları sorgulayan, toplumdaki hareketlerin yönüne göre kendini bırakmayan, kısacası etrafına eleştirel gözle bakan insan olmaktır. Bu kadar büyük öneme sahip olan Sosyal Bilgiler dersi de amaçlarını bu doğrultuda belirlemelidir.

Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005:51). Bu amaçlara ulaşmayı kolaylaştırmak amacıyla yeni programla birlikte bazı değişiklikler yapılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan değişikliklere bakıldığında daha önceki programdan farklı olarak ilişkilendirme şekilleri görülmektedir. Öğretmen programda üç türlü ilişkilendirme ile karşılaşmaktadır. Bunlar üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve ara disiplinlerle ilişkilendirmedir (MEB, 2005:7).

Yeni programa göre; afetten korunma ve güvenli yaşam, girişimcilik, insan hakları ve vatandaşlık, kariyer bilincini geliştirme, rehberlik ve psikolojik danışma, özel eğitim, olimpiik eğitim ve sağlık kültürü ara disiplin alanlarıdır (MEB, 2005:13).

Programda yer alan ara disiplinlerin ilgili öğretim programı kazanımları ile eşleştirilmesi ve ara disiplin kazanımlarının uygun şekilde öğrencilere kazandırılması Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarının gerçekleşmesi için önemlidir. Konular ile ilgili

olan ara disiplin kazanımlarının ders kazanımları ile ilişkilendirilmesinin ders kazanımına katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Bu nedenle ara disiplinlerin ders içi uygulamalarının önemi büyüktür. Ayrıca ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarına ilişkin eksiklerin belirlenmesi, ara disiplinlerin amaçlarının ve öneminin tam anlamı ile kavranılması, yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve ara disiplinlerle ilgili kazanımların ne düzeyde kazandırıldığı ile ilgili hususlara en iyi cevap verecek olanların bu programı uygulayan öğretmenler olacağı düşünülmektedir.

Bu nedenden dolayı Sosyal Bilgiler dersindeki ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarının belirlenmesi gerektiğinden hareketle bu konunun araştırılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

1.2. Problem

İlköğretim okulları 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

1.3. Amaç

Bu araştırmanın amacı Bolu ilindeki sınıf öğretmenlerin ilköğretim okulları 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarıyla ilgili görüşlerini ortaya koymaktır.

Bu genel amacın gerçekleştirilmesi için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Alt Problemler

İlköğretim okulları 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki;

1. Ara disiplinler ile

- a) Dersin kazanımları
- b) Temalar
- c) Eğitim durumları değişkenleri
- d) Ölçme değerlendirme arasındaki ilişkiye yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler dersi, geleneksel toplum davranışlarına uyum sağlamada ve değişmekte olan dinamik sosyal yapıya yön verecek olan becerileri kazandırmada büyük önem taşımaktadır (Öner, 1999:15).

Bu becerileri geliştirebilmek için yeni programda yer alan kariyer eğitimi, özel eğitim, insan hakları ve vatandaşlık eğitimi, psikolojik danışma ve rehberlik eğitimi, girişimcilik eğitimi, sağlık kültürü eğitimi ve afet eğitimi gibi ara disiplinlerin, Sosyal Bilgiler dersinde işlenmesi büyük önem taşımaktadır. Programın

uygulayıcısı olan öğretmenlerden, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının yanı sıra yeri geldikçe ara disiplinlerle de ilişki kurması istenmektedir. Çünkü programda yer alan, öğretim programı kazanımlarının yanı sıra ara disiplinlerin de kazandırılması önemlidir. Bu önem ara disiplinlerin sınıf içi uygulamaları ile ilgili sorunların çözümüne katkıda bulunacak ve yol gösterecek araştırmalara, büyük gereksinim duyulduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarına ilişkin herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan bu araştırmanın Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinde ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koyması, bu dersin veriminin arttırılması ve yeni programın içselleştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Ayrıca bu araştırma ile elde edilen veriler, Sosyal Bilgiler dersinin verimliliğini arttırması, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sağlanması, yeni programa hizmet etmesi ve daha sonraki araştırmalara yol gösterici olması açısından da önem taşımaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma 2006-2007 eğitim öğretim yılında Bolu ili merkez ilçe sınırları içinde yer alan ilköğretim okulu 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

2. Araştırmanın bulguları seçilen veri toplama yöntemi ile sınırlıdır. Araştırmada kullanılan “niteliksel araştırma tekniği”nde bilgi toplama aracı olarak kullanılan görüşme de bu araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmuştur.

3. Araştırmada kullanılan görüşme tekniğinin gereği bulgular, görüşülecek kişilerin konu ile ilgili bilgileriyle sınırlıdır.

1.6. Araştırmanın Sayıtları

1. Konu ile ilgili görüşme yapılan öğretmenler sorulara cevap verirken açık yürekli ve samimi davranmışlardır.

2. Görüşme soruları görüşme yapılan öğretmenlerin ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarına ilişkin görüşlerini ortaya koyar niteliktedir.

1.7. Tanımlar

Öğretmen: Bolu ili merkezinde bulunan resmi okullarda görev yapan ilköğretim okulu 4. ve 5. sınıf öğretmenleridir.

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi Sosyal Bilimlerin ve Vatandaşlık Bilgisinin konularının, öğrenme alanlarını yansıtan bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresi ile etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2006:759).

Ara Disiplinler: Derslerle yaşam arasında bağlantı kuran alanlardır. Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Vatandaşlık ve İnsan hakları Eğitimi, Sağlık Kültürü, Olimpik Eğitim, Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam, Kariyer Bilinci Geliştirme, Girişimcilik ara disiplin alanlarıdır (MEB, 2006:758).

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili kuramsal açıklamalar ve sosyal bilgiler programları ile ilgili yapılmış olan çeşitli araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. KURAMSAL TEMELLER

2.1.1. Eğitim Programı

Eğitim programının tanımına baktığımızda, farklı eğitim bilimciler farklı tanımlar ortaya koyarak, kapsamlı tanımlara ulaşmayı sağlamışlardır.

Gutok (1997:6)'e göre yaygın anlamıyla program okulun kontrolü ve rehberliği altındaki bir öğrencinin düzenlenmiş deneyimlerini, yaşantılarını içeren bir bütün olarak tanımlanabilir. Brubacher'e göre program "çocuğun, hayatını zenginleştirmek için okulun gözetimi altında seçilmiş ve örgütlenmiş bütün gerçek yaşantıları kapsar." Popham ve Baker ise programa, okulun sorumlu olduğu bütün planlanmış ve öğrenme sonucunda edinilmiş yaşantılar anlamını vermekte ve daha kısa olarak "program, öğrenme işleminin istendik sonuçlarıdır" diyerek bu tanımlı açıklamaktadır (Çilenti, 1997:13).

Ülkemizde ise, program geliştirme alanındaki eğitim bilimcilerinin, eğitim programı hakkındaki görüşleri şöyledir: Ertürk (1982:95-96), eğitim programını yetişek olarak adlandırmış ve bu kavramı da "eğitim ortamında her öğrencinin geçirmiş olduğu belli eğitim durumları ve belli yaşantılar" olarak tanımlamıştır. Varış (1997:14)'a göre eğitim programı; bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsamaktadır. Özçelik (1989:4) programı, öğrenme öğretme sürecinde nelerin, niçin ve nasıl yer alacağını gösteren bir kılavuz, başka bir deyişle bu nitelikte bir proje planı olarak tanımlamıştır. Doğan (1997:4)'a göre eğitim programı, okulun

kontrolü ve rehberliği altında öğrencilerin okul içindeki ve okul dışındaki tüm yaşantılarını kapsamaktadır. Demirel (1998:7)’e göre eğitim programı öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir.

Eğitim programını daha iyi anlayabilmek için eğitim programı içinde yer alan kavramları da incelemek gerekmektedir.

Eğitim programı içinde yer alan kavramlardan biri “öğretim programı” diğeri ise “ders programıdır”. Öğretim programı eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bir kesim olarak, genellikle bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerilerin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır (Varış, 1996:14).

Bir başka deyişle öğretim programı; belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, bunların amaçlarını, derslerin sınıflara dağılımını ve öğretim yöntemlerini gösteren kılavuzdur (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999:198).

Ders programı ise öğretim programında yer alan bilgi kategorilerinin, disiplinlerin ve faaliyet alanlarının eğitim amaçları ile ilişkili olan özel amaçlarını gerçekleştirmeleri için öğretim ilkelerini, konuların alt kategorilerini değerlendirme esaslarını içeren eğitim öğretim esaslarını içeren ve eğitim öğretim programlarındaki esasları öğrenci davranışına dönüştüren programdır (Varış, 1997:14).

Günümüzde diğer program kavramları yerine de eğitim programı kavramı kullanılmaktadır. Fakat halen okullarımızda uygulanan programları özel olarak belirtmek gerektiğinde, yerine göre öğretim programı, okul programı, ders programı adlarından birinin kullanıldığı görülmektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999:199).

Programlar eğitim ortamının olmasa olmazları arasındadır. Programın bu öneminden hareketle eğitim bilimcileri program geliştirme çalışmalarına her zaman önem vermişler ve toplumsal gelişmelere paralel olarak programlarda zaman zaman değişikliklere gitmişlerdir.

2.1.2. Eğitimde Program Geliştirme Çalışmaları

Çağdaş bir eğitim için, programların toplumsal gelişme ve değişmeye paralel olarak kendini yenilemesi gerekir. Ayrıca programlar sürekli kontrol edilmeli, eğitim sürecinin ürünü değerlendirilerek görülen aksaklıklar giderilmelidir. Bu aksaklıklar ancak program geliştirme çalışmalarıyla giderilebilir.

Ancak Türkiye’de program değerlendirme ve geliştirme çalışmaları süreklilik göstermemekle birlikte, ihtiyaç duyuldukça programlarda yenileme ve düzeltme çalışmaları yapılmaktadır (Erden, 1998:54). 1924 yılında tek tip ve 5 yıllık ilkokul için bir program yapılmıştır. 1926 yılında toplu öğretim, çocuğa özgelik, yakın çevre ilkelerine göre gözden geçirilen bu program 1936 ve 1948 yıllarında daha iyi bir duruma getirilmiştir.

V. Milli Eğitim Şurasında (1953) öğretimle ilgili problemlere yer verilmesi, yürürlükte bulunan 1948 programının bütünüyle yeniden ele alınmasına yol açmıştır (Varış, 1997:34).

1960’lı yıllarla birlikte program geliştirme çalışmalarının yoğunlaştığı görülmektedir. İlköğretim programı ile ilgili olarak yapılan işlerin muhtemelen en önemlisi, Milli Eğitim amaçlarına ek olarak ilköğretim amaçlarının da belirlenmesi olmuştur. 1962 yılında toplanan 7. Milli Eğitim Şurası’nda alınan kararlar gereğince ilkokul program taslağı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu taslak önce 14 ilden başlayarak deneme okullarında uygulanmıştır.

1980’li yıllarda program geliştirme çalışmalarının tekrar ağırlık kazandığı görülmektedir. Program geliştirmede sürekliliğin ve standartlaşmanın sağlanması

yönünde bazı çalışmalar yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bu amaçla 1982 yılında bir program modeli oluşturmak ve bundan sonra hazırlanacak ve geliştirilecek tüm programların bu modele uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla, üniversitelerdeki bilim adamlarıyla işbirliği içinde yeni bir program modeli oluşturulmuştur. Bu modelde programların hazırlanması ve geliştirilmesi konusunda görev alacak kişiler ile program geliştirme grubunun çalışma esasları belirlenmiştir. Her programda genel, ünite ve konu amaçlarının belirlenmesinin, her ünitenin, ayrı ayrı davranışlarının tespit edilmesinin gerekli olduğunun altı çizilmiştir (MEB, 1998: www.yayim.meb.gov.tr).

İlköğretimde program geliştirme faaliyetleri genellikle, daha fazla sayıda ilgilinin program yapma işine katılması, hazırlanan programın tanıtılması şeklinde uygulanmış, değerlendirme ve araştırmaya sürekli yer verilememiştir. Son yıllarda ilköğretim programı, ders programları boyutunda geliştirilmektedir. Bazı ders programları; hedef davranış, ders konuları, derslerin işleniş ile ilgili açıklamalar boyutunda ele alınmıştır. İlkokul programının 1995 yılındaki yeni baskısında hedef ve davranışların belirlenmesi yerine dersin amaçları ve konuların belirlenmesiyle yetinilmiştir. Ancak ders programları ayrı basılmış ve bu baskılarda hedef ve davranışlara önemle yer verilmiştir (Büyükkaragöz, 1997:231).

1998 yılında 8 yıllık öğretime geçilmesi ile ilköğretim programında düzenlemelere gidilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığınca ilköğretim programlarında yapılan son değişiklik 2004 yılında yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanan yeni ilköğretim programının geliştirilmesi ile gerçekleştirilmiştir.

2.1.3. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi

Sosyal Bilgilerin temel kaynağı Sosyal Bilimlerdir. Fen Bilgisi nasıl Fen Bilimlerine dayanırsa, Sosyal Bilgiler de Sosyal Bilimlere dayanır. Program yönünden Sosyal Bilgiler terimi Sosyal Bilimlerden alınan muhtevaya dayanarak

oluşturulan üniteleri ihtiva eden programı belirlemek için kullanılır (Köstüklü, 1998:10).

Sosyal Bilimlerin üzerinde durmuş olduğu insan davranışları, sosyal yaşayış, insanlar arası ilişkiler ve sosyal kurumlar gibi konuların öğrencilere aktarılmadığı bir eğitim ortamı düşünülemez. Bu konular Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilere aktarılmaktadır. Yani Sosyal Bilgiler dersinin yapısını oluşturan konular Sosyal Bilimlerden alınmaktadır.

Kimi zaman Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgilerin eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmekle birlikte, bunların iki ayrı kavram olduğunu kabul etmek gerekir. Sosyal Bilgilerin insanın toplum olarak yaşayışını, davranışını, temel gereksinimlerini, bunların karşılanma biçimlerini, giderilmesi için yapılan çalışmaları ve ilgili kurumları ele almasıdır. Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgu ve ayrıştırmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsamaktadır (Kısakürek, 1989:5).

Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında ABD’de Milli Eğitim Derneğinin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Daha sonraki yıllarda bu kavram diğer bütün ülkelerce yaygın kullanılmaya ve okul programlarında yer almaya başlamıştır. Okul programlarında yer alan Sosyal Bilgiler dersi denilince, Sosyal Bilimlerin her bir dalı ile ilgili ama bağımsız bir alan olan ders akla gelmektedir (Köstüklü, 1998:11).

Bunun yanında batılı bazı bilim adamlarının değerlendirmelerine göre Sosyal Bilimlerin, öğretim için seçilmiş olan ve değişmeyen bölümünü Sosyal Bilgiler oluşturmaktadır (Can, Yaşar ve Sözer,1998:3).

Daha ayrıntılı olarak Sosyal Bilgilerin tanımına bakıldığında, değişik ve çeşitli tanımlar görülmektedir. Ancak Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilgili bilgi üreten ve bu alanda uluslar arası en büyük kuruluşlardan biri olan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) sosyal bilgileri şu şekilde tanımlamıştır: Sosyal Bilgiler,

vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma ortamıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzölen sistematik ve eşgüdömlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirine bağımlı küresel bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneğı geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır (Akt: Öztürk ve Dilek, 2005:16).

Başka bir görüşe göre Sosyal Bilgiler, insan ilişkilerini göz önünde tutarak, insanların toplumsal ve fiziksel çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilim olarak tanımlanır. Türkiye’deki Sosyal Bilgilerin tanımı, Hayat Bilgisi/Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi programı, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planı olarak yapılabilir (Barth ve Demirtaş, 1997:6).

Ölkemizde Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgilenen Sönmez (1994:8) ise Sosyal Bilgileri, “toplumsal gerçekte kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal gerçekte denildiğinde toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorlu olan, onun daha kolay, mutlu ve rahat yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramının kapsamı içine girebilir. Sosyal Bilgiler bir bakıma tüm Sosyal Bilimlerin kesiştiğı bir alan olarak düşünülebilir (Sönmez, 1994:8).

Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili çalışmalar yapan diğör bir bilim adamı olan Erden (1997:8)’e göre Sosyal Bilgileri, “ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere

dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı” olarak tanımlanmaktadır.

Eğitimin en önemli işlevlerinden biri de öğretimin yanı sıra çocuğun sosyalleşmesini, toplumsal yaşamla ilgili bilgi ve beceriye sahip olabilmesini sağlamaktır. Eğitim kurumlarının üstlenmiş olduğu bu görev Sosyal Bilgiler dersi aracılığı ile öğrenciler aktarılmaktadır.

Savaş ve Ünüvar (1999:1)’a göre, İlköğretim Okulları Programında yer alan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi, bireyin yaşamında karşısına çıkacak olan çeşitli sorunlara en uygun cevabı verebilmesi için, bireyi hayata hazırlamayı, ona hayatın içinden olaylarla, bu olaylardan nasıl ders alması gerektiğini, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarının neler olacağını hatırlatır ve öğretir.

Bu nedenle Sosyal Bilgiler öğretiminin merkezinde, bireyin gereksinimleri yer almaktadır. Sosyal Bilgiler dersi ile öğrenciler vatandaşlık hak ve sorumluluklarını anlar, birey olarak toplum içindeki yerlerini kavrarlar. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim okullarında temel ve önemli derslerden biri olarak değerlendirilmelidir (Savage ve Armstrong, 1987:4).

Buna rağmen Sosyal Bilgiler dersi okullara ilk girdiği yıllarda tam olarak anlaşılamamış, niteliği konusunda değişik anlayışlar ortaya çıkmıştır. Bazıları Sosyal Bilgileri yalnızca yurttaşlık bilgileri olarak, bazıları tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinin birleşimi olarak, bazıları ise insan topluluklarının organizasyonuna ait bilgiler olarak algılamışlar ve kabul etmişlerdir. Bunlar içinde en yaygın kabul gören anlayış, Sosyal Bilgileri tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgilerinin birleştirilmesi şeklinde ortaya çıkmıştır (Günden, 1995:23-24).

Sosyal Bilgileri yalnızca tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinin birleştirilmesi olarak düşünmek yanlıştır. Çünkü Sosyal Bilgiler dersinde sosyal bilim dallarının değişik alanlarına da girilir. Sosyal Bilgiler dersinde çocuklar çevrelerini, insanları, insanların birbiriyle ilişkilerini, bu ilişkilerin dünü ve bugünü görerek normal

gelişim içinde yaşamasını öğrenirler. Sosyal Bilgilerin üzerinde en çok durduğu ve önem verdiği konulardan biri insan ilişkilerini öğrenmekle yetinmez, aynı zamanda sosyal kurumlarla, eşya ve dünya ile ilişkileri de öğrenirler. Bunun yanında insanların hayatlarını sürdürmeleri için gerekli olan yiyecek, giyecek, korunma, savunma vs. etkinliklerle ilgili bilgi, beceri ve duygular kazanırlar. Böylece insanlar, yaşamak için hem doğanın hem de toplumun bazı ilkelerini öğrenir (Sönmez, 1998:2).

Eğitim kurumları, bu amaçla öğrencileri iyi bir vatandaş olarak yetiştirme, toplumsallaştırma, kültürel mirası aktarma, tarihini, kurumlarını ve bu kurumlarla ilişkilerini öğretme, toplum içindeki rollerinin gerektirdiği davranışları kazandırma, toplumun kendisine sağladığı imkânları kullanmasını sağlama gibi davranışlarla donanık hale getirmeye çalışır (Erden, 1998:4).

Bu nedenle ilköğretimdeki Sosyal Bilgiler dersi öğrenciye toplumsal yaşama hazırlamayı amaçlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarından biri öğrenciye “toplumsal kişilik kazandırmaktır”. Toplumsal kişiliğinin en önemli özelliği iyi bir yurttaş olmaktır. Burada iyi bir yurttaş olmaktan amaç, kişinin ödev ve sorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olmasıdır. Sosyal Bilgiler dersi, çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok yakından ilgilidir. Bu nedenle, çocuk özellikle içinde bulunduğu toplumsal yaşamı bu derste, geçmiş, bugünü ve geleceği ile birlikte yakından tanıyacaktır. Sosyal Bilgiler dersi, ayrıca, demokrasi ya da Cumhuriyet ülkülerini benimsettiği, toplumsal yaşamın, dün, bugünü, yarını arasındaki ilişkiyi gösterdiği oranda amacına ulaşmış sayılır (Binbaşoğlu, 1981:40-42).

Ayrıca tarih boyunca sosyal bilimlerin öğretiminin genel amaçlarında toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerine paralel değişiklikler olmuştur. Çünkü değişen ve gelişen şartlarda insanın çevre ile olan ilişkilerinin de değişmesi tabiidir. Durum böyle olunca çağdaş sosyal bilimlerin programları güncel sorunlara göre biçimlendirmekte, kapsamı ve yöntemi çevredeki değişimlere ve gelişmelere

göre oluşturulmaktadır. Ancak bütün bu değişmelerin ötesinde sosyal bilgiler öğretiminde genel olarak;

1. Kişilik gelişimi
2. İnsan ilişkileri
3. Ekonomik verimlilik
4. Yurttaşlık sorumluluğu
5. Değişme ve hayatla mücadele
6. Dünyayı ve yurdu tanımak için bilgi birikiminden yararlanma vb. alanlarda kişilerin yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bir başka ifade ile milli eğitiminin amaçları çerçevesinde iyi insan, iyi vatandaş ve bilgili insan yetiştirmek orta öğretimde sosyal bilgiler çerçevesinde yer alan tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerinin ortak amacıdır. Bu derslerin amaçlarına baktığımızda hepsinde ortak olan yön, değişen toplum ve gelişen şartlar içinde insan gelişimini ve vatandaşlık eğitimini esas almalarıdır. İlköğretimde ise bu amaçlar, ilköğretim öğrencisinin seviyesine göre, sosyal bilgiler dersi çerçevesinde kazandırılmaktadır (Köstüklü, 1998:17).

Kısakürek ise (1989:8-9) Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencide gelişecek amaçları dört maddede açıklamaktadır.

1. Sosyal Bilgiler dersinde çocuğun düşünme yeteneği gelişir,
2. Sosyal Bilgiler öğretimiyle çocuğun insanlar arası ilişkileri gelişir, böylece çocuklar işbirliği içinde çalışabilen, açık görüşlü, hoşgörülü, kendine güvenen, yaratıcı bireyler olarak yetişirler.
3. Sosyal Bilgiler derslerinde çocuklara temel yurttaşlık hak ve sorumlulukları kavratılır, anayasanın ve öteki yasaların öngördüğü davranış biçimleri benimsetilir.
4. Çocuklara ekonomik bir bakış açısı kazandırır. Toplumun ekonomik işleyişi, ülkenin kaynaklarının önemi ve korunması, çevreyi koruma, iş ve meslekleri tanıma, gereksinimleri sıralama gibi özellikleri kazanma Sosyal Bilgiler derslerinde gerçekleştirilmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin gerekliliği üzerinde dururken, iyi yurttaş olma konusunda eğitimin öneminden söz edilmekte ve bu konuda gerekli yeterlilikleri bireye kazandırmada okulun oynadığı rolü yadsımamak gerekir. Okulun en önemli görevlerinden biri Sosyal Bilgiler öğretimi yoluyla çocuğun vatandaşlık eğitimini tam olarak gerçekleştirmektir. İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersinin verilmesi öğrencinin her şeyden önce sosyalleşmesini, demokratik yaşamın temel ilkelerini, iyi yurttaş olmanın gereklerini öğrenmesini sağlar. Bu yüzden Sosyal Bilgiler dersi ilköğretimde ayrı bir öneme sahiptir (Sözer, 1998:16).

2.1.4. Sosyal Bilgiler Programının Gelişimi

Sosyal Bilgiler eğitiminin tarihte ilk kez ne zaman ve nerede verildiği bilinmiyor. Ancak doğal ve toplumsal bir ortamda yaşayan insanın yemek, içmek, giyinmek, barınmak, korunmak gibi bir takım ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bazı bilgi ve becerileri kazanması gerekir. Bir doğa ve toplum içinde yaşayan insanın bu bilgi ve becerileri kazanması, Sosyal Bilgiler, insanoğlu var oluşundan beri vardır demeye yeterlidir (Sönmez, 1994:8).

Tarihte ilk kez Milli Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin İsrail tarafından verildiği bilinmektedir. Bizde ise toplumsal hayatla ilgili kurallar İslamiyet'ten önce gelenek görenek ve inanç sisteminin içinde verilmiştir, İslamiyet'in kabulünden sonra bireyler İslam dininin esaslarına göre yetiştirmeye çalışılmış, bunun yanı sıra gelenek ve göreneğin kuralları da kazanılmaya çalışılmıştır (Erden, 1993:6).

Türk eğitim tarihimizde ise İslamiyet'ten önce toplumsal yaşam ile ilgili bir takım kurallarla gelenek ve görenekler çocuk ve gençlere öğretilmeye çalışılmıştır. İslamiyet'ten sonra ise İslam dininin esaslarına göre kişi geliştirmeye çalışılmış, bunun yanında gelenek ve göreneklerin kuralları da kişiye kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu durum fen bilgisi ile ilgili derslerdeki değişimler dışında tüm eğitim sisteminde Cumhuriyete dek sürmüştür (Akyüz, 1993:127-243).

Cumhuriyet döneminde ilköğretimle ilgili olarak 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1998, 2004 yıllarında program düzenlemelerine gidilmiştir.

1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanunuyla birlikte tüm okulların idaresi tek merkezde toplanmış, eğitimde laikleşme, demokratikleşme ve karma eğitime geçilmesiyle birlikte kadın eğitime verilen önemin artması sağlanmıştır. Bu dönemde Latin harfleri kabul edilmiş tarih ve dil alanında milli bir amaca yönelme başlamıştır.

1926 programında ilkokulların temel amacının “genç kuşağın çevresine etkin uyumunu sağlamak üzere iyi bir vatandaş yetiştirmek olduğu vurgulanarak, tarih, coğrafya, yurt bilgisi adlarıyla 4. ve 5. sınıflara haftada ikişer saat Sosyal Bilgiler programına uygun dersler konulmuştur (Can, Yaşar ve Sözer,1998:9).

1926 programında tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri ayrı ayrı okutulmaktadır. Hepsinin genel amacı ise “İyi bir vatandaş yetiştirmek, gençleri mensup oldukları vatan ve milletine intibak ettirmektir. Yurt Bilgisi dersi ise bu gayeyi doğrudan doğruya yapan bir derstir. Bu nedenle diğer derslerin hepsinin merkezi ve temeli durumundadır (Nalçacı, 2001:23).

1926 programı on yıl uygulamada kalmıştır. Fakat bu arada 1930 yılında köy çocuklarını, köyün şartlarına ihtiyaçlarına göre yetiştirmek için şehir okulları müfredatının esaslarını temel almak suretiyle “Köy Mektepleri Müfredat Programı” hazırlanmıştır (Türkoğlu, 2006:330).

1936 yılında yapılan program değişiklikleri önceki değişikliklere göre ayrı bir öneme sahiptir. Bu tarihe kadar yeni kurulan devletin yapısına uygun olarak yapılması gereken inkılâplar tamamlanmış ve inkılâplar yerleşmeye başlanmıştır. Daha önceki değişikliklerin yapıldığı yıllarda inkılâplar henüz tamamlanmadığından, hazırlanan ilkokul programı yeni rejimin görüşlerini tam olarak yansıtmıyordu. Bu açıdan 1936 programı ayrı bir öneme sahiptir.

1930, 1932, 1936 programlarında 1926 programındaki amaca “bedence ve ruhça en iyi alışkanlıklara sahip olmak, Türk toplumuna ve Cumhuriyet yönetimine uyum sağlamak, yararlı olmak, milli, medeni ve insani düşünce ve duygulara sahip bir duruma getirmek” gibi ilkeler de eklenmiştir. Dersler bu programda da aynı adlarla okutulmuş, yalnız yurt bilgisi dersi beşinci sınıfta bir saate indirilmiştir (Sönmez, 1994:22).

1936 programı dönemin ihtiyaçlarına göre yeniden gözden geçirilerek 1948 ilkokul programı hazırlanmıştır. Bu program 1948-1949 öğretim yılında yürürlüğe konmuş ve 20 yıl süreyle Cumhuriyet tarihinin en uzun süre yürürlükte kalan programı özelliği kazanmıştır (Cicioğlu, 1985:99).

1948 programında ilkokulun amaçları yoktur. Bunun yerine Milli Eğitimin amaçlarının ilkokulunda da amaçları olacağı vurgulanmış ve öğrencilerin yetiştirilmesine yönelik dört ana amaç belirlenmiştir. Bunun toplumsal, kişisel ve ekonomik hayat yönünden olarak belirlenmiş ve her ana amacın alt amaçlarını da yazmıştır. Tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin amaçları düzenlenmiştir ve programa “ilkokul çocuklara milliyi aşlamak mecburiyetindedir, içinde yetişen bütün vatandaşlara aynı ülküleri, aynı milli amaçları vermek için gerekli bütün bilgileri, alışkanlıkları, ilgileri, hizmet arzusunu verecek şekilde kazandırmak” ilkesi de eklenmiştir (Çelenk, 2000:14-20).

Daha sonra 1952 öğretmen okulları programına, daha önce ayrı ayrı ders olarak okutulan tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisinin yerine Sosyal Bilgiler dersi konulmuştur. 1952 yılında toplanan, Beşinci Milli Eğitim Şurasında Sosyal Bilgiler dersinin İlköğretim ve Orta öğretim programlarında okutulması kararlaştırılmıştır (Can,Yaşar ve Sözer, 1998:9).

1961 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğü 1948 programını inceleyerek “İlköğretim Programında yapılacak değişikliklerle ilgili esasları” bir rapor halinde tespit etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, illere gönderdiği genelge ile öğretmenlerin ve eğitim kuruluşlarının, 1948 İlköğretim programı hakkındaki görüşlerini istemiştir.

Yapılan inceleme ve deneme sonuçları gözden geçirilerek yeni program ana hatlarıyla tespit edilmiştir. 1962 yılında ön program taslağı hazırlanarak 14 Nisan 1962’de son şeklini almıştır. 1962 programı taslağı Talim Terbiye Kurulunca incelenmiş 12 Eylül 1962 tarih ve 215 sayılı kararla beş yıl süre ile bazı okullarda denenmesi şartıyla uygulanmaya konulması uygun görülmüştür (Cicioğlu, 1985:102).

Sosyal Bilgiler dersi konu alanı olarak ülkemizde ilk defa 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. 1962 İlköğretim Programı taslağında, tarih, coğrafya, yurt bilgisi dersleri “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir (Coşkun, 2003:4. Aktaran; Öktem, 2006:14).

1962 yılında ilkokulun amaçları;

- a-) Kişisel bakımdan
- b-) İnsanlık münasebetleri bakımından
- c-) Ekonomik hayat bakımından
- d-) Toplumsal hayat bakımından
- d-) Toplumsal hayat bakımından olarak belirlenmiştir.

Bu dersin amaçları 1., 2. ve 3. sınıflarda okutulan Hayat Bilgisi programının amaçlarıyla birlikte verilmiştir (Çelenk, 2000:35).

1956-1966 öğretim yılında uygulama alanı daha da genişletilerek bakanlıkça sonuçların değerlendirilmesinden sonra 1968 ilkokul programında dersin adı Sosyal Bilgiler olarak değiştirilmiş ve dördüncü ve beşinci sınıflarda beşer saat olarak okutulmaya başlanmıştır (Sözer, 1998:25).

1968 programının en önemli özelliği ilköğretim amaçları bölümüne kişisel ya da özel girişimciliğin eklenmiş olmasıdır. Programdaki bir başka yaklaşım, bilgidен çok beceriye yer vermesidir. Daha çok Dewey’ci eğitim anlayışının hakim olduğu programda okul gerçek bir toplum olarak görülmüştür (Ergun, 2005:79).

1968 yılına kadar Sosyal Bilgiler dersi yerine okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi gibi dersler ilköğretim programında önemli bir yere sahip olmuştur (Öztürk ve Dilek, 2005:83).

Erden'e göre 1970'li yıllarda başlayan Yeni Sosyal Bilgiler Hareketi Türkiye'yi de etkilemiş, fakat bu hareketi destekleyecek öğretim materyallerinin olmayışı gibi nedenlerden dolayı geleneksel anlayış ilköğretim programlarında devam etmiştir. (Coşkun, 2003:4; Aktaran; Öktem, 2006:15).

1973 ve 1975'de programlarda düzenlemeye gidilmiş, ancak, Sosyal Bilgilerle ilgili dikkat çekici bir gelişme olmamıştır. 1990 yılında yapılan bazı değişikliklerle programa çevre ve trafik ile ilgili olanlar eklenmiştir (Pirinçdane, 1997:22).

Sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz ilköğretim uygulaması ile ilgili yasanın yürürlüğe girmesinden sonra ilköğretim okullarında okutulan Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılarak yerine tekrar Sosyal Bilgiler dersi konmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 02-04-1998 tarih ve 62 sayılı kararı ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda okutulması öngörülmüştür (Yaşar, 2005:336).

MEB tarafından yayınlanan 1998 ilköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim programı eğitim ve öğretim yolu ile;

- a-) Türkiye Cumhuriyetinin tarihsel kültürel, siyasal.....dünü bugünü ve yarını ile ilgili değerlere karşı olumlu tutum geliştirmiş ve bu bağlamda dil, tarih, kültür ve yurt bilincine sahip;
- b-) Demokrasi ve insan hakları konularında duyarlı bilinçli;
- c-) Yurttaşlık görev sorumluluk ve haklarını bilen;
- d-) Bilgi beceri ve iyi ahlaka sahip;
- e-) Doğru ve mantıklı karar alabilen ve sosyal sorunlara çözüm getirebilen vatandaşlar yetiştirmeyi öngörmektedir (MEB, 1998).

1998 yılına ilköğretimin 8 yıla çıkarılmasıyla yeniden düzenlenen Sosyal Bilgiler Programı'nda içerik ve sıra yönünden bazı değişiklikler yapılırken, amaçlar yönünden bir değişikliğin olmaması programın bütünlüğünü ve uyumunu bozmuştur. Bununla birlikte programın, bilgi, değer, tutum ve beceri açısından da pek uyumlu olmadığı görülmektedir. Bilgi daha ön plandayken, değer ve özellikle de beceri boyutu oldukça yetersizdir. Bu ve benzeri sorunlar, Sosyal Bilgiler Programı'nın geliştirilmesini zorunlu hale getirmiştir (Öztürk ve Dilek, 2003:79).

2.1.5. Yeni Sosyal Bilgiler Programı

Eğitim programlarının geliştirilmesinin nedeni hızla gelişen ve değişen teknolojiye ve çağın gereklerine uygun olarak mevcut programda değişiklikler yapmak ve bu doğrultuda eğitimin kalitesini arttırmaktır. Yaşanan bu değişim ve gelişimin eğitim ortamına aktarılmaması düşünülemez. Ülkemizde bu konuda ciddi çalışmalar yapılmıştır. İlköğretim düzeyinde aşamalı olarak gerçekleştirilen program geliştirme çalışmaları, öncelikle ilköğretim 1. kademesinde 2004-2005 eğitim öğretim yılında bakanlık tarafından belirlenmiş olan pilot illerde ve bu illerdeki pilot okullarda uygulanmaya başlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığınca 2004-2005 öğretim yılında pilot uygulaması yapılan yeni ilköğretim programının hazırlanma gerekçesi şöyle ifade edilmiştir:

Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi, ülkemizde de demografik yapıda, ailelerin niteliğinde, yaşam biçiminde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkisinde ve iş gücünün niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu gelişim ve değişimleri eğitim sistemimize ve programlarına yansıtmak bir zorunluluk haline gelmiştir. Hazırlanmış olan program, dünyada yaşayan tüm bu gelişimler ve gelişmelerle birlikte, Avrupa Birliği normlarını ve eğitim anlayışını, mevcut programların

değerlendirmelere ilişkin sonuçları ve ihtiyaç analizlerini dikkate almaktadır (MEB(a), 2006:620).

Aynı zamanda eğitim programı bulunduğu çağın özelliklerini yansıtır ve onun ürünüdür. Bir toplumda çağın gerektirdiği insan tipinin yetişmesine eğitim programı aracılık eder. Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluş yıllarında eğitim programları daha çok yeni kuşağın ulus bilincini kazanması, Cumhuriyetin ve devrimlerin benimsenmesi hedeflerine yöneliktir. Ancak toplumsal gelişim, bireylerin istek ve beklentilerindeki değişim, bilgi birikimin artması ve eğitim anlayışının değişmesi, eğitim programlarının da gelişmesini zorunlu kılmıştır (Doğanay, 2004:204).

Tüm dünyada yaşanan ekonomik, toplumsal ve bireysel gelişmeleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak, zorunluluk haline gelmiştir. Sosyal Bilgiler programın da teknolojik gelişmeler ve küresel sorunlardan etkilenmiş ve bu değişim ve gelişmeler programın yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Küreselleşme ile birlikte uluslar kendi ulusal kültürlerinin zenginliğini ve insanlığın ortak mirasına katkılarını daha fazla vurgulamaya başlamıştır. Ayrıca oluşturmacılık yaklaşımı da hem Sosyal Bilgiler yaklaşımını hem de eğitim bilimlerini etkilemeye başlamıştır (Ata, 2006:72).

Bu nedenle yeni sosyal bilgiler programı yapılandırımcılık yaklaşımı temel alınarak hazırlanmıştır. Yapılandırımcılık, bilginin öğrenci tarafından yapılandırılması anlamına gelmektedir (Özden, 2005:55). Yapılandırımcılık yaklaşımı, bireyin kendi deneyimleri ve düşünmesi sonucu kendi bilgilerini oluşturması anlayışına dayanan bir öğrenme yaklaşımıdır (Titiz, 2005:8). Bu yaklaşımda, hayata dair bilgi, inançlar, beceriler ve bireyin öğrenme durumu önemlidir. Öğretmeyi değil öğrenmeyi vurgular. Öğrencilerin öğretme süreçlerine katılımını destekler, onları öğrenmenin bir parçası olarak görür ve öğrencilerin doğal merakını besler. Bu yaklaşımda içerik, durumları ve olayları anlamlı hale getirmek için öğrencilerin gerçek deneyimlerinden yeni anlamlar oluşturmalarına yardımcı olacak biçimde düzenlenmiştir. Yapılandırımcı yaklaşımda öğrenciler, pasif dinleyici olmaktan çıkarak derse aktif olarak katılırlar. Böylece daha iyi öğrenir ve

öğrenmekten zevk alırlar. Yeni sosyal bilgiler programı da bu özellikler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Program hazırlanırken bazı ilkeler göz önünde tutulmuştur, bunlar;

1. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Atatürk'ün çizdiği vizyonu esas almak.
2. Dünyadaki gelişmeleri dikkate almak,
3. Avrupa Birliği normlarını gözden geçirmek,
4. Anayasal ve yasal çerçevede öngörülen insan yetiştirme modelini dikkate almak,
5. Bilim zihniyetini yapılan çalışmaların temeline oturtmak,
6. Katılımcı bir yaklaşım izlemek,
7. Uygulayıcıların görüşlerini öne çıkarmaktır (Selçuk, 2005).

Bunun dışında program geliştirme sürecinde katılımcı bir yaklaşım izlenerek, ilgili tarafların katılımlarının sağlanmasına ve uygulanacak olan programın kalitesini arttırmak için çeşitli çalışmalar yapılmasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle MEB tarafından aşağıda belirtilen iş ve işlemler geliştirilmiştir.

1-) Dokuz ülkenin eğitim sistemi ve programları gözden geçirilmiştir.

2-) PISA (Programme for International Student Assessment), TIMSS (Thirt International Mathematics and Sciense Study) PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) vb. uluslar arası araştırma sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

3-) 114 akademik tez incelenmiş ve programlar hazırlanırken bu bulgulardan yararlanılmıştır.

4-) 37 sivil toplum kuruluşu Başkent Öğretmen Evi'ne davet edilerek programlar hakkındaki görüşleri paylaşılmıştır.

5-) 25 sivil toplum kuruluşuna resmi yazı yazılarak görüşleri istenmiştir.

6-) Toplam 2133 öğretmenin görüşleri programların çalışma aşamalarında dikkate alınmıştır.

7-) Programlar hazırlanırken 697 müfettişin görüşleri programa yansımıştır.

8-) 9192 velinin çeşitli programlara ilişkin görüşlerinden yararlanılmıştır.

9-) Programlar hazırlanırken öğrencilerin görüşlerine başvurulmuş ve 26304 öğrencinin görüşleri dikkate alınmıştır (Selçuk, 2005).

Yapılan bu çalışmalar ile birlikte yeni program 2004-2005 öğretim yılında 9 il (Ankara, Bolu, Diyarbakır, Hatay, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Van, Samsun) ve 120 pilot ilköğretim okulunda uygulanmıştır. Ancak pilot okullarda deneme sürecinin değerlendirilmesi ile ilgili tam sonuç alınmadan 2005-2006 eğitim öğretim yılında da ülke çapında bütün ilköğretim okullarında uygulamaya konmuştur.

Bu programla birlikte:

1. 1940’lardan beri ilk kez uluslar arası mukayeseli, bütünsel bir değişim projelendirildi.
2. Katı davranışçı programdan bilimsel ve yapılandırmacı yaklaşıma geçildi.
3. Sadece öğretim değil eğitimde vurgulandı.
4. Sekiz yıllık kesintisiz eğitime uygun hale getirildi.
5. AB ve uluslar arası eğitim normları dikkate alındı.
6. Çocuklarımızda kazandırılması gereken ortak beceriler saptandı.
7. Derslerin kavram analizleri yapıldı.
8. Spor kültürü, sağlık, çevre, rehberlik, kariyer, girişimcilik, afet bilinci, disiplinler arası bir yaklaşımla programın omurgasına yerleştirildi.
9. Yüzeysel davranış ifadesi yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumlar konuldu.
10. Baskın doğrusal düşünce yerine, karşılıklı nedensellik ilkesi öne çıkarıldı (MEB(a), 2006:1).

Yeni sosyal bilgiler programı, öğrenci merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgiyi ve beceriyi dengeleyen, öğrencilerin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayışı yaşama geçirmeye çalışmaktadır.

Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler Programı:

1. Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.

3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi, öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
6. Milli kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde, ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı sorumlu olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevre ile etkileşim kurmasına olanak sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için, öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.(MEB, 2005:51).

Yeni yaklaşıma göre sosyal bilgilerin tanımında da bir değişiklik görülmektedir. Eski yaklaşımda sosyal bilgiler; Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık gibi derslerle sınırlı gibi görülürken, yeni sosyal bilgiler programına yukarıdaki disiplinlere Antropoloji, Hukuk, Felsefe, Psikoloji, Sosyoloji, Ekonomi eklenmiş ve bunları yansıtan öğrenme alanlarına göre üniteler belirlenmiştir (Ata, 2006:73).

Ayrıca yeni uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler dersinin bakanlık tarafından yeni bir tanımı da yapılmış ve şu şekilde ifade edilmiştir. “Sosyal Bilgiler bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının

bir ünite yada tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir öğretim dersidir” (MEB, 2005:51).

Sosyal Bilgiler Programı; Barr, Barth ve Shermis’in (1977) ortaya koyduğu üç geleneği de önemsemektedir. Bilindiği gibi bunlar;

1. Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler,
2. Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler,
3. Yansıtıcı düşünme olarak Sosyal Bilgilerdir.

Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaş olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimi yaşama geçirebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005:51).

Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinin genel amacı karar verme ve problem çözme becerisi gelişmiş olan etkin bireyler yetiştirmektir. Sosyal Bilgiler dersi, sürekli gelişen ülke ve dünya sorunlarını tanıyan, anlayan ve bunları çözme çabasında olan insanları yetiştirme sorumluluğu taşımaktadır. Bu sorumluluk temelinde sosyal bilgiler dersinin amaçları evrensel ve ulusal olmak üzere ikiye ayrılabilir. Sosyal Bilgiler dersinin evrensel amaçları, bilgiyi, beceriye değer ve sosyal katılıma ilişkin amaçlar olmak üzere dört grupta toplanabilir. Ulusal amaçlar ise, bir ülkenin eğitim politikalarını belirleyen ilke ve amaçlara göre oluşturulmaktadır. Türk Milli Eğitim Sistemi de 1973 tarihinde çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanununa göre yapılmaktadır. Yeni Sosyal Bilgiler Programında da bu yasada yer alan genel amaçlar aynen alınmıştır (Öztürk, 2006).

Günümüzde Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amacının etkili demokratik vatandaşlık eğitimi olduğu görülmektedir. Bu durumda aynı ders demokratik politik sürecin gelişimine de katkıda bulunmaktadır (Öztürk ve Dilek, 2003:53).

2004 ilköğretim Sosyal Bilgiler programında göze çarpan farklılıklardan biri de eğitim programlarının dört ögesi olan hedef, kapsam, eğitim durumları ve

değerlendirme temel öğeleri beceriler, kavramlar, değerler, öğrenme alanları şeklinde sıralanmıştır olmasıdır. Yine MEB tarafından yayınlanan 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Programında ise temel öğeler beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlar şeklinde sıralanmış, öğrenme alanları da açıklamalar kısmında genel amaçların yer alması gereken sırada açıklanmıştır.

1998 ve daha önceki İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında davranışçı yaklaşım doğrultusunda ifade edilen amaçlar, 2005 yılı Sosyal Bilgiler Programda yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda kazanımlar olarak belirlenmiştir. Kazanım “öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi gereken bilgi, beceri tutumlar olarak” tanınmaktadır (MEB, 2005:417).

Sosyal Bilgiler programında 4. sınıfta 46 kazanım, 5. sınıfta 47 kazanım bulunmaktadır. Eski programda çok sayıda hedef ve davranış yer alırken, yeni programda bu sayı azaltılarak öğrencilerin ulaşabileceği, seviyeye uygun ve kısmen oluşturmacı kazanımlar yazılmaya çalışılmıştır (Ata, 2006:75).

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programındaki kazanımlar diğer derslerle ilişkilendirmeye çalışılmıştır. Sosyal Bilgiler Programında üniteler arası dersler arası ve ara disiplinlerle ilişkilendirmeler yer almaktadır. Ayrıca Matematik, Türkçe, Fen ve Teknoloji Eğitimi Programları ile yatay ilişkilendirme yapılmıştır (Ece, 2007:21).

4. sınıf programında yer alan 46 kazanımın 16 tanesi Türkçe dersi ile, 10 tanesi Fen ve teknoloji dersi ile 7 tanesi ise Matematik dersi ile ilişkilendirilmiştir. 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında ise 47 kazanımın 6 tanesi Matematik dersi ile 1 tanesi Fen ve Teknoloji dersi, 4 tanesi Türkçe Dersi, 4 tanesi Türkçe dersi; 4 tanesi de rehberlik dersi ile ilişkilendirilmiştir (Ece, 2007:21).

Yeni Sosyal Bilgiler Programındaki kazanım sayısı eski programdaki hedef ve davranışlara göre bir hayli azdır. Bunun yerine beceriler, kavramlar, değerler ve ara disiplin kazanımları gibi yeni boyutlar ile programa yön verilmiştir.

2.1.6. Sosyal Bilgiler Programındaki Ara Disiplinler

Bu programda sivil toplum örgütlerinin de katılımlarıyla ara disiplinler belirlenmiştir. Bu ara disiplinler şunlardır;

1. Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam
2. Girişimcilik
3. İnsan Hakları ve Vatandaşlık
4. Özel eğitim
5. Rehberlik ve Psikolojik Danışma
6. Kariyer Bilinci, Geliştirme
7. Sağlık Kültürü
8. Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim (Ece, 2007:21)

Yeni Sosyal Bilgiler Programında içerik esnek tutulmuştur. Bilgiler güncel yaşama uygun, yakın çevreden uzağa doğru, öğrencilerin ilgilerini çekecek ve ilgisini uyandıracak şekilde tasarlanmıştır. Tarih ve Coğrafya ağırlığı ortadan kalkarak, sosyal bilgilerin farklı disiplinlerinin öğrenme üniteleri içinde yer aldığı görülmektedir (Karaduman, 2005:18-19).

Yeni program ile birlikte eğitim ortamına giren kazanım kavramının yanı sıra verilemesi gereken ders kazanımlarının yanında ara disiplin kazanımları da verilmiştir. Yukarda verilmiş olan Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam, Girişimcilik, İnsan Hakları ve Vatandaşlık, Özel eğitim, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Kariyer Bilinci, Geliştirme, Sağlık Kültürü, Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim ara disiplinlerine ait kazanımlar hazırlanmış ve bu kazanımlar temalara yerleştirilmiştir. Programda yer alan ara disiplin kazanımlarını incelemeden önce programda yer alan öğrenme alanları ve sürelerini incelemek gerekmektedir.

Tablo2.1. 4.Sınıf Öğrenme Alanları ve Ünite Süreleri

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayıları	Oranı %	Süre Ders Saati
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	6	11	12
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	6	14	15
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız yer	8	14	15
Üretim Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	7	14	15
Bilim Teknoloji ve Toplum	İyi ki var	6	11	12
Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	5	11	12
Güç yönetin ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	4	14	15
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşım	4	14	15
	TOPLAM	46	100	108

(MEB(a), 2006:600).

Tablo 2.2. 5.Sınıf Öğrenme Alanları ve Ünite Süreleri

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayıları	Oranı %	Süre Ders Saati
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	8	14	15
Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	7	14	15

Tablo 2.2.'nin devamı

Bilim Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç Yönetin ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	5	14	15
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	6	11	12
	Toplam	47	100	108

(MEB(a), 2006:600).

Tablolarda görüldüğü gibi ilk bakışta kazanım sayılarının az, ders saati sürelerinin ise fazla olduğu görülmektedir. Örneğin Tablo 2.2'de Birey ve Toplum öğrenme alanında 4 kazanım bulunmaktadır. Bu dört kazanım için verilen süre 12 saat olarak görülmektedir. Ancak bu dört kazanımın yanında 12 saatte verilmesi gereken ara disiplin kazanımları da vardır.

Programda öğretmenin hangi kazanımı işlerken hangi ara disiplin ile ilişkilendirmesi gerektiği açıklamalar kısmında verilmiş olan semboller yolu ile anlaşılmaktadır. Açıklamalarda ⚡ sembolü görüldüğünde verilmiş olan ara disiplin ile kazanımın ilişkilendirilmesinin yapılması gerekmektedir. Programda kullanılan semboller tablosunda aşağıdaki açıklamanın bulunması bu konu ile ilgili bilgilendirmeyi sağlamaktadır.

Tablo 2.3. Programda Kullanılan Semboller

⚡ Ara disiplinlerle ilişkilendirme	Bu sembol Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam, Girişimcilik, İnsan Hakları ve Vatandaşlık, Kariyer Bilinci Geliştirme, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Özel Eğitim ve Sağlık Kültürü ara disiplin alanları ile ilişkili kazanımları gösterir.
------------------------------------	---

(MEB, 2005:12).

Ders kazanımları ile ilişkilendirilmesi istenen ara disiplinlere ait kazanımlar gerek programda gerekse öğretmen kılavuz kitaplarında belirtilmiştir. 4. sınıf sosyal bilgiler dersi programında 48 ara disiplin kazanımına yer verilirken, 5. sınıf sosyal bilgiler dersi programında 24 ara disiplin kazanımının olduğu görülmektedir (bkz. Ek1).

Verilmiş olan her bir ara disiplin kazanımı uygun olan ders kazanımlarıyla ilişkilendirilmek üzere verilmiştir. Hangi ara disiplin kazanımının hangi konuyu işlerken ders kazanımı ile ilişkilendirilmesi gerektiği Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımları ile Eşleşen Ara Disiplin Kazanımları Tablosunda verilmiştir. (bkz. Ek 2, Tablo 1 ve Tablo 2) Öğretmenler bu tablodan hareketle ilişkilendirmeleri yapmaları beklenmektedir. Tablolarda da görüldüğü gibi ara disiplin kazanımlarının oranı bir hayli fazladır. Ara disiplin kazanımları ile ders kazanımlarının ilişkilendirilerek verilmesi ders kazanımı açısından öneme sahip olduğu fark edilmektedir. Ancak program kitabında ara disiplin kazanımları tablo halinde verilmiş, önemi ve amacı gibi konulara yer verilmemiştir. Programın uygulayıcısı olan öğretmenler için yeni bir boyut olan ara disiplinlerin ayrıntılarına inilmediği görülmektedir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sosyal Bilgiler dersindeki ara disiplinler ile ilgili her hangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmanın konusuna benzer araştırmalar ve bulguları aşağıda verilmiştir.

Akar (2001), tarafından yapılan “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi” adlı araştırmada “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının basılı hali ve program uygulaması ile ilgili öğretme görüşleri nelerdir? Sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın bulgularına göre çalışmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık yarısı programı destekledikleri görülüyor. Diğer yarısı programın hedeflerinin gerçekleştirilmediğine inanmaktadır. Öğretmenlerin %71’i programın uygulanmasında güçlüklerin olduğu söylenmiştir. Öğretmenlerin %73’ü programın geliştirmeye ve değişikliklere ihtiyaç gösterdiğini belirtmiştir. Programın öğretmenlerden yeterli desteği bulmamasından dolayı planlandığı gibi uygulanamayacağı sonucuna varılmıştır.

Aynacı (2001), tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Uzman, Müfettiş ve Öğretmen Görüşleri” adlı araştırmada Sosyal Bilgiler Programı hakkında öğretmen, müfettiş ve uzman görüşleri nelerdir? sorusuna cevap aranmıştır. Bu araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemde anket formu işe koşularak veriler toplanmış ve öğretmenlerle birebir görüşme yapılmıştır. İlköğretim 6. ve 7. sınıflarda uygulanmakta olan sosyal bilgiler programının, uzman, müfettiş ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda genel bir değerlendirmesi yapılarak programın eksikliklerini belirleyip, hedef, içerik, eğitim durumu ve sınama durumu boyutunda incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre programın hedef, içerik, eğitim durumu ve sınama durumuyla kısmen yeterli bulunduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlarla hem toplumun hem bireyin özellikleri dikkate alınarak bilimsel yaklaşımlardan yararlanılarak, etkin ve işlerliği olan bir sosyal bilgiler programının hazırlanmasına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Battaloğlu (2001), “Niğde ili ilköğretim okullarında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin öğretmen ve müfettiş görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi” adlı araştırmasında Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili öğretmen ve müfettiş görüşleri nelerdir? sorusuna cevap aramıştır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda bu dersi okutan öğretmenlerin hizmet içi eğitime katıldıklarını ancak bir daha hizmet içi eğitime katılmak istemedikleri, sınıfların kalabalık olması ve ders araçlarının eksikliği eğitimi olumsuz yönde etkilediği, hem öğretmenler hem de müfettişler çoğunlukla ders konuları ile ilgili gazete, kitap ve mesleki yayınları takip etmedikleri ve Sosyal Bilgiler dersinin ölçme durumuna uygun tasarlanmadığı gibi hususlar tespit edilmiştir.

Ece (2007) “İlköğretim I. Kademe 2005 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının öğelerine (kazanım, içerik, eğitim durumu, değerlendirme) ilişkin öğretmen görüşleri ve Sosyal Bilgiler Programı ile öğretmenlerin geleceğe yönelik önerileri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu konuda öğretmen görüşleri anket yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan öğretmenler genelde programı desteklemiştir. Ayrıca Sosyal Bilgiler Programının kazanım, içerik, eğitim durumu, değerlendirme ve geleceğe yönelik öneri boyutlarına ilişkin öğretmen görüşlerinde deneklerin cinsiyet, sınıf, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Ekinci (2007) “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapılandırmacı Yaklaşım Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında “Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’na ilişkin yapılandırmacı yaklaşım bağlamında görüşleri nelerdir? ve bu görüşler okuttukları sınıfta, görev yaptıkları okulun konumuna göre farklılık göstermekte midir?” sorularına cevap aramıştır. Araştırmada alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Öğretmenlerden anket yoluyla veriler elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenler 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının “kazanımlar” ve “içerik” boyutunu olumlu bulmuşlar; özellikle içerikte ezbere dayalı konuların kaldırılmasını programın olumlu yönü olarak belirtmişlerdir. Ancak yapılandırmacı yaklaşımda öğrencilerin

neyi ne zaman öğreneceklerine kendilerinin karar vermeleri gerekirken süreci öğretmenlerin yönettikleri sonucuna ulaşılmıştır ve bazı etkinliklerin öğrencilere hitap etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Nalçacı (2001) tarafından yapılan “Cumhuriyetten günümüze ilköğretim sosyal bilgiler programındaki değişmelerin değerlendirmesi” adlı çalışmada Sosyal Bilgiler programı ile ilgili yapılacak değerlendirmelerde uygulamaya yön verecek şekilde ne tür düzenlemeler yapılmıştır? sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırma sonunda hazırlanan programlarda programın öğelerini oluşturan amaçlar ve eğitim durumlarıyla ilgili değişikliklerin yapıldığı, ancak değerlendirme ögesinin ihmal edildiği bulunmuştur.

Öktem (2006) tarafından hazırlanan “İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kavramları anlama ve kazandırma düzeyleri” adlı araştırmada Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında yer alan kavramların 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından anlama ve kavrama düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu çalışmada “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan kavramların 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından anlama ve kavrama düzeyleri nedir?” sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan 30 kavramdan tam öğrenme alt sınırı olan %70 ve üzerine 4. sınıfta 6 kavramda, 5. sınıflarda ise 10 kavramda ulaşılmıştır. Kavramları tanımlamaya yönelik sorulan kavramlardan anlama düzeyindeki cevaplar 4. sınıflarda %9,12 5. sınıflarda %7,6 olarak bulunmuştur.

Özcan (2002), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programı Genel Amaçlarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi” adlı çalışmada İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı genel amaçlarının, amaç, kategorileri açısından, gerçekleşme durumu ve gerçekleşmesi istenen durum nedir? sorusuna yanıt aramıştır. Araştırma sonunda ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı genel amaçları, değer tutum boyutunda en çok bilgi boyutunda biraz daha az, beceri boyutunda en az gerçekleştiği, İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı genel amaçlarının değer tutum boyutunun en çok, bilgi ve beceri boyutunun ise, değer tutum

boyutundan daha az ve birbirine eşit düzeyde gerçekleşmesi istendiği gibi bulgulara ulaşılmıştır. Sonuç olarak örnekleme yer alan öğretmenler tarafından, İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı genel amaçlarının gerçekleşme durumlarının, öğrenmenin üç boyutunda da birbirinden farklı oranlarda gerçekleştiği belirtilmektedir. Ancak, öğretmenler genel amaçların üç boyutta da gerçekleşme durumlarını yeterli bulmayarak, daha fazla gerçekleşmesini istenmektedir.

Yalnız (2007) tarafından hazırlanan “Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Programının Atatürk İlkelerine Göre Değerlendirilmesi” adlı araştırmada Cumhuriyetten günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Atatürk ilkelerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre Ulusal Bağımsızlık Savaşı sonrası kurulan Cumhuriyetle birlikte kişi egemenliğinde ulus egemenliğine, dini eğitimden milli eğitime geçilmiştir. Diğer yandan eğitimde yeni düzenlemelere gidilmiş ve yurt dışından yabancı uzmanlar çağrılarak onların katılımlarıyla yeni ilköğretim programları oluşturulmaya başlanmıştır. Bunlar 1924, 1926, 1930, 1936, 1948, 1962, 1968 programlarıdır. Daha sonra 2004-2005 eğitim-öğretim yılında taslak bir program hazırlanmış ve bu program 2005-2006 eğitim öğretim yılında uygulamaya konmuştur. 1924’ten 2004-2005 öğretim yılına kadar yürürlükte olan İlköğretim Programların eğitim felsefesinin temelini Atatürk ilkeleri çerçevesinde, cumhuriyetçilik, millilik oluştururken, mevcut programın felsefesini yerelleşme ve küreselleşme oluşturmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örneklemini, araştırmacının araştırmadaki rolü, verilerin toplanması, verilerin analizi, geçerlik ve güvenirlik çalışması yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 1999:19).

Görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en önemli görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeni ile daha sistematik karşılaştırılabilir bilgi sunmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 1999:283).

(Berg,1998)'e göre; yarı yapılandırılmış görüşmeler için, tüm görüşmelerde kullanılmak üzere bir dizi soru hazırlanır. Kendisiyle görüşülen kişilerin hepsine sorular aynı sıra ile sorulur; ancak görüşülen kişinin görüşme sırasında soruları istediği genişlikte yansıtmasına izin verilen görüşme şeklidir (Akt:Cerit, 2001:67).

3.2. Araştırma Alanı

Bu araştırmanın çalışma alanını 2006-2007 öğretim yılında Bolu ili merkez ilçe sınırlarında bulunan ilköğretim okulları 4. ve 5. sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada tüm öğretmenlere ulaşamayacağı için örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bolu ili merkez ilçede bulunan ilköğretim okullarından 10 okul random yolu ile seçilmiştir. Bu okullarda 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden kartopu zincirleme örneklem yolu ile 20 öğretmen okul müdürü, müdür yardımcısı ve ilköğretim müfettişlerinin görüşleri alınarak seçilmiştir.

Kartopu zincirleme araştırmacının problemine ilişkin olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanmasında özellikle etkilidir. Süreç ilerledikçe elde edilen isimler veya durumlar tıpkı kar topu gibi büyüyerek devam edecek, belirli bir süre sonra belirli isimler hep öne çıkmaya başlayacak, araştırmacının görüşmesi gereken birey sayısı veya ilgilenmesi gereken durum sayısı azalmaya başlayacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 1999:73).

3.4. Araştırmacının Araştırmadaki Rolü

Araştırmacı 1999–2003 yılları arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesinde sınıf öğretmenliği bölümünde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2003 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında sınıf öğretmeni olarak göreve başlamıştır. 2004 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Şu anda Bolu ili Mudurnu ilçesinde sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. İlköğretim okullarının durumu ve sorunlarını bilmektedir.

Nitel araştırmada araştırmacı uzaktan ve ikinci elden bilgi toplayan bir kişiden çok, araştırma konusuyla ilgili alanda zaman harcayan, alanı yakından tanıyan, alanda olup biten olayları yaşayan ve araştırmaya dahil olan bireylerle yakın bir iletişim kuran kişidir. Bu nedenle araştırmacı, bilgi toplama sürecinin doğal bir boyutu haline gelebilir. Yani araştırmacının kendi gözlemleri ve yorumları araştırma

sonucunu belirleyen önemli bir etken olarak ortaya çıkabilir (Şimşek ve Yıldırım, 1999:55). Bu yönüyle, araştırmacının özgeçmişi nedeniyle araştırmada gerekli rolleri oynayabilme olanağını elde etmiştir. Araştırmacı görüşmelerin tamamını kendisi gerçekleştirmiştir. Görüşme esnasında önemli gördüğü yerleri not etmiştir. Görüşme kayıtları görüşmeci tarafından analiz edilmiştir. Araştırmacı bilgilerin toplanması ve yorumlanması basamaklarında aktif rol almıştır.

3.5 Verilerin Toplanması

Araştırmada yararlanılmak üzere konu alan ile ilgili literatür incelenmiş ve konu ile ilgili tez, kitap, makale ve diğer kaynaklar taranmıştır.

Araştırmanın verilerinin toplanması, niteliksel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla gerçekleşmiştir.

4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarıyla ilgili öğretmen görüşlerine başvurmak için öğretmen ve uzman görüşleri alınarak araştırmacı tarafından görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme soruları geliştirilirken konu alanındaki kuramsal temellere bağlı kalınarak görüşme soruları oluşturulmuş ve kapsam geçerliliği için ölçme ve değerlendirme uzmanları ile alan uzman ve öğretmenlerine başvurulmuştur. Görüşme soruları hazırlandıktan sonra sorular sıraya konmuş katılımcılara belirlenen sıra ile sunulmuştur. Görüşmeler sırasında sorular sorulurken, öğretmenlerin anlamadıkları sorular olduğunda, kendilerini yönlendirici olmayacak şekilde açıklamalar yapılmıştır.

Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerle yapılan görüşmeler sesli kayıt cihazına alınmıştır. Yine araştırmacı tarafından görüşme sırasında önemli görülen konular not edilmiştir.

Araştırmada yapılacak olan görüşmeden önce, görüşme yapılacak kişilere isimlerinin araştırmacı dışında hiç kimse tarafından bilinmeyeceği ifade edilmiştir. Görüşülecek olan kişilerden görüşme sürecinde kendilerine hitap edilecek olan, bir

kod isim vermeleri istenmiştir. Görüşme 14.05.2007 - 18.05.2007 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşme sırasında karşılaşılan en önemli sorun görüşme yapılacak mekanın temin edilmesi olmuştur. Görüşme odalarının her okulda olmaması nedeni ile öğretmenler odasında da görüşme yapılmıştır. Görüşme sırasında karşılaşılan diğer bir sorun da öğretmenlerin zamanlarının olmamasıdır. Teneffüslere sığmayacak kadar uzun görüşme yapılması nedeni ile öğretmenler zaman ayırmada oldukça zorlanmışlardır.

3.6. Verilerin Analizi

Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtlarının yazıya dökümü gerçekleştirilmiştir. Kayıtların dökümü sırasında her konuşma duyulduğu şekli ile düzeltme yapılmadan yazılmıştır. Döküm işlemi tamamlandıktan sonra verilerin tamamı bilgisayarda düzenlenmiştir. Burada her bir satıra bir numara verilmiştir. Bilgisayara aktarılan verilerin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla kayıtlar bir kez daha dinlenerek formlardaki metinler aynı anda okunmuş ve verilerin tam olduğu görülmüştür.

Araştırmanın analiz işleminin başlangıcında tüm dokümanlar ele alınmış ve her birine sayfa numarası verilmiştir. Bu işlem, bir sayfa numarasının iki farklı yerde kullanılmasını engellemek için yapılmıştır. Numaralandırmanın ardından tüm veriler okunarak verilerin bir bütün olarak görülmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu işlemlerden sonra verilerin kodlanması işlemi yapılmıştır. Kendi içinde anlamlı bütün oluşturan bölümler belirlenmiş ve bir kelime ile kodlanarak, bir kodlama listesi oluşturulmuştur. Kodlamanın sağlıklı olabilmesi için veriler birkaç kez okunmuştur. Yapılan kodlama tekrar gözden geçirilmiştir. Kodlar arasında tek yönler belirlemeye çalışılarak birbiri ile ilgili olan kodları bir kategoride toplamak için temalar oluşturulmuştur.

Oluşturulan temalar yeniden incelenerek uygunluğu kontrol edilmiş ve gerekli görülen durumda düzenlemeler yapılmıştır. Temalar araştırmanın alt problemleri çerçevesinde organize edilmiştir. Kodlama ve temalara göre veriler

betimlenmiş, okuyucunun anlayabileceği bir dille tanımlanmış ve açıklanmıştır. Elde edilen bulgular arasındaki ilişkiler açıklanmış ve sonuçlar çıkarılmıştır.

Görüşme notları tırnak içinde verilmiş ve daha sonra parantez içinde görüşmenin hangi görüşmeciye, hangi soruya, kaçınıcı sayfa ve kaçınıcı satırlar arasında olduğu belirtilmiştir. Araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan kodlama sistemi araştırmada da kullanılmıştır.

ÖRNEK “.....” (G1,3-2(10-11))

G1: 1. görüşme yapılan sınıf öğretmeni

3 :Görüşme sorusu

2 :Görüşme sorularının yer aldığı sayfa numarası

(10-11) : Görüşme sorularının yer aldığı satır numarası

3.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir. “Geçerlik” ve “Güvenirlik” bu açıdan araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Araştırmada geçerlik çalışması için araştırma bulguları, verilerin elde edildiği ortam dikkate alındığında anlamlı bulunmuş ve bu ortama bağlı olarak tanımlanmıştır. Ortaya çıkan kavramların anlamlı bir bütün olması sağlanmıştır. Elde edilen bulgular daha önce oluşturulan kavramsal çerçeve ile uyumlu olup olmadığı gözlemlenmiş, bu çerçevenin veri toplamada rehber olduğu görülmüştür.

Araştırma da güvenilirlik çalışması için 8 ses kaydı arasında 2 tanesi rasgele seçilmiştir. Bu iki ses kaydı için yüksek lisans yapmakta olan bir sınıf öğretmeninden yardım alınmıştır. Kayıtlar öğretmenler tarafından dinlenerek yazıya geçirilmiştir. Araştırmacının yaptığı çözümleme ile karşılaştırılmıştır. Kayıtlarda iki kişi arasında tutarlık olduğu gözlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULARIN SUNUMU

Bu bölümde araştırma kapsamında yer alan sınıf öğretmenlerinin ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarına ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4.1. Kişisel Bilgilere İlişkin Bulgular

Öğretmen	Sınıfı	Okulu	Cinsiyeti	Kıdem	Görüşme Tarihi	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi
1	4	A	Bayan	20	15.05.2007	Sınıf	40 dk.
2	5	A	Bay	12	15.05.2007	Müdür Odası	30 dk.
3	4	B	Bayan	18	17.05.2007	Sınıf	35 dk.
4	5	B	Bayan	11	17.05.2007	Sınıf	45 dk.
5	4	C	Bayan	9	16.05.2007	Öğretmenler Odası	20 dk.
6	5	C	Bayan	6	16.05.2007	Öğretmenler Odası	30 dk.
7	4	D	Bayan	17	17.05.2007	Sınıf	40 dk.
8	5	D	Bay	13	17.05.2007	Sınıf	35 dk.
9	4	E	Bay	21	18.05.2007	Sınıf	25 dk.
10	5	E	Bayan	9	18.05.2007	Öğretmenler Odası	40 dk.
11	4	F	Bayan	12	18.05.2007	Öğretmenler Odası	15 dk.
12	5	F	Bayan	15	18.05.2007	Sınıf	20 dk.
13	4	G	Bay	17	14.05.2007	Müdür Odası	30 dk.
14	5	G	Bay	23	14.05.2007	Müdür Odası	45 dk.

Tablo 4.1.'in devamı

15	4	H	Bayan	7	14.05.2007	Öğretmenler Odası	35 dk.
16	5	H	Bay	6	14.05.2007	Öğretmenler Odası	40 dk.
17	4	I	Bayan	13	15.05.2007	Görüşme Odası	30 dk.
18	5	I	Bayan	25	15.05.2007	Görüşme Odası	30 dk.
19	4	J	Bayan	10	16.05.2007	Sınıf	25 dk.
20	5	J	Bay	15	16.05.2007	Sınıf	35 dk.

Görüşme yapılan 20 öğretmenden 13 tanesi bayan, 7 tanesi erkektir. 4 öğretmenin hizmet süresi 20 yıl ve üzerindeyken, 16 öğretmenin hizmet yılı 20 yılın altındadır. En az hizmet süresine sahip olan Öğretmen 6 ve Öğretmen 16 6 yıllık öğretmenlerdir. En fazla hizmet süresine sahip Öğretmen 18 ise 25 yıllık öğretmendir.

En kısa görüşme süresi 15 dakikalık görüşme ile öğretmen 11'e aittir, en uzun görüşme 45 dakikalık görüşme ile Öğretmen 4 ve Öğretmen 14'e aittir. Görüşme esnasında öğretmenlerin en çok zorlandıkları noktalardan biri zamanlarının olmaması olmuştur.

4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Tablo 4.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

A- ARA DİSİPLİNLER İLE DERS KAZANIMLARI	Frekans
1. Ara Disiplin Kazanımlarının Yeri ve Önemi	N
a) Ana Kazanımı Destekleme	7
b) Ana Kazanımı Davranışa Dönüştürme	6

Tablo 4.2.'nin devamı

c) Ek Bilgi Verme	4
d) Ana Kazanımın Ara Disiplinleri Kapsaması	6
2. Ders Kazanımı ile Ara Disiplin Kazanımı Arasındaki Aşamalılık İlişkisi	14
3. Kazanımlara Yönelik Verilen Açıklamaların Yeterliliği	
a) Kılavuz Kitapta Yer Alan Ara Disiplin Kazanımlarının Yeterliliği	9
b) Kılavuz Kitapta Yer Alan Ara Disiplin Kazanımlarının Yetersizliği	10
c) Öğretmenlerin Ara Disiplin Kazanımları Hakkında Bilgileri	4
d) Kılavuz Kitaplara Göre Ara Disiplin Açıklamalarının Farklılığı	4
4. Ders Kazanımları ile Ara Disiplin Kazanımlarının Uyumu	
a) Ders Kazanımları ile Ara Disiplin Kazanımlarının Uyumu	20
b) Farklı Kitaplar Arasında Uyum Farkı	2
5. Programda Belirtilenlerin Dışında Ara Disiplinlere Yönelik Yapılan Çalışmalar	
a) Farkında Olmadan Ara Disiplinlere Değinilmesi	2
b) Kitaptaki Çalışmaların Yeterli Bulunması	4
c) Ara Disiplinlere Yönelik Verilen Ev Ödevleri	3
d) Diğer Derslerle İlişkilendirme Çalışmaları	2
e) Ara Disiplinlere Yönelik Çalışmalar	5
f) Ara Disiplinlere Yönelik Çalışmalarının Yapılmaması	5
6. Ara Disiplinlerin Ders Kazanımlarını Desteklediği Yönler	
a) Ara Disiplinlerin Ders Kazanımlarını Günlük Hayata Geçirmesi	4
b) Ara Disiplinlerin Ders Kazanımlarını Tamamlaması ve Kolaylaştırması	8
c) Ara Disiplinlerin Konuyu Farklı Yönlerden Ele Alması	3
d) Kazanıma Dikkat Çekmeyi Sağlama	4

Tablo 4.2.'nin devamı

7. Ara Disiplin Kazanımlarının Amacına Ulaşma Düzeyi	
a) Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşması	10
b) Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşmaması	3
c) Uygulanabilirliği Olmayan Ara Disiplinler	2
d) Ara Disiplinlerin Değerlendirmesinin Yapılması	5

A- DİSİPLİN DALLARI İLE DERS KAZANIMLARI

1. Ara Disiplin Kazanımlarının Yeri ve Önemi

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Sosyal Bilgiler dersinin amacına ulaşabilmesinde ara disiplin kazanımlarının yeri ve önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri;

- a) Ana Kazanımı Destekleme
- b) Ana Kazanımı Davranışa Dönüştürme
- c) Ek Bilgi Verme
- d) Ana Kazanımın Ara Disiplinleri Kapsaması

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ana Kazanımı Destekleme

Ara disiplinlerin amacının ana kazanımı desteklemek olduğu görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. 4. sınıf öğretmenlerinden, Öğretmen 1, Öğretmen 19, Öğretmen 5 ve Öğretmen 13 görüşlerini bu doğrultuda dile getirmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerden Öğretmen 1 “*Ara disiplinlerde her şeyi basamak basamak veriyoruz. Bu basamaklar yardımı ile ana kazanıma daha kolay ulaşıyoruz. Bence ara disiplinlerin amacı ana kazanımı desteklemek ona*

ulaşmayı kolaylaştırmaktır.” (G1,1-1(1-5)) ve Öğretmen 19 “Ara disiplinlerin amacı kazanımların daha kolay kavranmasını sağlamak ve kazanımların ayrıntısına inerek onları destelemektir.” (G19,1-1(1-3)) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 18, Öğretmen 4, Öğretmen 8’de ara disiplinlerin amacının ders kazanımını desteklemek olduğunu ifade eden öğretmenlerdendir. Bu konu ile ilgili Öğretmen 18 *“Bence pekiştirme amaçlı konulmuş gibi geliyor. Yani konuların ve kazanımların daha da pekiştirilebilmesi amacı ile konulmuştur. Bence bu yönü ile ders kazanımın desteklemesi açısından önemli”* (G18,1-1(1-7)) şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin tümü ara disiplinlerin pekiştirici özelliği olduğunu vurgulamaktadır. Öğretmen 10 konu ile ilgili *“Mutlaka pekiştirici özelliği var, diğer konularla eşleştiriyor, diğer konularla örneklendiriyor, faydası var.”* (G10,16-3(21)) şeklinde görüşlerini ifade ederken Öğretmen 1 *“Kesinlikle pekiştiriyor, ara disiplinlerin öğrenilmesi kazanımların daha iyi öğrenilmesini sağlıyor. Farklı şeyler aslında öğrencinin daha iyi öğrenmesini sağlıyor.”* (G1,16-3(22-27)) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Ayrıca ara disiplin kazanımları sayesinde ders kazanımlarının daha kolay kavrandığı, ancak bu kazanımları birbirinden ayırmanın yanlış olduğu belirtilmektedir. Böyle bir ayrımın yapılması ara disiplinlerin önemsiz gibi görülmesini sağladığı ifade edilmektedir. Öğretmen 20 *“Ama bence ders kazanımının daha kolay kavranmasını sağlamak. Öneme gelince kazanımı tam anlamı ile her yönden kavranması için önemli. Ama ara disiplinlerin ayrıca verilmesi yerine kazanımlar ile birlikte verilse öğretmenin dikkatinden kaçmaz. Kazanımlardan ayrı olarak verilmesi sanki önemsiz olsa da olur olmasa da olur havası veriyor. Ara disiplin kazanımları genelde göz ardı ediliyor.”* (G20,1-1(1-5)) şeklinde görüş bildirmiştir.

b) Ders Kazanımını Davranışa Dönüştürme

Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları ara disiplin dalları kazanımının amacını ders kazanımını davranışa dönüştürmek şeklinde ifade etmekte ve bu açıdan ara disiplin kazanımlarının önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 17 düşüncelerini bu doğrultuda dile getirmiştir. Öğretmen 17 konu ile ilgili görüşlerini “*Örneğin kişiler arası farklılıkları tanır, insanların tek ve kendine özgü olduğunu fark eder. Kendinin ve diğer insanların fiziksel zihinsel ve duygusal özelliklerini tanır, bireysel farklılıklara saygı duyar. Bu ara disiplin kazanımları ders kazanımlarını davranışa dönüştürüyor. Bizden çocuklara bunları davranışa dönüştürmemizi istiyor. Bu açıdan önemi büyük*” (G17,1-1(1-5)); “*Ara disiplinler ders kazanımlarını davranışa dönüştürmek ile ilgili.*” (G17, 6-1(13-15)) şeklinde belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 12, Öğretmen 14, Öğretmen 10, Öğretmen 8, Öğretmen 18 ara disiplinlerin amacının ders kazanımını davranışa dönüştürmek olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşmeciler bu fikirlerini “*Bu ara disiplinler önemli tabii mutlaka önemli. Çünkü ara disiplinlerle öğrenciler öğrendikleri bilgileri davranışa dönüştürüyorlar. Bilginin yanında beceri ve alışkanlıkta kazandırıyor.*” (G10,1-(1-4)); “*Ders kazanımlarını desteklemekte. Çünkü kazanımlarla ilişkili bunlar. Davranışları destekliyor. Kazanımları davranış boyutunda geliştiriyor*” (G8,6-1(13-15)); “*Her halde davranışa dönüştürme yönünde. Yani gözlemleme açısından. Kazanımın davranışa dönüştüğünü gözlemleye biliyorum ara disiplinler sayesinde.*” (G18,6-2(1-5)) şeklinde belirtmişlerdir.

c)Ek Bilgi Verme

Ara disiplin kazanımlarının amacının, ders kazanımının yanında ek bilgi vererek konuyu çeşitlendirmek olduğu 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7, Öğretmen 9, Öğretmen 13 görüşlerini bu doğrultuda dile getirmişlerdir. Öğretmen 7 “*Amacı bence dersin yanında öğrenciye ek bilgi sunmak. Ben dersi anlatırken bir araç oluyor bu nedenle gerekli ve önemli*” (G7,1,1-(1-9)) şeklinde açıklama yapmıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 4 ara disiplinlerin amacının ek bilgi vermek olduğunu belirtmiştir. Öğretmen 4 bu görüşünü “*Öğretmen 4 konuya ilişkin görüşünü “Bence ara disiplinlerin önemi var. Olması gerekiyor.*

Çünkü konu çeşitleniyor. Çocuğun konuyu daha iyi anlaması için ek bilgi sunuyor” (G4,1-1(1-11)) şeklinde belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6 bu konuda fazla bilgi sahibi olmadıklarını belirtmekle birlikte, ara disiplinlerin, kazanımları daha ayrıntılı bir şekilde verebilmek ve konuyu farklı yönlerden ele alabilmek için programa konulmuş olabileceğini ifade etmektedirler. Ayrıca bazı görüşmeciler ara disiplin kazanımlarını önemsiz bulduklarını ifade etmektedirler. Bu görüş şu şekilde dile getirilmiştir: *“Bu konu hakkında fazla bilgi sahibi değilim. Çünkü programda bu konu hakkında fazla bir açıklama yapılmamış. Bence amacı kazanımları daha ayrıntılı bir şekilde öğrenciye verebilmek ve konuyu farklı yönlerden ele alabilmek için verilen ek bilgiler olarak programa yerleştirilmiş olabilir. Önemine gelince fazla önemli olduğunu düşünmüyorum”* (G6,1-1(1-5)).

d) Ana Kazanımın Ara Disiplin Kazanımlarını Kapsaması

Ara disiplin kazanımlarının, gerek eğitim ortamı gerekse kazanımlara ulaşma açısından önemli olduğunu savunanların yanı sıra; ara disiplin kazanımlarının gereksiz, ana kazanımların yeterli olduğu ve ana kazanımların ara disiplin kazanımlarını kapsadığı düşünceleri de önemli çoğunluğa sahip düşünceler arasında yer almaktadır.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 15, Öğretmen 11 ve Öğretmen 5 bu düşünceye sahip olan öğretmenlerdir. Öğretmen 15 görüşünü *“Ara disiplin kazanımları kazanımın içinde zaten. Bazen farkında olmadan bile işliyoruz. Ayrıca alınması çok gerekli değil bence.”* (G15,1-1(1-3)) şeklinde belirtmektedirler.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 2 ve Öğretmen 16 görüşlerini bu doğrultuda dile getirmişlerdir. Öğretmen 16’nın görüşü *“Bence ara disiplinler önemli değil. Ara disiplin kazanımları diğer kazanımların bir alt kazanımıymış gibi ve ince ayrıntılanmış gibi görünüyor. Öğretmeni yoran bir kavram. Bu nedenle gereksiz buluyorum ara disiplinleri. Kaldırılabilir. Ana kazanıma ağırlık verilmelidir.”* (G16,1-1(1-5)) şeklinde iken Öğretmen 2’nin düşünceleri *“Bence o kadar da önemli değil önemli olan kazanımdır. Öğretmenler o*

genel kazanımı verirken ara disiplin kazanımını da vermiş oluyor zaten” (G2,1-1(1-14)) şeklindedir.

Ara disiplinlerin neler olduğunu bilmediği için, ara disiplin kazanımlarının yeri ve önemi hakkında yorum yapmayan bir görüşmeci daha sonra ki açıklamalarında da; ara disiplinleri gereksiz bulduğunu, çünkü ana kazanımları işlerken ara disiplinlerin görülebildiğini ifade etmiştir. Görüşmeci bunu “*Çok ta şart değil çünkü kazanımları işlerken bunları görebiliyorlar. Ama şart değil hissedebiliyorlar anlayabiliyorlar.*” (G3,1-2(7-8)) şeklinde belirtmektedir.

2. Ders Kazanımları ile Ara Disiplin Kazanımları Arasındaki Aşamalılık İlişkisi

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ders kazanımları ile ara disiplin kazanımları arasındaki aşamalılık ilişkisi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Ara disiplin kazanımları ile ders kazanımları arasında aşamalılık ilişkisi olduğu görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. Öğretmen 11, Öğretmen 7, Öğretmen 19 ve Öğretmen 13 bu düşünceye sahip olan öğretmenlerdir. Öğretmen 19 bu düşüncesini “*Tabii ki ana kazanıma uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum. Zaten ara disiplinlerin amacı da kazanıma hizmet etmek olduğu için birbirinden ayrı olması mümkün değildir.*” (G19,2-1(4-5)); şeklinde ifade ederken Öğretmen 13 ise “*Aşamalılık ilişkisi var. Çünkü ara disiplinlerin ders kazanımlarını kolaylaştırıcı özelliği var bu nedenle aşamalılıkta vardır.*” (G13,2-1(4-5)) şeklinde ifade etmiştir.

Bazı görüşmeci öğretmenler de ara disiplinlerin kendi aralarındaki aşamalılığını ele almaktadırlar. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 9, Öğretmen 17 ve Öğretmen 1 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 9 konuya ilişkin “*Ek bilgi vermek gibi düşünülebilir bu ara disiplinler bu nedenle olması gerekiyor aşamalılık ilişkisi var diye düşünüyorum.*” (G9, 2-1(9-12)); şeklinde açıklama yapmıştır. Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6, Öğretmen 2, Öğretmen 10, Öğretmen 14, Öğretmen 18, Öğretmen 20 ara

disiplinlerin kendi aralarında aşamalılık ilişkisi olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmen 6 bu konu ile ilgili düşünceleri şu şekilde ifade etmektedir: “*Mutlaka aşamalılık ilişkisi vardır. Yani ara disiplinler kendi içinde aşamalıdır fakat ana kazanımlarla böyle bir aşamalılık olduğunu düşünmüyorum.*” (G6,2-1(6-7)). Öğretmen 2 ise bu konu ile ilgili “*Var tabii ona göre hazırlanıyor. 3. sınıftaki ara disiplinlerle 4. sınıftakiler birbirine bağlantılı olarak gidiyor. Konular da böyle. Ünitelerde de böyle serpiştirme var.*”(G2,2-1(15-20)) şeklinde açıklama yapmıştır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, ara disiplinlerde aşamalılık ilişkisi olduğunu söylerken, görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplinler ile ders kazanımları arasında aşamalılık ilişkisi olmadığını, kazanıma renk verici yönlerinin olduğu, ancak ara disiplinlerin gereksiz olduğunu belirtmişlerdir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5, Öğretmen 3, Öğretmen 15 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 5 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “*Aşamalılık yok. Yani ders kazanımı ara disiplinler olmadan da öğrenilebilir. Ancak ara disiplinler kazanıma renk verir. Aşamalılık olmamakta birlikte destekleyici yönü var*” (G5,2-1(7-8)).

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden ara disiplinlerin arasında aşamalılık ilişkisi olmadığını söyleyenler ise Öğretmen 4, Öğretmen 16 ve Öğretmen 8’dir. Konuya ilişkin Öğretmen 4’ün düşünceleri; “*Hayır aşamalılık yok. Ben sadece çeşitlendirme olarak görüyorum.*” (G4,2-1(12-15)) şeklinde iken Öğretmen 8 düşüncesini “*Aşamalılık yok. Daha doğrusu ara disiplinleri bilmek diye bir şey yok. Bunlar davranışlar. Bu davranışları yaparlarsa konuyu daha iyi anlarlar*” (G8, 2-1(5-7)) şeklinde açıklamıştır.

3) Programda ve Kılavuz Kitapta Yer Alan Ara Disiplin Açıklamaları

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Programda ve öğretmen kılavuz kitabında yer alan dersin ve ara disiplin dalının kazanımlarına yönelik verilen açıklamaların yeterliği ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Kılavuz Kitapta Yer Alan Ara Disiplin Açıklamaların Yetersizliği
- b) Kılavuz Kitapta Yer Alan Ara Disiplin Açıklamaların Yeterliliği

c) Öğretmenlerin Ara Disiplin Kazanımları Hakkındaki Bilgileri

d) Kılavuz Kitaplara Göre Ara Disiplin Açıklamalarının Farklılığı

kod başlığı altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Kılavuz Kitapta Yer Alan Ara Disiplin Açıklamaların Yetersizliği

Kılavuz kitapta yer alan ara disiplin dalları ile ilgili açıklamaları yetersiz olduğu görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 9, Öğretmen 19, Öğretmen 13, Öğretmen 5, Öğretmen 15 ve Öğretmen 7 düşüncelerini bu doğrultuda dile getirmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerden Öğretmen 9 “*Yeterli bulmuyorum çünkü sadece kazanımlara cümle olarak değinmişler. Uygulama ile ilgili herhangi bir etkinlik örneği vesaire yok.*” (G9,3-1(13-14)) ve Öğretmen 19 “*Ara disiplinler hakkında açıklamaların yeterli olmadığını düşünüyorum. Sadece ara disiplinlerin neler olduğu ve bunların yıllık plana dağılımları verilmiş. Ara disiplinler hakkındaki açıklamaları yeterli bulmuyorum.*” (G19,3-1(6-8)) şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6, Öğretmen 2, Öğretmen 12, Öğretmen 16 kılavuz kitaptaki açıklamaların yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerdir. Öğretmen 12 “*Ara disiplinler çok önemli bence fakat yeterince bu önemin fark ettirilemediğini düşünüyorum. Kitapta açıklamalar var ama yeterli değil bence fazla açıklamalara yer verilmeli.*” (G12,3-1(6-9)) ve Öğretmen 16 “*Bence yeterli değil bir hayli ara disiplin kazanımına yer verilmiş ve öyle bırakılmış.*” (G16,3-1(12-1)) şeklinde düşüncelerini dile getirmişlerdir.

b) Kılavuz Kitapta Yer Alan Ara Disiplin Açıklamaların Yeterliliği

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bir kısmı programda ve öğretmen kılavuz kitabında yer alan derse ve ara disiplin kazanımlarına yönelik verilen açıklamaların yeterli olduğunu belirtmektedirler. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 3, Öğretmen 17, Öğretmen 1, Öğretmen 11 ve Öğretmen 7 bu düşünceye

sahip olan öğretmenlerdir. Öğretmen 1 düşüncelerini “*Bence yeterli zaten kılavuz kitaplar öğretmenin tamamen hangi aşamada ne yapmaları gerektiğini söylüyor. Ara disiplinler de vermek istediği şeylere baktığımızda oradaki ayrıntılarda size söyledikleri şunu şunu yapın dedikleri şeylerin o ara disiplinlerde istenilen şeyler olduğunu görüyoruz. Ara disiplinler ve kazanımlar da gayet açık.*” (G1,3-1(15-18)) şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme yapılan 5 sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 14, Öğretmen 10, Öğretmen 8 ve Öğretmen 18 düşüncelerini bu doğrultuda açıklamışlardır. Öğretmen 10 “*Programa uygun, amacına uygun, okuyanın anlayabileceği bir dille yazılmış yani açıklamalarla ilgili bir sorunuz yok.*” (G10, 3-1(12-18)) ve “*Yani çok fazla sıkıntıya düşmüyoruz. Çok açıklayıcı. Yani benim için bir problem olmadı.*” (G18, 3-1(9-12)) şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

c) Öğretmenlerin Ara Disiplin Kazanımları Hakkındaki Bilgileri

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplinler hakkında fazla bilgi sahibi olmadıklarını, kılavuz kitapta yer alan ara disiplinlerin sadece kazanım olarak verildiğini, bu nedenle ilk zamanlarda bocalama dönemi yaşadıklarını ifade etmektedirler.

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5, Öğretmen 13 ve Öğretmen 19 düşüncelerini bu şekilde açıklamışlardır. Bu görüşmecilerin düşüncelerine bakıldığında “*Ara disiplinlerin nerede nasıl verilmesi ile ilgili bilgiler net ve açık değil bu nedenle ilk zamanlar çok bocaladık bu konuda.*” (G5,3-1(9-10)); “*Mesela ben bu programda ara disiplin diye bir kavramın neden getirilmiş olduğunu halen bilmiyorum. Bunların açıklanması ve önemi de öğretmenlere anlatılabilir.*” (G13,3-1(6-10)); “*Ara disiplinler hakkında açıklamaları yeterli bulmuyorum. Çoğu öğretmenin de ara disiplinlerin önemi hakkında bilgi sahibi olduklarını zannetmiyorum. Ara disiplinler sadece kılavuz kitaplarda yer alıyor uygulaması ve önemi hakkındaki bilgilere yer verilmemiş.*” (G19,3-1(6-8)) şeklinde açıklamaların olduğu belirlenmiştir.

5. sınıf öğretmenlerinden sadece Öğretmen 20 ara disiplin kazanımları hakkında tam anlamı ile bilgi sahibi olmadığını ifade etmektedir. Bu düşüncesini

“Ara disiplinler ile ilgili bilgi sahibi olduğumu düşünmüyorum.” (G20,3-1(8-12)) cümlesiyle belirtmiştir.

d) Kılavuz Kitaplara Göre Ara Disiplin Açıklamalarının Farklılığı

Ara disiplinler ile ilgili açıklamaların kılavuz kitaplara göre değişiklikler gösterdiği görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 2, Öğretmen 4, Öğretmen 10 ve Öğretmen 18 düşüncelerini bu doğrultuda dile getirdikleri görülmüştür. Öğretmen 4 konu ile ilgili “Her ders kitabı değil ama Sosyal Bilgilerde bu sene ki kılavuz kitap çok güzel.” (G4,3-1(16-17)) şeklinde açıklama yaparken, Öğretmen 10 “Geçen yıl Sosyal Bilgiler kılavuz kitabı kopuktu. Konular birbirinden bağımsız, birbiri arasında ilişki yoktu. Açıklamalar yetersiz ve çok karmaşıktı. Bu seneki Sosyal Bilgiler kitabımız çok açıklayıcı.” (G10,3-1(12-18)) şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

4) Ders Kazanımları İle Ara Disiplin Kazanımlarının Uyumu

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Dersin kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının uyumu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

a) Ders Kazanımları İle Ara Disiplin Kazanımlarının Uyumu

b) Farklı Kitaplar Arasında Uyum Farkı

kod başlığı altında toplanmıştır. Bu kod başlığı altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ders Kazanımları İle Ara Disiplin Kazanımlarının Uyumu

Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı ders kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının uyumlu olduğunu belirtmektedirler. Ancak daha önceki açıklamalarında ara disiplinler hakkında tam anlamı ile bilgi sahibi olmadıklarını ifade eden görüşmecilerin de bu konuda kesin hükme vardıkları görülmüştür.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 3 “*Ara disiplinler ile ders kazanımlarının uyum içinde olmasının yararı var. Uyumlu olduğunu düşünüyorum. Uyumlu olmasaydı çok daha önceden fark edilirdi. Öğretmenler arasında sohbet arasında fark edilirdi herhalde.*” (G3,4-1(10-12)), Öğretmen 5 “*Uyumlu tabî. Mesela meslekler ile ilgili bir kazanım işlenecekse ara disiplinlerde girişimcilikle bağ kurulmuş, kariyer bilinci ile bağ kurulmuş yani kazanıma uygun olarak verilmiş olduğu görülüyor.*” (G5,4-1(11-13)) ve “*Uyumlu buluyorum. Ders kazanımlarına farklı bir bakış açısı getirecek şekilde uyum halinde verilmiş.*” (G19,4-1(9-10)) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5 sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 2 “*Tabî uygun ona göre hazırlanmalı zaten. Bunu hazırlayan uzmanlar buna dikkat etmeli zaten. Eğer uyumlu olmazsa saçmalık olur zaten Bunu veriyorsunuz ara disiplin bambaşka o olmaz zaten programın özüne de aykırı.*” (G2,4-1(26-31)) ve Öğretmen 10 “*Uygun verilmiş, çünkü ara disiplinlerle ders konuları birbirini tamamlıyor.*” (G10, 4-1(19-24)) şeklinde düşüncelerini dile getirmişlerdir.

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16, ara disiplinler kazanımları ile ders kazanımlarını uyumlu bulmasına rağmen daha önceki düşüncelerinde de belirtmiş olduğu gibi, ara disiplinleri gereksiz bulmaktadır. Daha önce belirtmiş olduğu “*Ara disiplin kazanımları dediğim gibi alt basamakmış gibi alt kazanımmış gibi ve ince ayrıntılarınmış gibi duruyor. Fakat sanki bana gereksizmiş gibi duruyor.*” (G16,2-1(6-11)); şeklindeki fikrini bu konuda da yinelemiştir. Görüşmecisi düşüncesini şu şekilde ileri sürmüştür. “*Bence uyumlu. Ancak dediğim gibi yoran bir tavır var. Sanki şey gibi düşünüyorum ben ara renklerin böyle değişik halleri gibi yani mavinin çeşitleri gibi, düşünün buz mavisi, açık mavi koyu mavi gibi bir izlenim var benim gözümde. Yani uyumlu ama bence gereksiz.*” (G16,4-1(16-19)).

b) Farklı Kitaplar Arasında Uyum Farkı

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7 ve Öğretmen 1 ders kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının uyumlu olduğunu söylemektedirler. Ancak bu uyumun kitaplara göre farklılık gösterdiğini de ifade etmektedirler. Görüşmeciler düşüncelerini “*Uyumlu aksaklık yok. İşlediğim kadarıyla uyumlu. Şu*

anda bu seneki kitabım uyumlu.” (G7, 4-1(16)); “Uyumlu bir önceki sosyal bilgiler kitabı için net bir şey söyleyemezdim. Bu yıl özellikle kitabımızı değiştirdik ve bu yayınevinde gerçekten ara disiplin kazanımları ve konular uyumlu verilmiş. Anlatım ve örneklemeler çok iyi. Kitaplar arasında çok farklılıklar var.” (G1, 4-1(19-24)) şeklinde dile getirmektedir.

5) Programda Belirtilenlerin Dışında Ara Disiplinlere Yönelik Çalışmalar

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Programda belirtilen ders kazanımları ile ara disiplin dalları kazanımlarının ilişkilendirilmesi dışında ara disiplin dallarına yönelik sizin sınıfta yaptığınız çalışmalar nelerdir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Farkında Olmadan Ara Disiplinlere Değinilme
- b) Kitaptaki Çalışmaları Yeterli Bulma
- c) Ara Disiplinlere Yönelik Verilen Ev Ödevleri
- d) Diğer Derslerle İlişkilendirme Çalışmaları
- e) Ara Disiplinlere Yönelik Çalışmalar
- f) Ara Disiplinlere Yönelik Çalışmalarının Yapılmaması

kod başlığı altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Farkında Olmadan Ara Disiplinlere Değinilme

Ara disiplin kazanımları ile ilgili ek etkinlik hazırlanmadığı, zaten ders kazanımını işlerken farkında olmadan ara disiplin kazanımlarını da işlediklerini 4. sınıf ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ileri sürülmüştür.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmiştir. Öğretmen 19 bu düşüncesini “*Sınıfta farkında olmadan ara disiplinler ile ilgili çalışmalar zaten yapıyoruz ancak özel olarak ara disiplinler ile ilgili çalışma yapmıyorum. Kazanımlara yönelik ara disiplinler ders esnasında farkında olmadan değinebiliyorsak işlenmiş oluyor.*” (G19,5-1(11-13)) şeklinde açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 20 aynı düşünceye sahiptir. Öğretmen 20 konu ile ilgili “*Ders esnasında öğretmenler bu konulara da değiniyorlar. Fakat farkında olmadan.*” (G19,7-2(1-3)) şeklinde açıklama yapmıştır.

b) Kitaptaki Çalışmaları Yeterli Bulma

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları kılavuz kitaplarda verilmiş olan ara disiplinlere yönelik etkinlikleri yeterli bulduklarını ifade etmektedirler. Zamanın yetersiz olduğunu belirterek ek etkinlik yapmadıklarını vurgulamaktadırlar.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 1, Öğretmen 3 ve Öğretmen 5 kitaptaki çalışmaları yeterli bulmayan öğretmenlerdir. Görüşmeciler bu konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedirler; “*Şimdi zaten Sosyal Bilgiler dersi olarak alırsak olayı Sosyal Bilgiler dersinde verilen bu ara disiplinlerle ilgili kitapta ayrıntılı şekilde verilmiş ayrıntılı verildiği için çocuğa kısa zaman da çok fazla şey veremiyorsun hatta konuyu bile tam olarak veremiyorsun. Bu nedenle ek etkinlik hazırlayamıyorum.*” (G1,5-2(1-7)); “*Çok değil ancak kitabı yetiştiriyoruz.*” (G5,5-1(14)); “*Yapmıyorum. Ben öyle ara disiplin falan filan değil ben kazanımın dışında ara disiplinler ile ilgili etkinlik yapmıyorum. Ana kazanımları da ara disiplinleri de kitaba bakarak işliyorum.*” (G3,5-1(13-16))

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 12 konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Genellikle kitaptaki etkinliklere yer veriyorum. Ek etkinlik yapmıyorum.*” (G12,5-1(10-11)).

c) Ara Disiplinlere Yönelik Verilen Ev Ödevleri

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplinler ile ilgili ek etkinliklerin daha çok ödev olarak verildiğini ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7 ve Öğretmen 15 ara disiplinlere yönelik ek etkinlik yaptıklarını ancak bunları projelere uygun hale getirdiklerini söylemektedirler. Konu ile ilgili Öğretmen 7’nin görüşü “*Eğer bizim yaptıklarımız ara disiplin kazanımlarına uygunsa evet yapıyorum. Çalışmalarımız var bunları*

proje ödevlerine uygun olarak yapmaya çalışıyorum ve ödev olarak veriyorum.” (G7,5-1(17-19)) şeklinde olmuştur.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 10 aynı düşünceler doğrultusunda düşüncelerini açıklamıştır. Öğretmen 10 bu düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir: *“Okul dışında ödev olarak yapıyoruz tabii. Mesela ben geçen gün bir ödev verdim. Mesela çocuk hakları ile ilgili, çocuk anne ve babasına haklarının neler olduğunu sordu. Sorumluluklarını öğrendi ve güzel bir çalışma oldu.”* (G10,5-2 81-8)).

d) Diğer Derslerle İlişkilendirme Çalışmaları

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 17 ve Öğretmen 9 ara disiplinleri diğer derslerle ilişkilendirilerek ek çalışma yaptıklarını ileri sürmüşlerdir. Konu ile ilgili fikirlerini şu şekilde açıklamaktadırlar: *“Biz artık deneyimliyiz, mesleğin son yılları olduğu için çok fazla da kitaba bağlı kalmadan diğer derslerle ilişkilendiriyoruz. Çalışmalarımı bu yönde yapıyorum.”* (G17,5-1(10-12)); *“Tabii ilgili olan derslerle bağlantı kurabiliyorsun. Fırsat eğitimi yapabiliyorsun.”* (G9,5-1(16-19)).

e) Ara Disiplinlere Yönelik Çalışmalar

Ara disiplinlere yönelik ek çalışma yaptıkları 5. sınıf öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Öğretmen 8, Öğretmen 4 ve Öğretmen 14 düşüncelerini bu doğrultuda belirtmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerinden Öğretmen 4 *“Evet yapıyoruz farklı şekilde ara disiplinleri işliyoruz. Geçen sene işlemiş olduklarını bu yıl yeniden tekrar ediyoruz.”* (G4,5-1(19-23)) ve Öğretmen 14 *“Tabii hazırlıyorum. Her bireyin kendine özgü yapıları var. Bazıları kitaptaki etkinliklerden alamayabiliyor. Bu nedenle ek etkinlikler hazırlıyorum.”* (G14,5-1(13-16)) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 11 hepsi ile olmasa da bazı ara disiplinler ile ilgili ek çalışmalar yaptığını vurgulamıştır. Bununla ilgili *“Özel eğitim ve*

rehberlikle ilgili çalışmalar yapıyorum. Sağlık kültürü ve olimpiik eğitimle ilgili çalışma yapmıyorum.” (G11,5-1(8-9)) şeklinde açıklama yapmıştır.

f) Ara Disiplinlere Yönelik Çalışmalarının Yapılmaması

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ara disiplinler ile ilgili ek etkinliklere yer verdiklerini ifade ederken bir kısım 4. ve 5. sınıf öğretmeni de zamanın yetersiz olması nedeniyle ek etkinlik yapamadıklarını söylemektedirler.

4. sınıf öğretmenlerinden sadece Öğretmen 13 düşüncesini bu doğrultuda dile getirmiştir. Öğretmen 13 *“Derste verilmesi gereken ara disiplinleri bile tam anlamı ile verebildiğimi düşünmüyorum. Çünkü ders kazanımları bu süreyi alıyor. Bunun dışında zaten bir ara disiplin çalışması yapmıyorum.” (G13,5-1(13-15))* şeklinde fikrini belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6, Öğretmen 16, Öğretmen 18, Öğretmen 20 ara disiplinlere yönelik ek etkinlik yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak Öğretmen 6 *“Ek çalışma yapmıyorum. Zamanım yok.” (G6,5-1(11))* şeklinde düşüncesini ifade ederken Öğretmen 16 *“Ara disiplin kazanımlarına yönelik çok fazla çalışma yapmıyorum. Çünkü diğer kazanımlar bir hayli zaman alırken ara disiplinlerle uğraşmamız olmuyor. Çok fazla bir şey yaptığımı söyleyemem.” (G16,5-1(20-24))* şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

6. Ara Disiplinlerin Ders Kazanımlarını Desteklediği Yönler

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. sınıf ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “ Size göre ara disiplin kazanımları ders kazanımlarını hangi yönü ile desteklemektedir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Ara Disiplinlerin Ders Kazanımlarını Günlük Hayata Geçirmesi
- b) Ara Disiplinlerin Ders Kazanımlarını Tamamlaması ve Kolaylaştırması
- c) Ara Disiplinlerin Konuyu Farklı Yönlerden Ele Alınması
- d) Kazanıma Dikkat Çekmeyi Sağlama

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ara Disiplinlerin Ders Kazanımlarını Günlük Hayata Geçirmesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplin kazanımlarının ders kazanımlarını günlük hayata geçirmesi açısından katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin, ara disiplinler sayesinde ders kazanımlarını, gerçek hayatta kullanma şansı bulabildikleri vurgulanmıştır.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 17 ara disiplinlerin sayesinde ders kazanımlarının gerçek hayatta uygulandığını ifade etmiştir. Öğretmen 17 bu düşüncesini *“İşte gerçek hayata uygulanması ile ilgili, günlük hayattaki davranışlarına yönelik bu ara disiplinler, ara disiplinler sayesinde derste kazandıklarını gerçek hayatta uygulama şansı bulunabiliyor.”* (G17, 6-1(13-15)) şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6, Öğretmen 10 ve Öğretmen 16 da aynı düşünceye sahip olan öğretmenlerdir. Bu hususta Öğretmen 6 *“Ders kazanımlarını öğrencinin yaşantısı ile ilişkilienmektedir. Ana kazanımda öğrencilerin öğrenmiş olduğu bilgileri günlük yaşantısında nerelerde kullanabileceğini göstermektedir.”* (G6,6-1(12-14)) şeklinde görüş belirtmiştir.

b) Ara Disiplinlerin Ders Kazanımlarını Tamamlaması ve Kolaylaştırması

Ara disiplinlerin ders kazanımlarını tamamlayıcı ve kolaylaştırıcı yönleri olduğu görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7, Öğretmen 1, Öğretmen 11, Öğretmen 15, Öğretmen 3 ve Öğretmen 5 bu düşünceye sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen 11 bu konuyla ilgili düşüncesini şu şekilde açıklamıştır: *“Destekliyor. Kazanımın alt kazanımıymış gibi. Örnekleyici, açıklayıcı, tamamlayıcı ve yorumlayıcı.”* (G11,6-1(10-11)). Öğretmen 7 ise *“Ders kazanımlarını destekliyor. Kolaylaştırıyor. Kazanımların kolay kavranmasını sağlıyor.”* (G7,6-2(1-3)) şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 8 konu ile ilgili düşüncesini “*Tamamlayıcı nitelikte. Her iki kazanım da birbirini tamamlıyor.*” (G8,6-1(13-15)) biçiminde belirtmiştir.

c) Ara Disiplinlerin Konuyu Farklı Yönlerden Ele Alınması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplinler sayesinde kazanımlara farklı bir boyuttan yaklaşıldığını ileri sürmüşlerdir.

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19 ve Öğretmen 13 bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir: “*Kazanıma farklı bir boyuttan yaklaşmamızı sağlıyor.*” (G19,6-1(14-15)); “*Konuyu farklı yönlerde ele almayı sağlıyor. Ama dediğim gibi ara disiplinleri farklı bir şeymiş gibi ele almaya gerek yok. O zaten kazanımın bir parçası, tabii ki kazanımı destekliyor.*” (G13,6-1(16-18))

5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 20 bu konu ile ilgili düşüncelerini “*Konuya farklı bir boyuttan bakmayı sağlıyor*” (G20,6-1(18-20)) şeklinde açıklamıştır.

d) Kazanıma Dikkat Çekmeyi Sağlama

Ara disiplinlerin öğrencilerin dikkatlerini çekme özelliği olduğu bu sayede öğrencilerin dikkatlerinin ders kazanıma çekildiği 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından düşünülmektedir.

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 9 konu ile ilgili düşüncelerini “*Öğrencilerin ilgi ve merakıyla performans ve proje ödevleri hazırlamaları kazanım için yol gösterici oluyor. Bu yönü ile yararlanılıyor diyebilirim.*” (G9,6-2(1-3)) şeklinde açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 2, Öğretmen 12 ve Öğretmen 4 düşüncelerini bu doğrultuda açıklamışlardır. Öğretmen 4 konu ile ilgili fikrini “*Örneklendirme çeşitleniyor böylece çocuğun ilgisini çekme motivasyonunu sağlama artı çocuğun ders katılımını sağlıyor. Çocuğun ilgisini çekiyor. Böylece kazanımı da destekliyor.*” (G4,6-2(1-9)) şeklinde ifade etmiştir.

7. Ara Disiplin Kazanımlarının Amacına Ulaşma Düzeyi

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ara disiplin kazanımlarının amacına ulaşp ulaşmadığı konusundaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşması
- b) Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşmaması
- c) Uygulanabilirliği Olmayan Ara Disiplinler
- d) Ara Disiplinlerin Değerlendirmesinin Yapılmaması

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu ara disiplinlerin amacına ulaştığı yönünde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bunu gözlem yolu ile ölçebildiklerini vurgulamışlardır.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 3, Öğretmen 7, Öğretmen 9’un bu düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Öğretmen 3 “*Ulaşıyor. Ara disiplinleri gayet rahat gözlemleyebiliyorum.*” (G3,7-2(1-2)) ve “*Yani ben kendi sınıfım açısından söyleyeyim. Yeri geldiğinde kitapta verilen her şeyi yapmaya çalışıyorum. Onun dışında da güzel etkinlikler oluyor. Ulaşıyor bence.*” (G7,7-2(4-7)) şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 14, Öğretmen 12, Öğretmen 18, Öğretmen 20, Öğretmen 4 ve Öğretmen 2 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili Öğretmen 12 “*Bence ulaşıyor. Ben kitapta ara disiplinleri ile ilgili yapılması gerekenlerin hepsini yapıyorum. Bence yapınca ulaşılabilir.*” (G12,7-1(13-14)) ve Öğretmen 4 “*Ben ulaştığını düşünüyorum yani yaparsanız ulaşır. Atlarsanız ulaşmaz, yaparsanız ulaşır.*” (G4,7-2(10-11)) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Ara disiplin kazanımlarını ders kazanımları ile iç içe gören Öğretmen 15, ana kazanımın amacına ulaştığı sürece ara disiplin kazanımlarının da amacına

ulaşabileceğini ifade etmiştir. Bu fikrini “*Tabii ulaşıyor. Zaten kazanımın içinde verdiğimiz için bunları, ben amacına ulaştığını düşünüyorum.*” (G15,7-2(1-5)) şeklinde belirtmiştir.

b) Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşmaması

Ara disiplinlere yeterince değinilmediğinden kazanımların amacına ulaşmadığı, görüşme yapılan bazı 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından dile getirilmiştir.

Bu düşünceye sahip olan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 13 ve Öğretmen 17 tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “*Ara disiplinler tam anlamı ile amacına ulaşmıyor. Çünkü kazanımlardan ayrı olarak ele almıyor. Kazanımları işlerken yeterince değinebilirsem amacına ulaşıyor.*” (G13,7-2(1-4))); “*Ara disiplinler bazen amacına ulaşıyor. Bazen ulaşmıyor. Çünkü aileden gelme davranışlar var. Bun da ailenin eğitimi çok önemli. Çocuklar aileden aldıkları davranışları sürdürebiliyorlar. Okuldakiler fazla kalıcı olmuyor. Hepimiz arkadaşlarla gözleyerek ölçüyoruz.*” (G17,7-2(1-11)).

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 10 ara disiplinlerin amacına ulaşmadığını vurgulamaktadır. Bu hususta: “*Tam anlamı ile ulaşmıyor. Çünkü sınıfların kalabalık olmasından dolayı her öğrenciye bunu uygulama şansımız yok. Olmayınca da yeterince amacına ulaşamıyor.*” (G10,7-2(16-19)) şeklinde görüş belirtmiştir.

c) Uygulanabilirliği Olmayan Ara Disiplinler

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenleri bazı ara disiplinlerin uygulanabilirliğinin olmadığını, bu nedenle amacına ulaşmadığını ifade etmişlerdir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19 ve Öğretmen 11 düşüncelerini bu doğrultuda dile getirmişlerdir. Öğretmen 19 konu ile ilgili fikrini “*Mutlaka çoğu ulaşıyordur. Ders esnasında öğretmenler de bu konulara değiniyorlardır. Fakat farkında olmadan. Bazı ara disiplinlerin uygulanabilirliği yok. Mesela olimpiik eğitimin amacına ulaştığını düşünmüyorum.*” (G19, 7-2(1-3)) şeklinde açıklarken Öğretmen

11 “*Hepsi değil. Sağlık kültürü ve olimpik eğitimin uygulanabilirliği yok.*” (G11,7-2(1)) şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

d) Ara Disiplinlerin Değerlendirmesinin Yapılmaması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ara disiplinler ile ilgili değerlendirme etkinliği yapmadıkları için amacına ulaşp ulaşmadığı konusunda her hangi bir fikirleri olmadıklarını belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 1 ve Öğretmen 5 düşüncelerini bu şekilde açıklamışlardır. Öğretmen 5’in “*Açıkçası ara disiplinler amacına ulaştı mı? diye hiç bakmadım*” (G5,7-1(16)) şeklindeki ifadesi, ara disiplinlerin amacı ve önemi hakkındaki düşüncesi ile çelişmektedir. Görüşmeci ara disiplinlerin amacı ve önemi hakkında şöyle söylemektedir: “*Ara disiplinler ek bilgi gibi bir şey. Öğrenilmesinde yarar var. Öğretmenlerin aksatmaması gerekecek kadar önemli*” (G5,1-1(1-5)).

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16, Öğretmen 6 ve Öğretmen 8 ara disiplinlerle ilgili her hangi bir değerlendirme yapmadıklarını vurgulamışlardır. Öğretmen 20 bu konudaki fikrini “*Ara disiplinleri ölçme fırsatım olmadığı için amacına ulaşp ulaşmadığı ile ilgili bir yorum tapmam yanlış olur.*” (G20,7-2(1-4)) şeklinde açıklamıştır.

Tablo 4.3 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

B- ARA DİSİPLİN DALLARI İLE TEMALAR	Frekans
1. Ara Disiplinlerin Temalara Dağılımı	N
a) Ara Disiplinlerin Temalardaki Uyum	16
b) Ara Disiplinlerin Temalara Dağılımındaki Dengesizlikler	2
c) Ara Disiplinlerin Temalara Dağılımları Hakkındaki Bilgileri	2
2. Ara Disiplinlerin Ağırlık Düzeyleri	
a) Ara Disiplinlerin Ağırlık Düzeylerindeki Denge	10

Tablo 4.3.'ün devamı

b) Ağırlığı Fazla Olan Ara Disiplinler	4
c) Öğretmenlerin Ara Disiplinlerin Ağırlık Düzeyinin Farkında Olma Durumları	4
3. Yıllık Planlara Ara Disiplinlerin Yerleştirilmesi	
a) Hazır Planların Kullanılması	12
b) Öğretmenlerin Ara Disiplinlere Yıllık Planları Yerleştirme Bilgileri	7
d) Çevre Koşullarına Uygun Olarak Yıllık Planların Hazırlanması	3
4. Mevcut Ara Disiplinlerin Dışında Programa Konulabilecek Ara Disiplinler	
a) Ara Disiplinlerin Yeterli Olduğunun Düşünülmesi	8
b) Ara Disiplinlerin Kaldırılmasının Düşünülmesi	2
c) Önerilen Yeni Ara Disiplinler	10

B- ARA DİSİPLİN DALLARI İLE TEMALAR

1. Ara Disiplinlerin Temalara Dağılımı

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ara disiplin dallarının temalara dağılımları uygun mudur?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri

a) Ara Disiplinlerin Temalardaki Uyum

b) Ara Disiplinlerin Temalara Dağılımındaki Dengesizlikler

c) Ara Disiplinlerin Temalara Dağılımları Hakkındaki Bilgileri

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ara Disiplinlerin Temalardaki Uyumu

Ara disiplinlerin temalara dağılımının uygun olduğu görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 13, Öğretmen 15, Öğretmen 11, Öğretmen 3, Öğretmen 5, Öğretmen 1 ve Öğretmen 7 düşüncelerini bu doğrultuda açıklamışlardır. Görüşme yapılan öğretmenlerden Öğretmen 5 *“Temalara dağılım uygun. Her temada yeteri kadar ara disipline yer verilmiş.”* (G5,8-2(1)) ve Öğretmen 7 *“Temalara güzel dağılmış. Ben bu sene şöyle söyleyeyim benim kitabından hiçbir şikayetim yok. Kitabım gayet açık. Ara disiplinler çok güzel. Eksik yok fazlalıkta yok.”* (G7,8-2(8-10)) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Ara disiplinlerin temalara dağılımının uyumlu olduğunu ifade eden 5. sınıf öğretmenleri ise Öğretmen 10, Öğretmen 18, Öğretmen 8, Öğretmen 14, Öğretmen 4, Öğretmen 12, Öğretmen 2, Öğretmen 20'dir. Konu ile ilgili Öğretmen 10 *“Uygun. Çünkü temalara dağılarak hangi zaman içerisinde hangi konunun verileceğinin belirlenerek belirlenmiş ona uygun ara disiplinler de yerleştirilmiş. Bir uyumsuzluk görmedim.”* (G10,8-2(20-23)) şeklinde görüşlerini ifade ederken Öğretmen 12 *“Gayet uygun temalara uygun yerleştirilmiş.”* (G12,8-2(1)) şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

b) Ara Disiplinlerin Temalara Dağılımındaki Dengesizlikler

Bazı görüşmeciler, bu programın biraz aceleye geldiğini ve temalara dağılımında sorunların olduğunu belirtmektedir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 17 ve 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 12 düşüncelerini bu şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmen 17 bu düşüncesini *“Biraz noksanlıklar olabiliyor. Biz o noksanlıkları kapatıyoruz.”* (G17,8-2(12-13)) şeklinde ifade ederken Öğretmen 12 *“Dağılım dediğim gibi biraz aceleye gelmiş. Biraz sıkıştırılmış aceleye gelmiş bir görünümü var. Biraz dengesizlikler var.”* (G12,8-2(6-7)) şeklinde düşüncelerini vurgulamıştır.

c) Ara Disiplinlerin Temalara Dağılımları Hakkındaki Bilgileri

Ara disiplinlerin temalara dağılımlarını incelemeyen ve bu konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade eden 4. ve 5. sınıf öğretmenleri olmuştur. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19 ve 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6 düşüncelerini bu şekilde ifade etmişlerdir: *“Temalara nasıl dağıldığını daha önce hiç incelemedim. Her temada ara disipline rastlıyoruz. Ancak bu dağılım uygun mu bilmiyorum.”* (G6,8-2(1-2)); *“Buna bir uzman gözüyle bakmak gerekir. Hiç bu açıdan ele almadım. Daha doğrusu bu konuda beni rahatsız eden bir şey olmadı.”* (G19,8-2(4-5)).

2. Ara Disiplinlerin Ağırlık Düzeyleri

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Temalara dağılımları dikkate alındığında ara disiplinlerin ağırlık düzeyleri dengeli mi?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri

- a) Ara Disiplinlerin Ağırlık Düzeylerindeki Denge
- b) Ağırlığı Fazla Olan Ara Disiplinler
- c) Öğretmenlerin Ara Disiplinlerin Ağırlık Düzeyinin Farkında Olma Durumları

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ara Disiplinlerin Ağırlık Düzeylerindeki Denge

Ara disiplinlerin dengeli bir şekilde temalara dağıldığı görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. Ağırlık düzeylerinin eşit olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7, Öğretmen 1, Öğretmen 15, Öğretmen 3, Öğretmen 11, Öğretmen 13’ün görüşleri bu doğrultudadır. Konu ile ilgili düşüncelerini Öğretmen 7 *“Hepsi dengeli dağılmış.”*

(G7,9-2(11)) ve Öğretmen 15 “*Genelde dengeli gibi geliyor bana. Çünkü hepsi her yerde alınmış yani.*” (G15,9-2(7)) şeklinde ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16, Öğretmen 20, Öğretmen 8 ve Öğretmen 18 ara disiplinlerin ağırlık düzeylerinin dengeli olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen 8 “*Bir denge var. Zaten ana kazanımlara uygun olarak bir dağılım yapılmış olduğu için bir denge olduğunu düşünüyorum.*” (G8,9-2(2-3)) şeklinde fikrini belirtmiştir.

Ara disiplinlerin temalara dağılımında dengesizlik olduğu görüşme yapılan bazı 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 9 ve Öğretmen 17, 5. sınıf öğretmenlerinden ise Öğretmen 10 bu düşünceye sahip öğretmenlerdir. Konu ile ilgili Öğretmen 9’un görüşleri: “*Hayır dengeli değil, daha çok soyut kavramların ağırlıklı olduğu temalarda daha fazla ara disiplinlere yer verilmiş olduğunu sanıyorum ki çocukların daha somutlaştırmaya yönelik daha kolay ders anlamalarına yönelik yapılmış sanıyorum.*” (G9,9-2(13-15)) şeklindedir.

b) Ağırlığı Fazla Olan Ara Disiplinler

Bazı ara disiplinlere daha fazla yer verilmiş olduğu bu nedenle ara disiplinlerin temalardaki ağırlık düzeylerinin dengeli olmadığı görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmiştir. Öğretmen 5 “*Rehberlik ve kariyer bilinci geliştirme daha çok önem verilmiş.*” (G5,9-2(2)) şeklinde fikrini belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinde Öğretmen 6, Öğretmen 12 ve Öğretmen 14 bazı ara disiplinlere daha fazla yer verildiğini ifade etmişlerdir. Öğretmen 6 ve Öğretmen 12 Rehberlik ve Psikolojik Danışma ara disiplinine daha fazla yer verildiğini düşünmektedirler. Konu hakkında Öğretmen 12 “*Rehberliğe biraz daha çok yer verilmiş bence bunun nedeni her konunun rehberlik ile bağlantı kurulabilmesidir.*” (G12,9-2(2-3)) şeklinde düşüncesini belirtmiştir. Öğretmen 14 ise Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili ara disiplin kazanımlarına daha fazla yer verildiğini düşünmektedir. Öğretmen 14 bu fikrini “*Belki benim çok sevmiş*

olduğumdan mı bilmiyorum ama insan hakları ve vatandaşlık boyutu sanki biraz daha fazla.” (G14,9-2(18-23)) şeklinde ifade etmiştir.

c) Öğretmenlerin Ara Disiplinlerin Ağırlık Düzeyinin Farkında Olma Durumları

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları bu soruya cevap verebilmek için, programın tam anlamı ile incelenmesi gerektiğini söylemektedirler. Ayrıca bu açıdan programı incelemediklerini de ifade etmektedirler.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden bu düşünceye sahip olan Öğretmen 19 *“Dengeli gibi görünüyor. Yine de tam anlamı ile incelemediğimi belirtiyim.” (G19,9-2(6))* şeklinde görüş belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6, Öğretmen 4, Öğretmen 2 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 6’nın düşüncesi *“Ama bu soruyu tam anlamı ile cevaplayabilmek için programı incelemek gerekir. Bu hususta programı inceleme fırsatı bulmadı.” (G6,9-2(3-5))* şeklindedir.

3. Yıllık Planlara Ara Disiplinlerin Yerleştirilmesi

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Yıllık planlarınıza ara disiplinleri yerleştirirken hangi ölçütleri dikkate almaktasınız. Sebepleri ile açıklayabilir misiniz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Hazır Planların Kullanılması
- b) Öğretmenlerin Ara Disiplinlere Yıllık Planları Yerleştirme Bilgileri
- c) Çevre Koşullarına Uygun Olarak Yıllık Planların Hazırlanması

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Hazır Planların Kullanılması

Yeni program ile birlikte hazır plan kullanıldığı, planlar üzerinde her hangi bir değişiklik yapılmadığı ve kılavuz kitapların aynen takip edildiği, görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 11, Öğretmen 13, Öğretmen 9, Öğretmen 5, Öğretmen 1, Öğretmen 17, Öğretmen 19 ve Öğretmen 3 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 9 “*Şimdi açıkçası biz hazır plan kullanıyoruz. Hazırlanmış planları uygulamak zorunda kaldığımız için açıkçası fazla bir ekleme yapamıyoruz.*” (G9,10-2(16-19)) ve Öğretmen 5 “*Böyle bir yerleştirme yapmıyoruz. Çünkü hazır veriliyor yıllıklar.*” (G5,10-2(3)) şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 18, Öğretmen 8, Öğretmen 2 ve Öğretmen 6, hazır yıllık plan kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen 2 “*Şimdi biz yıllık plan yapmıyoruz. Kılavuz kitaplar var. Biz onlara uymaya çalışıyoruz. Bakanlık tarafından yapılmayacak dendi. Biz de yapmıyoruz.*” (G2,10-2(4-8)) ve Öğretmen 6 “*Yıllık planları biz hazırlamıyoruz. Üzerinde gerekli düzeltme etkinlikleri yapıyoruz. Ara disiplinlerle ilgili herhangi bir düzeltme etkinliği yapmadık, hazır gelen yıllık planları kullandık.*” (G6,10-2(6-8)) biçiminde fikirlerini belirtmişlerdir.

b) Öğretmenlerin Ara Disiplinlere Yıllık Planları Yerleştirme Bilgileri

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin konu ile ilgili düşüncelerinden elde edilen bilgilere bakıldığında, bazı görüşmecilerin ara disiplinlerin yıllık planlara yerleştirme ölçütleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı ve ara disiplinleri yıllık planlara yerleştirmedikleri ortaya çıkmıştır.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19, Öğretmen 13 ve Öğretmen 7 düşüncelerini bu doğrultuda belirtmişlerdir. Öğretmen 19’un konu hakkındaki düşünceleri “*Ara disiplinler konusunda program da değişiklik yapacak kadar bilgi sahibi değilim.*” (G19,10-2(7-8)) şeklindedir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 4, Öğretmen 20, Öğretmen 12 düşüncelerini aynı şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmen 12 konu ile ilgili fikrini: “*Ara disiplinler konusunda herhangi bir değişiklik yapmadık oldukça çünkü yeniyiz. Bu konuya ara disiplinlere yani hakim değiliz. Bir değişiklik yapmak için o konuya hakim olmak gerekir.*” (G12,10-2(4-6)) şeklinde belirtmiştir.

c) Çevre Koşullarına Uygun Olarak Yıllık Planların Hazırlanması

Yıllık planlara ara disiplinler yerleştirilirken okulun bulunduğu sosyal çevrenin dikkate alındığı görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından belirtilmiştir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden bu düşünceye sahip olan Öğretmen 15 konu ile ilgili düşüncelerini “*İlk önce okulumuzun sosyal çevresini ölçüt olarak alıyoruz. Biliyorsunuz okulumuz prefabrik bir okul. Her etkinliği yapamıyoruz. Bunun yerine ekstra şeyler yapmamız gerekiyor. Onun için ilk önce okulumuzun sosyal çevresini dikkate alarak bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Çok yüksek düzeyde olan konuları alamıyoruz.*” (G15,10-2(8-14)) şeklinde dile getirmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16 ve Öğretmen 14 aynı düşünceye sahip olan öğretmenlerdir. Öğretmen 14 bu düşüncesini “*Şimdi yıllık planlarımız da çevre koşullarını dikkate alıyoruz. Çünkü Ankara’daki Çankaya ile bizim okulumuz bir değil.*” (G14,10-2(24-29)) şeklinde ifade etmiştir.

4. Mevcut Ara Disiplinlerin Dışında Programa Konulabilecek Ara Disiplinler

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Programda yer alan temalar göz önünde bulundurulduğunda mevcut ara disiplinlerin dışında hangi disiplinlere yer verilebileceği konusundaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri;

- a) Ara Disiplinlerin Yeterliliğinin Düşünülmesi
- b) Ara Disiplinlerin Kaldırılmasının Düşünülmesi
- c) Önerilen Yeni Ara Disiplinler

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ara Disiplinlerin Yeterliliğinin Düşünülmesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından mevcut ara disiplinlerin yeterli olduğu vurgulanmıştır. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 15, Öğretmen 3, Öğretmen 1, Öğretmen 17 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 15 “*Var olan ara disiplinler yeterli bence.*” (G15,11-2(15)) şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6, Öğretmen 16, Öğretmen 4 ve Öğretmen 8 aynı düşünceye sahip olan öğretmenlerdir. Öğretmen 16 bu düşüncesini “*Mevcut olanların yeterli olduğunu düşünüyorum. Bunları yapmakta bile zorlanıyoruz zaten.*” (G16,11-2(11)) şeklinde dile getirmiştir.

b) Ara Disiplinlerin Kaldırılmasının Düşünülmesi

Mevcut olan ara disiplinlerin kaldırılması gerektiği, bunların öğretmenlerin bocalamasına yol açtığı 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 13 ve 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 20 tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca ara disiplinlerin hep göz ardı edildiğini, eğer konu olarak işlenirse öğretmenlerin daha fazla önem verecekleri de belirtilmiştir. Öğretmen 13 “*Bence ara disiplinler kaldırılabilir.*” (G13,11-2(12-14)) ve Öğretmen 20 “*Ben ara disiplinlerin kaldırılması bunların konu olarak işlenmesi yada kazanım olarak verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Böylece öğretmenler bocalama yaşamaz ve ara disiplin konularını göz ardı etmezler.*” (G20,11-2(12-14)) şeklinde düşüncelerini açıklamışlardır.

c) Önerilen Yeni Ara Disiplinler

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri mevcut ara disiplinlerin dışında, değişik ara disiplinlerin de programa yerleştirilmesini istemişlerdir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7, Öğretmen 11, Öğretmen 19, Öğretmen 15 ve Öğretmen 9 düşüncelerini bu doğrultuda dile getirmişlerdir. Öğretmen 7 “*Bu*

kazanım olur mu bilmiyorum ama Türkçeyi güzel kullanma olabilir.” (G7,11-2(2)), Öğretmen 11 “Toplumsal yaşamla ilgili bir ara disiplin konulabilir. Mesela görgü kuralları gibi.” (G11,11-2(5)) ve Öğretmen 19 “İletişim ile ilgili bir ara disiplin konulabilir. Görgü kuralları konulabilir. Bundan ziyade mevcut ara disiplinler yeniden gözden geçirilmelidir.” (G19,11-2(9-10)) şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir. Öğretmen 5 konu ile ilgili fikirlerini “Tasarrufla ilgili olabilir ya da küresel ısınma ile ilgili olabilir.” (G5,11-2(4)) şeklinde ifade ederken Öğretmen 9 “Seçmeli derslerimiz var sanat etkinlikleri gibi bunlarla bağlantı kurulabilir ya da sanat etkinlikleri ile ilgili bir ara disiplin konulabilir.” (G9,11-2(20-24)) şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 14, Öğretmen 2, Öğretmen 18, Öğretmen 10 ve Öğretmen 12 yeni ara disiplinler önermişlerdir. Öğretmen 14 ve Öğretmen 12 görgü kuralları ile ilgili bir ara disiplinin programa yerleştirilmesini önermişlerdir. Öğretmen 14 bunu “Görgü kuralları ile ilgili ara disiplinlere ihtiyaç var bence bu konuda olabilir.” (G14,11-3(4)) şeklinde ifade etmiştir. Öğretmen 10 ve Öğretmen 2 çevre bilinci ile ilgili ara disiplinlere yer verilebileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen 18 ise meslek seçimi ile ilgili ara disiplinin programa yerleştirilmesini istemektedir. Öğretmen 18 bu fikrini “Ergenlikle ilgili, ileride seçecekleri mesleklerle ilgili ve anne babalarla ilişkileri ile ilgili olabilir. Bunlar ilk akla gelenlerdendir.” (G18,11-2(16-26)) şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 4.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

C- ARA DİSİPLİNLER İLE EĞİTİM DURUMLARI DEĞİŞKENLERİ	Frekans N
1. Ara Disiplinlerin Öğrenci Seviyesine Uygunluğu	
a) Öğrenci Seviyesine Uygun Bulunması	17
b) Öğrenci Seviyesine Uygun Bulunmaması	3
2. Ara Disiplinlere Yönelik Ek Etkinlikler	
a) Ek etkinliklerin Hazırlanması	9
b) Kitaptaki Etkinliklerin Yeterli Olduğunun Düşünülmesi	2

Tablo 4.4'ün devamı

c) Ara Disiplinlerin Göz Ardı Edilmesi	4
d) Zamanın Yetersizliği	5
3. Ara Disiplinlerin Ders Sürecinde Verilme Aşaması	
a) Dersin Tamamına Yayılması	4
b) Dersin Sonunda Verilmesi	7
c) Gerektiği Yerde Verilmesi	6
d) Konuya Uygun Olarak Verilmesi	3
4) Eğitim Sürecinde Ara Disiplinlere Ayrılan Zaman	
a) Ders Kazanımına Daha Çok Zamanın Ayrılması	12
b) Zaman Kaldıkça Ara Disiplinlere Değinilmesi	3
c) Her İki Kazanımın Birbirinden Ayrılmaması	5
5) Ara Disiplin Dallarına Öğrencilerin İlgisi	
a) Öğrencilerin İlgilerinin Fazla Olduğu Ara Disiplinler	14
b) Öğrencilerin İlgisinin Zamana Göre Değişmesi	5
6) Ara Disiplinlere Ait Dönütlerin Verilmesi	
a) Sözlü Olarak Dönüt Verilmesi	7
b) Soru Yolu ile Alınana Dönütler	5
c) Öğretmenlerin Dönüt Verme Konusundaki Bilgileri	8
7) Dönütler Sonrasında Gerekli Düzeltme Etkinliklerinin Düzenlenmesi	
a) Dönütler Sonrası Yapılan Düzeltme Etkinlikleri	14
b) Düzeltme Etkinliklerine Zaman Ayrılmaması	6
8) Ara Disiplinlerin Öğrenci Rollerini Açısından Önemi	
a) Öğrencileri Aktif Hale Getirmesi	7
b) Öğrencilerin Gelişimini Sağlaması	6
c) Öğrencilerin Sorumluluk Bilincinin Gelişmesi	2
d) Ara Disiplinlerin Öğrenci Rollerini Etkilememesi	5

Tablo 4.4'ün devamı

9) Ara Disiplinlerin Öğretmen Rollerini Açısından Önemi	
a) Konuya Hakimiyetin Gelişmesi	3
b) Rehberlik Rolünün Ön Plana Çıkması	4
c) Öğretmenin Donanımının Artması	9
d) Ara Disiplinlerin Öğretmen Rollerini Etkilememesi	3

C) ARA DİSİPLİNLER İLE EĞİTİM DURUMLARI DEĞİŞKENLERİ

1) Ara Disiplinlerin Öğrenci Seviyesine Uygunluğu

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ara disiplin kazanımlarının öğrenci seviyesine uygunluğu konusundaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Öğrenci Seviyesine Uygun Bulunması
- b) Öğrenci Seviyesine Uygun Bulunmaması

kod başlığı altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Öğrenci Seviyesine Uygun Bulunması

Ara disiplinlerin öğrenci seviyesine uygun olduğu görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 3, Öğretmen 19, Öğretmen 11, Öğretmen 1, Öğretmen 5, Öğretmen 13, Öğretmen 17 ve Öğretmen 9 düşüncelerini bu doğrultuda açıklamışlardır. Öğretmen 3 “Seviyeye uygun geçen programa göre tüm kazanımlarda bir hafifleme var. Bu ara disiplinlerde de görülüyor.” (G3,12-2(7-8)) ve Öğretmen 1 “Öğrenci seviyesine uygun çünkü zaten öğrenciler eski 5. sınıf düzeyi

gibi değiller. Birçok şeyi şu anda bilmemeleri gereken birçok şeyi de biliyorlar.” (G1,12-3-(1-5)) şeklinde düşüncelerinin ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 14, Öğretmen 6, Öğretmen 2, Öğretmen 12, Öğretmen 18, Öğretmen 10, Öğretmen 8, Öğretmen 4 ve Öğretmen 9 ara disiplinlerin öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen 14 *“Öğrenci seviyesine uygun. Yani çok iyi dengelemek gerekiyor. Tabii ki bizim sınıflarımız 28 kişi. Bunların hepsi buna uymaya bilir. Ama bir yüzde yakalamak zorundayız. %80 %90 seviyeye uygun.”* (G14,12-3(5-8)) şeklinde görüş belirtmiştir.

b) Öğrenci Seviyesine Uygun Bulunmaması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplinlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığını ifade etmişlerdir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 15 ve Öğretmen 7’nin düşünceleri bu şekilde olmuştur. Görüşme yapılan Öğretmen 15 *“Seviyenin üstünde olan kazanımlar var. Hepsi uygun diyemeyeceğim yani. 4. sınıf seviyesinin üstünde olan kazanımlar var ki bunun zaten birçoğu 2. kademenin anlamadığı şeyler olur yani.”* (G15, 12-2(16-18)) ve Öğretmen 7 *“Bazı konularda öğrenci seviyesinin üstünde şeyleri vermem bekleniyor. Bazı konular detaylı mesela ara disiplinler gibi.”* (G7,12-3(1-7)) şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16 ara disiplin kazanımını seviyenin üstünde bulmaktadır. Bu konu hakkında Öğretmen 16 *“Öğrenci seviyesine bence uygun değil. Şu anki program tüm öğrencilere hitap etmiyor. Ara disiplin kazanımları da tüm öğrencilere uygun değil.”* (G16,12-2(12-13)) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

2. Ara Disiplinlere Yönelik Ek Etkinlikler

Araştırma kapsamında İlköğretim Okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ara disiplin kazanımlarına yönelik ek etkinlikler

hazırlıyor musunuz? Sebepleri ile açıklayabilir misiniz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Ek Etkinliklerin Hazırlanması
- b) Kitaptaki Etkinliklerin Yeterli Olduğunun Düşünülmesi
- c) Ara Disiplinlerin Göz Ardı Edilmesi
- d) Zamanın Yetersizliği

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ek Etkinliklerin Hazırlanması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri kitaptaki etkinliklerin dışında, ara disiplinlerle ilgili ek etkinlikler hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Kılavuz kitaptaki etkinliklerden bazılarının seviyesinin yüksek olmasından dolayı, öğrencilere uygun ek etkinliklerin hazırlandığı vurgulanmıştır. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen7, Öğretmen 15, Öğretmen 11, Öğretmen 9, Öğretmen 17, Öğretmen 1 düşüncelerini bu doğrultuda belirtmişlerdir. Görüşme yapılan Öğretmen 7 konu ile ilgili fikrini “*Ek etkinlikler hazırlıyorum. Sosyal Bilgiler kitabında benim hoşuma giden etkinlikler var. Ama biraz ağır etkinlikler. Çalışma kitabındaki bütün etkinlikleri yapmak zorunda değilim bunun yerine öğrenci seviyesine uygun etkinlikler düzenliyorum. Kendim hazırlıyorum yani etkinliğimi çalışma yaprağına kendim hazırlıyorum.*” (G7,13-3(8-16)) şeklinde belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 8, Öğretmen 10 ve Öğretmen 14 ara disiplinlere yönelik ek etkinlik hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen 8 düşüncesini “*Gerekirse hazırlıyorum. Gerekliyse çocuk o davranışı kitaptaki verilen etkinlikler yeterli değilse başka etkinlikler hazırlıyorum.*” (G8,13-2(9-10)) şeklinde belirtmiştir.

b) Kitaptaki Etkinliklerin Yeterli Olduğunun Düşünülmesi

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5 ve 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 4 kitapta yer alan etkinliklerin yeterli olduğunu

düşünmektedirler. Bu görüşmeciler ara disiplinlerle ilgili ek etkinlik hazırlamadıklarını vurgulamışlardır. Öğretmen 5 “*Hayır hazırlamıyorum. Çünkü kitaptakilerin yeterli olduğunu düşünüyorum.*” (G5,13-2(6)) ve Öğretmen 4 “*Hayır. Ek etkinlik hazırlamıyorum. Kitaptaki etkinliklerimiz güzel. Ayrıca yapmamız gereken birçok şey verilmiş. Yani bana göre bu etkinlikler yeterli.*” (G4,13-3(2-9)) şeklinde düşüncelerini dile getirmişlerdir.

c) Ara Disiplinlerin Göz Ardı Edilmesi

Ara disiplinlerin göz ardı edildiği görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 13 ve Öğretmen 19 ‘un düşünceleri bu şekildedir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 20 aynı doğrultuda görüş belirtmiştir. Öğretmen 20 “*Hayır hazırlamıyorum. Ara disiplinleri biraz göz ardı ediyorum her halde ondan.*” (G20,13-2(17-18)) şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Öğretmen 2 ara disiplinlerle ilgili mutlaka ek etkinlik yaptığını ifade etmektedir. Ara disiplinler ile ilgili daha çok Türkçe ve Resim dersi olduğunu ifade etmektedir. Ancak resim dersinde (görsel sanatlar) yeni program olmadığı için ara disiplinlere yer verilmemiştir. Ara disiplin olmayan bir dersin ara disiplinleri üzerinde durulduğunun ifade edilmesi öğretmenin düşüncelerini çelişkiye düşürmektedir. Görüşmeci bu düşüncesini şu şekilde açıklamaktadır: “*Yapıyorum. Mutlaka yapıyorum. Özellikle Türkçe dersinde bazı etkinlikler basit verilmiş bunların dışına çıkıyoruz. Resim dersinde yaptırıyoruz. Zaman kaldığı sürece yapıyoruz genelde zaman kalıyor.*” (G2,13-3(16-19)).

d) Zamanın Yetersizliği

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları zamanın yetersiz olmasından dolayı ara disiplinlere yönelik ek etkinlik hazırlamadıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 3 konu ile ilgili

fikrini “*Hayır ek etkinlik hazırlamıyorum. Kitaptakileri bile tam anlamı ile işleyemiyorum. Zaman bizi zorluyor.*” (G3,13-2(9-10)) şeklinde açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16, Öğretmen 12, Öğretmen 6 ve Öğretmen 18’in düşünceleri de aynı doğrultudadır. Öğretmen 16 düşüncesini “*Ek etkinlik hazırlamamız zaman kalmıyor. Zaten şu anda bulunan etkinlikleri yetiştirmekte güçlük çekiyorum. Zaman açısından o yüzden ek etkinliklere zaman maalesef kalmıyor.*” (G16,13-2(14-15)) şeklinde belirtmiştir.

3. Ara Disiplinlerin Ders Sürecinde Verilme Aşaması

Araştırma kapsamında İlköğretim Okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ara disiplin kazanımlarını ders sürecinin hangi aşamasında vereceğinizi belirlerken nereleri dikkate almaktasınız?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Dersin Tamamına Yayılması
- b) Dersin Sonunda Verilmesi
- c) Gerektiği Yerde Verilmesi
- d) Konuya Uygun Olarak Verilmesi

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Dersin Tamamına Yayılması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ara disiplinleri ders sürecinin tamamına yayarak verdiklerini belirtmişlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7, Öğretmen 15 ve Öğretmen 11 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 7 “*Derse yayıyorum. Ders kitabını inceliyorum. Kazanım ne ise ara disiplini o kazanımın neresinde alıyorsa orda veriyorum. Derse yayıyorum.*” (G7,14-3(17-19)) şeklinde düşüncesini vurgulamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 14 düşüncesini “*Bütününde veriyoruz. Tümüne yayıyoruz. Kesinlikle biz dersi işleyelim de sonraya bırakalım ya da önce kazanımları verelim de sonra işleyelim demiyoruz. İç içe*

işliyoruz. Dersin özünde zaten kazanımlar ara disiplinlerde onun içinde.” (G14,14-3(13-17)) biçiminde belirtmiştir.

b) Dersin Sonunda Verilmesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ara disiplinlerin genellikle dersin sonunda verildiği ifade edilmiştir. Bu düşünceye sahip olan 4. sınıf öğretmenleri Öğretmen 17 ve Öğretmen 5 ‘tir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 18, Öğretmen 16, Öğretmen 4, Öğretmen 10 ve Öğretmen 6 düşüncelerini aynı doğrultuda açıklamışlardır. Görüşme yapılan Öğretmen 10 “*Dersin sonunda son 10 dakika kala işliyorum ara disiplinleri.*” (G10,14-3(14-17)) ve Öğretmen 6 “*Genelde dersin sonuna bırakıyorum. Ders kazanımı kazandıktan sonra ek bilgi olarak ara disiplin kazanımlarına da değiniyorum. Ders sonunda ara disiplinlerle bağlantı kurmak öğrencinin konuyu algılaması bakımından daha destekli oluyor.*” (G6,14-2(14-16)) şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

c) Gerektiği Yerde Verilmesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ara disiplinlerin verilme zamanı ile ilgili bir ayırım yapılmaması gerektiği, yeri geldikçe ara disiplinlerin verilmesinin daha doğru olacağı ifade edilmiştir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 13, Öğretmen 19, Öğretmen 3, Öğretmen 1, Öğretmen 9 bu düşünceye sahiplerdir. Konu ile ilgili Öğretmen 13 “*Böyle bir ayırım yapmıyorum. Kazanımı işlerken yeri geldikçe zamanım olursa değinmeye çalışıyorum.*” (G13,14-3(1-2)) şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 20 bu konuda “*Böyle bir ayırım yapmadım. Yeri geldiğinde gerekli gördüğüm yerde veriyorum.*” (G20,14-3(1-2)) şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

d) Konuya Uygun Olarak Verilmesi

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden bazılarına göre ara disiplinlerin dersin hangi aşamasında verileceği, konuya göre değişmektedir. Bu görüşmecilere göre bazen derse bir ara disiplin ile giriş yapılabilir. Bazen dersin ortasında, bazen de sonunda ara disiplinler verilebilir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 8, Öğretmen 2 ve Öğretmen 12 düşüncelerini bu doğrultuda açıklamışlardır. Öğretmen 2 düşüncesini *“Ana kazanımın durumuna göre konuya göre değişiyor. Bazen ön bilgileri harekete geçirmek zorundasınız. Böyle durumlarda dersin başında vermelisiniz. Bazen de sonunda olabiliyor. Konuya göre değişiyor.”* (G2,14-3(20-23)) şeklinde açıklamıştır.

4) Eğitim Sürecinde Ara Disiplinlere Ayrılan Zaman

Araştırma kapsamında İlköğretim Okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Eğitim sürecinde ders kazanımlarına ve ara disiplin kazanımlarına ayırdığınız zamanı nasıl belirliyorsunuz?” sorusu ile ilgili öğretmen görüşleri

- a) Ders Kazanımına Daha Çok Zamanın Ayrılması
- b) Zaman Kaldıkça Ara Disiplinlere Değinilmesi
- c) İki Kazanımını Birbirinden Ayrılmaması

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ders Kazanımına Daha Çok Zamanın Ayrılması

Eğitim sürecinde ders kazanımı ve ara disiplin kazanımına zaman ayırırken, ders kazanımına daha fazla zaman ayrıldığı görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından vurgulanmıştır.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 9, Öğretmen 3, Öğretmen 19, Öğretmen 13, Öğretmen 7 ders kazanımına daha fazla zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen 9 *“Ders kazanımına daha çok zaman*

ayırıyorum.”(G9,15-3(12)) ve Öğretmen 19 “*Dediğim gibi ara disiplin ve kazanımlar arasında yapmıyorum. Asıl olan kazanım olduğundan kazanıma ağırlık veriyorum.*” (G19,15-2(16-17)) şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6, Öğretmen 2, Öğretmen 10, Öğretmen 16, Öğretmen 4, Öğretmen 14 düşüncelerini aynı doğrultuda dile getirmişlerdir. Öğretmen 2 düşüncelerini “*Ana kazanıma daha fazla zaman ayırıyorum. Bunların hepsi zaten ana kazanımı oluşturuyor. Ana kazanımın alt basamakları bunlar birbirinden kopuk değiller.*” (G2,15-4(1-4)) şeklinde dile getirmiştir.

b) Zaman Kaldıkça Ara Disiplinlere Değinilmesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplinlere zaman kaldıkça değinebildiklerini ifade etmektedir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5 konu ile ilgili düşüncelerini “*Zaman kalırsa ara disiplinlere değiniyorum.*” (G5,15-2(8)) şeklinde dile getirmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 12 ve Öğretmen 20 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 20 konu ile ilgili “*Önce kazanımı işliyorum. Vakit kalırsa ara disiplinlere değiniyorum.*” (G20,15-3(3-4)) biçiminde görüş belirtmiştir.

c) İki Kazanımını Birbirinden Ayrılmaması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplin kazanımları ile ders kazanımlarının birbirinden ayrılarak işlenmesine karşı olduklarını ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 17 ve Öğretmen 11 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili Öğretmen 17 “*Hiç ayrılarak ders işlenmez. Ders süreci içinde ikisini de aynı anda veririm.*” (G17,15-3(9-14)) şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 18 ve Öğretmen 8 ders kazanımı ve ara disiplin kazanımını birbirinden ayırmadan işlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmen 18 “*Ders süreci içinde oluyor ayırmıyorum. 40 dakikayı*

artık tecrübemle ayırıyorum.” (G18,15-4(1-10)) şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

5) Ara Disiplin Dallarına Öğrencilerin İlgisi

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Sizce ara disiplin dallarından hangisine öğrencilerin ilgisi daha fazladır?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Öğrencilerin İlginin Fazla Olduğu Ara Disiplinler
- b) Öğrencilerin İlginin Zamana Göre Değişmesi

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Öğrencilerin İlginin Fazla Olduğu Ara Disiplinler

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma ara disiplinine karşı daha fazla ilgili olduklarını ifade etmişlerdir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 17 ve Öğretmen 7 bu görüşe sahiptirler. Öğretmen 17 konu ile ilgili “*Bence rehberlik ve psikolojik danışmanlık. Çünkü bunları daha çok uyguladıkları için arkadaşlık ilişkilerinde daha çok gerekli olduğu için İnsanlar arası ilişkileri ilgilendirdiği için.*” (G17,17-3(20-24)) şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 8 ve Öğretmen 4 öğrencilerin rehberlik ara disiplinine karşı daha ilgili olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen 8 bu düşüncesini “*Rehberliğe karşı ilgileri daha fazla çünkü çocuklar konuşmayı seviyor. Bu derste bol bol konuşma yapıyoruz. Nedeni bu olabilir.*” (G8,17-3(2-3)) şeklinde açıklamıştır.

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 11 ve Öğretmen 1 öğrencilerin, daha çok insan hakları ve vatandaşlık ara disiplinine karşı ilgilerinin fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6 ve Öğretmen 14 düşüncelerini aynı doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 14 “*İnsan hakları ve vatandaşlığa karşı daha ilgililer. Özlük haklarımızla direk iç içe olduğu için*

öğrencilerin daha çok ilgisini çekiyor.” (G14, 17-4(1-12)) biçiminde görüş belirtmiştir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5 ve 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16, öğrencilerin kariyer bilinci geliştirme ara disiplinine daha fazla ilgili olduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen 5 *“Kariyer bilinci geliştirmeye daha ilgililer bunu nedeni şu olabilir gelecek hakkında konuşmak onların çok hoşuna gidiyor.” (G5,17-3(1-2))* şeklinde düşüncelerini açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 15, girişimcilik ara disiplinine öğrencilerin daha fazla ilgi gösterdiklerini söylemiştir. Bu görüşünü *“Benim sınıfımda daha çok girişimcilik ön planda, öğrencilerin çoğu köyden geldikleri için ve uyum sağlama aşamasında oldukları için birbirlerini tanıma, birbirleriyle ilişki kurma ve girişimcilik konusuna ilgileri daha fazla.” (G15, 17-3(14-23))* şeklinde açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 18, Öğretmen 10 ve Öğretmen 12 öğrencilerin gerçek hayatla ve günlük yaşamlarıyla ilgili olan ara disiplinlere daha fazla ilgi gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bu görüşmeciler herhangi bir ara disiplin örneği vermemişlerdir. Öğretmen 18 düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir; *“Herhalde gerçek hayatla ilgili yaşamla ilgili ara disiplinlere davranışa yönelik ara disiplinlere ilgi daha fazla olur.” (G18, 17-4(15-16)).*

b) Öğrencilerin İlgisinin Zamana Göre Değişmesi

Ara disiplinlere karşı olan ilginin temaya, kazanıma ve zamana göre değiştiği görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından belirtilmiştir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19 ve Öğretmen 3 düşüncelerini bu doğrultuda açıklamışlardır. Öğretmen 19 *“Öğrenciye göre işlediğiniz konuya göre zamana göre değişim gösteriyor. Böyle bir genelleme yapmama yanlış olur.” (G19,17-3(2-3))* şeklinde açıklama yapmıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 2, Öğretmen 20 ve Öğretmen 10 aynı düşünceye sahiptirler. Konu hakkında Öğretmen 2 *“Temaya ve kazanıma göre değişebilir. Herkes genelde kendisinin neye ihtiyacı varsa günlük*

yaşantısında ne yaşamışsa ona uygun ilgileri de farklıdır.” (G2,17-4(8-12)) şeklinde açıklama yapmıştır.

6) Ara Disiplinlere Ait Dönütlerin Verilmesi

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ara disiplin dallarına ait kazanımların dönütlerini öğrencilerinize nasıl veriyorsunuz?” sorusu ile ilgili öğretmen görüşleri

- a) Sözlü Olarak Dönüt Verilmesi
- b) Soru Yolu ile Alınan Dönütler
- c) Öğretmenlerin Dönüt Verme Konusundaki Bilgileri

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Sözlü Olarak Dönüt Verilmesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ara disiplin kazanımlarına ait dönütleri sözlü ve simgesel olarak verdiklerini ifade etmişlerdir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 13, Öğretmen 19, Öğretmen 3 ve Öğretmen 11 simgesel dönüt veya sözlü dönüt verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen 13 fikrini *“Kazanımlarda kullandığım dönütler gibi genelde sözlü bazen de simgesel dönütler veriyorum.” (G13,18-3(10-11))* şeklinde açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 20, Öğretmen 6 ve Öğretmen 8 aynı şekilde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Öğretmen 20 düşüncesini *“Genellikle sözlü dönütler veriyorum.” (G20,18-3(11))* şeklinde belirtmiştir.

b) Soru Yolu ile Alınan Dönütler

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplinlere ait dönütleri soru cevap yolu ile alabildiklerini ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 15 ve Öğretmen 7 bu düşünceyi belirtmişlerdir. Öğretmen 15 fikrini *“Sorular yöneltiliyorum. O soruya verdikleri cevaba göre dönüt*

alabiliyorum. Ders ilk girdiğimde soru sorarak dönüt veriyorum. Dersin sonunda da dönüt veriyorum. Ama uzun vadeli dönütleri sınavlarla veriyorum.” (G15,18-3(24-28)) şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 10, Öğretmen 2 ve Öğretmen 4 ara disiplinlere ait dönütleri soru cevap yoluyla verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen 4 *“Her birinde farklı oluyor ama genelde sorular veriyorum açık uçlu sonra o kâğıtları toplayıp değerlendiriyorum.”* (G4,18-3(21-25)) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

c) Öğretmenlerin Dönüt Verme Konusundaki Bilgileri

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ara disiplinlere ait dönütleri nasıl verdikleri ile ilgili farklı açıklamalar yapmışlardır. Bu açıklamalardan öğretmenlerin dönüt kavramından farklı şeyler algıladıklarını gösterir niteliktedir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 9, Öğretmen 1, Öğretmen 5 ve Öğretmen 17 ara disiplinlere ait dönütlerin verilmesi konusunda değişik düşüncelere sahip olan öğretmenlerdir. Görüşme yapılan Öğretmen 9 *“Sunum yapıyoruz genellikle panolarda sergileme imkanımız var Açıkçası sunumda fazla yapamıyoruz. Ayrıca CD hazırlığı ve slayt gösterileri oluyor.”* (G9,18-3(19-23)) ve Öğretmen 1 *“Konuşuyoruz. Sohbet havası içinde tekrarlarını yaparız. Kendilerinin ne kadar aldığını neyi aldığını bana veririler.”* (G1,18-4(17-23)) şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 18, Öğretmen 12 ve Öğretmen 16 düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir: Öğretmen 18 *“İşte onun belli bir şeyi yok kendiliğinden işlerken oluyor. O kendi kendine işler geliyor zaten”* (G18,18-4(17-18)), Öğretmen 12 *“Bununla ilgili bir değerlendirme yapmıyorum. Ama ders kazanımlarını değerlendirip onunla ilgili dönüt veriyorum. Ara disiplinler de ders kazanımlarını desteklediği için aynı zamanda ara disiplinlere ait dönütleri de vermiş oluyorum.”* (G12,18-3(6-8)) ve Öğretmen 16 *“Gösterdikleri davranışlar zaten ara disiplinleri kazanıp kazanmadığını ortaya koymaktadır.”* (G16,18-3(10-13)) şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

7) Dönütler Sonrasında Gerekli Düzeltme Etkinliklerinin Düzenlenmesi

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Öğrencilerinize verdiğiniz dönüt sonrasında gerekli düzeltme etkinlikleri gerçekleştiriyor musunuz? Neden?” sorusu ile ilgili öğretmen görüşleri:

- a) Dönütler Sonrası Yapılan Düzeltme Etkinlikleri
- b) Düzeltme Etkinliklerine Zaman Ayrılmaması

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Dönütler Sonrası Yapılan Düzeltme Etkinlikleri

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri dönüt sonrasında ara disiplinlere ait düzeltme etkinliklerine yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler yanlış öğrenmeleri engellemek için düzeltme etkinliği yaptıklarını dile getirmişlerdir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 17, Öğretmen 11, Öğretmen 13, Öğretmen 19 ve Öğretmen 3 düşüncelerini bu şekilde açıklamışlardır. Öğretmen 17 “*Sürekli tekrarlarla yapıyorum. Canlandırmalarla dramlarla oyun oynayarak yanlışlıkları düzeltecek uygulamalar yapıyoruz.*” (G17,19-4(1-3)) ve Öğretmen 1 “*Mutlaka yapıyorum. Çocukların yanlış anladıklarını hissettiğim an onu değiştirmeye gayret ediyorum. Yanlış algıladıklarını hissettiğimde onu farklı yöntemlerle anlatmaya çalışıyorum, örneklerle kendi yaşantımızdan örneklerle bazı şeyleri anlatarak düzeltmeye çalışıyorum.*” (G1,19-4(17-23)) biçiminde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 12, Öğretmen 2, Öğretmen 8, Öğretmen 16, Öğretmen 4, Öğretmen 10, Öğretmen 20 ve Öğretmen 18 düşüncelerini bu doğrultuda açıklamışlardır. Öğretmen 2 “*Tabîî amacına ulaşmadığını anladığımız an konuyu anlamaya uygun bir zaman bırakıyoruz. Başkalarından yardım alıyoruz ve öğrencilerin fikirlerinden yararlanıyoruz.*” (G2,19-4(14-18)) ve Öğretmen 4 “*Tabîî ki mutlaka yapıyorum çünkü öğrenciler bazen yanlış anlayabiliyor ve yanlış öğreniyorlar.*” (G4,19-4(1-6)) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

b) Düzeltme Etkinliklerine Zaman Ayrılmaması

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5, Öğretmen 7, Öğretmen 15 ve Öğretmen 9 zamanın yetersiz olmasından dolayı ara disiplinlere yönelik düzeltme etkinlikleri yapamadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen 7 konuyla ilgili “*Valla çok fazla yapamıyorum. Öğrencide çok hasar bırakacağını düşündüğüm bir eksiği varsa tabi ki onu birebir yapıyorum. Ama hepsi için yapamıyorum. Vaktim yok.*” (G7,19-4(12-15)) şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6 düşüncesini “*Çokta fazla zamanım olmuyor bazen yapamıyorum.*” (G6,19-3(10-11)) şeklinde dile getirmiştir.

8) Ara Disiplinlerin Öğrenci Rollerini Açısından Önemi

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ara disiplinlerin öğrenci rolleri açısından önemi nedir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri

- a) Öğrencileri Aktif Hale Getirmesi
- b) Öğrencilerin Gelişimini Sağlaması
- c) Öğrencilerin Sorumluluk Bilincinin Gelişmesi
- d) Ara Disiplinlerin Öğrenci Rollerini Etkilememesi

kod başlıklarında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Öğrencileri Aktif Hale Getirmesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ara disiplinler sayesinde öğrencilerin kendilerini daha rahat bir şekilde ifade edebildiklerini belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 3 Öğretmen 13, Öğretmen 7 ve Öğretmen 11 konu ile ilgili düşüncelerini bu şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmen 13 bu düşüncesini “*Öğrenciler kendilerini artık daha rahat ifade ediyorlar.*” (G13,20-3(14-16)) şeklinde belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 10, Öğretmen 20 ve Öğretmen 4 düşüncelerini aynı doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 20 *“Öğrenciler daha aktif. Çocuklar her şeyi söyleyebiliyorlar. Yani aklına gelen her konuyu sorabiliyor. Öğrenciler daha çok kendine güvenli. Etkinliklere katılıyorlar.”* (G4,20-4(7-14)) biçiminde görüşlerini dile getirmişlerdir.

b) Öğrencilerin Gelişimini Sağlaması

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5 ve Öğretmen 17 ara disiplinlerin öğrencilerin kişilik gelişimini sağladığını ifade etmişlerdir. Öğretmen 17 *“Tabii rolleri değişti. Yanlışlarını daha rahat görebildikleri için gelişimlerini sağlamaktadır.”* (G17,20-4(4-6)) şeklinde fikrini ifade etmiştir.

5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 14, Öğretmen 6, Öğretmen 2 ve Öğretmen 16 düşüncelerini aynı şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmen 16 fikrini *“Davranışları değişti tabii. Roller de değişti. Davranışlarında olumlu gelişmeler var.”* (G16,20-3(19-20)) cümleleriyle söylemiştir.

c) Öğrencilerin Sorumluluk Bilincinin Gelişmesi

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 9 ve 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 8 ara disiplinlerle birlikte öğrencilerin sorumluluk bilincinin geliştiğini ifade etmiştir. Konu ile ilgili Öğretmen 9 *“Bu rehberlik konusu ile ilgili olursa mutlaka etkiliyor. Rehberlikle ilgili ara disiplinler öğrencilerin sorumluluk duygularını geliştirdi bence.”* (G9,20-4(5-8)) derken Öğretmen 8 *“Davranışlarında tabii değişiklikler oldu. Çünkü bu kazanımlar ile birlikte sorumlulukları bilme ve yerine getirme davranışlarının ortaya çıktığını görmekteyiz. Sorumluluklarını bilmeye başladılar yani rolleri değişti olumlu bir gelişme var.”* (G8,20-3(11-14)) demiştir.

d) Ara Disiplinlerin Öğrenci Rollerini Etkilememesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplinlerin öğrenci rollerinde herhangi bir değişim meydana getirmediğini ifade etmişlerdir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19, Öğretmen 1 ve Öğretmen 15 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 18 ve Öğretmen 12’de öğrencilerde her hangi bir rol değişiminin olmadığını ifade etmektedirler. Konu ile ilgili Öğretmen 18 “*Öğrencilerin rollerinde bazen değişiklikler gözlemliyorum. Ancak bunun ara disiplinleri ile ilgisi yok bence.*” (G18,20-4(21-27)) şeklinde görüş belirtmiştir.

9) Ara Disiplinlerin Öğretmen Rollerini Açısından Önemi

Araştırma kapsamında İlköğretim Okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ara disiplinlerin öğretmen rolleri açısından önemi nedir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Konuya Hâkimiyetin Gelişmesi
- b) Rehberlik Rolünün Ön Plana Çıkması
- c) Öğretmenin Donanımının Artması
- d) Ara Disiplinlerin Öğretmen Rollerini Etkilememesi

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Konuya Hâkimiyetin Gelişmesi

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19 ve Öğretmen 11 ara disiplinlerle birlikte, öğretmenlerin rollerinin değiştiğini vurgulamışlardır. Ara disiplinler sayesinde öğretmenlerin konulara daha fazla hakim oldukları, konuları daha farklı şekillerde işledikleri belirtilmiştir. Konuyla ilgili Öğretmen 19 “*Öğretmenlerin kazanımlara bakış açısı değişti. Kazanımların sınırı ve değinilmesi gereken önemli*

noktalarını ayırt etmesine yardımcı oluyor. Artık öğretmenlerin konuya hâkimiyeti daha fazla.” (G19, 21-3(8-9)) şeklinde açıklama yapmıştır.

5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 4 aynı şekilde düşüncelerini belirtmiştir. Öğretmen 4 düşüncesini *“Bizlere katkısı oldu tabî. Derslere daha güzel geçiyor. Öğretmenlerin konulara hâkimiyeti arttı Dersler tek düzelikten kurtuldu. Farklı yönleri ile konular anlatılmaya başlandı.” (G4,21-4(15-18))* biçiminde ifade etmiştir.

b) Rehberlik Rolünün Ön Plana Çıkması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları öğretmenlerin rollerinde değişiklik olduğu ve rehberlik görevinin ön plana çıktığını ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7 ve Öğretmen 17 düşüncelerini bu şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmen 17 *“Ara disiplinlerin öğretmenler açısından önemi çok büyüktür. Öğretmen bir orkestra şefi olarak öğrencileri yönlendirecek. Aksaklıkları görecektir, diğer derslerle ilişkilendirme yapacak kısacası rehber olacak.” (G17-21-4(7-9))* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 2 ve Öğretmen 18’de aynı düşünceye sahiptirler. Öğretmen 2 fikrini *“Öğretmen artık sadece rehber olacak. Öğretmen sadece bir yönetici gibi, karar verecek dağıtacak, orkestra şefi görevi yapacak.” (G2,21-4(21-25))* biçiminde açıklamıştır.

c) Öğretmenin Donanımının Artması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları ara disiplinler sayesinde, öğretmenlerin mesleki donanımlarının arttığını söylemişlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5, Öğretmen 13, Öğretmen 9, Öğretmen 3 düşünceleri bu doğrultudadır. Öğretmen 9 *“Rollerde değişim var, görmediğimiz bazı etkinlikleri yapma fırsatı buluyoruz. Değişik konulara değindiğimiz için yararlı oluyor. Öğretmenlerin kendini geliştirdiğini düşünüyorum.” (G9,21-4(9-10))* ve Öğretmen 3 *“Görüş açısı gelişti, öğretmenler kendilerini geliştirdi.” (G3,21-3(11))* şeklinde düşüncelerini dile getirmişlerdir.

5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 12, Öğretmen 10, Öğretmen 14 ve Öğretmen 20 ara disiplinler sayesinde öğretmenlerin donanımlarının arttığını belirtmişlerdir. Öğretmen 6'nın konu ile ilgili düşüncesi *“Öğretmenlerin kazanımlara farklı yönden bakmasını sağlıyor. Öğretmenlerin kendini geliştirmelerini sağladı. Öğretmenlerin öğretmenliğe yaklaşımları değişti.”* (G6,21-3(16-17)) şeklindedir.

d) Ara Disiplinlerin Öğretmen Rollerini Etkilememesi

Ara disiplinler sayesinde öğretmenlerin rollerinin değiştiğini düşünen görüşmecilerin yanı sıra öğretmenlerin rollerinde her hangi bir değişiklik olmadığı da görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 1 ve Öğretmen 3 düşüncelerini bu şekilde açıklamıştır. Öğretmen 1 konuyla ilgili *“Öğretmen açısından bir değişim olmadı, biz zaten bunları yapıyorduk ama adı yoktu. Şimdi adı var.”* (G1, 21-4(29-30)) şeklinde açıklama yapmıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16 düşüncelerini *“Öğretmenlere katkısından ziyade bizim işimizi güçleştiren, bizim işimizi zorlaştıran yönlerinin daha fazla olduğunu düşünüyorum, ayrıca öğretmenlerin rollerinde herhangi bir değişiklik olmadığını düşünüyorum.”* (G16, 21-3(21-22)) şeklinde açıklamıştır.

Tablo 4.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

D- ARA DİSİPLİNLER DALLARI İLE ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARASINDAKİ İLİŞKİ	Frekans N
1. Ara Disiplinlere Yönelik Ölçme ve Değerlendirme Açıklamaları	
a) Ara Disiplinlerle İlgili Ölçme Değerlendirme Açıklamalarının Yetersizliği	5
b) Ara Disiplinlere Yönelik Ölçme Değerlendirmenin Yapılamaması	6

Tablo 4.5.'in devamı

c) Derse Yönelik Değerlendirme Açıklamalarının Fazla Olması	5
d) Ara Disiplinler İle İlgili Açıklamaların Olmaması	4
2. Kılavuz Kitaplarda Yer Alan Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri	
a) Kılavuz Kitaptaki Ölçme Değerlendirme Etkinliklerinin Yeterli Bulunması	4
b) Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerinin Seviyenin Üzerinde Olması	2
c) Kılavuz Kitapta Verilen Değerlendirme Etkinliklerinin Yetersiz Bulunması	10
3. Ara Disiplinlere Yönelik Olarak Yapılan Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri	
a) Kaynak Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerinin Kullanılması	3
b) Ara Disiplinleri Ölçmeye Yönelik Etkinliklerin Yapılmaması	5
c) Soru Cevap Etkinlikleri İle Ölçme ve Değerlendirmenin Yapılması	4
d)Sunum ve Drama Çalışmaları İle Değerlendirme Yapılması	2
4. Ara Disiplinlere Yönelik Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri	
a) Ara Disiplin Ve Ders Kazanımlarının Değerlendirme Tekniklerinin Farklılıkları	12
b) Ara Disiplin İle Ders Kazanımları Değerlendirme Teknikleri Arasında Farklılık Olmaması	8

D-ARA DİSİPLİNLER DALLARI İLE ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARASINDAKİ İLİŞKİ

1. Ara Disiplinlere Yönelik Ölçme ve Değerlendirme Açıklamaları

Araştırma kapsamında İlköğretim Okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Derse ve becerilere yönelik yapılan açıklamalar ile ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme açıklamaları karşılaştırıldığında neler görüyorsunuz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Ara Disiplinlerle İlgili Ölçme Değerlendirme Açıklamalarının Yetersizliği
- b) Ara Disiplinlere Yönelik Ölçme Değerlendirmenin Yapılamaması
- c) Ders Yönelik Değerlendirme Açıklamalarının Fazla Olması
- d) Ara Disiplinler İle İlgili Açıklamaların Olmaması

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a)Ara Disiplinlerle İlgili Ölçme Değerlendirme Açıklamalarının Yetersizliği

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 9 ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme açıklamalarının yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bu düşüncesini “*Açıkçası ara disiplinlerle ilgili ölçme değerlendirmenin açık olduğunu düşünmüyorum.*” (G9,22-4(11-13)) şeklinde belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 4, Öğretmen 10, Öğretmen 16 ve Öğretmen 8 düşüncelerini aynı şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmen 4 “*Hayır değil ara disiplinlerle ilgili çok fazla ölçme değerlendirme etkinliklerine yer verilmemiştir. Sadece kazanımlarla ölçme değerlendirme kitabındaki ölçme değerlendirme kazanımlara yönelik ders kazanımlarına yönelik ara disiplinlere yönelik değil.*” (G4,22-4(19-21)) ve Öğretmen 10 “*Ölçme değerlendirme ile ilgili açıklamalar yetersiz.*” (G10,22-4(14-15)) şeklinde açıklama yapmıştır.

b) Ara Disiplinlere Yönelik Ölçme Değerlendirmenin Yapılamaması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme yapmadıklarını söylemişlerdir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 3, Öğretmen 1, Öğretmen 17'nin görüşleri bu şekilde olmuştur. Öğretmen 3 konu hakkında “*Ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirmesini yapmıyorum. Kılavuz kitapta da böyle bir ölçme değerlendirme açıklamaları yok.*” (G3,22-3(12-14)) şeklinde görüş belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 18, Öğretmen 12 ve Öğretmen 4 ara disiplinlerle ilgili ölçme ve değerlendirme yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen 18 düşüncesini “*Derse yönelik ölçme ve değerlendirme yapıyorum. Ama ara disiplinlere yönelik böyle bir ölçme değerlendirme çalışması yapmıyorum bu nedenle açıklama yapmam yanlış olur.*” (G18,22-5(1-8)) biçiminde dile getirmiştir.

c) Derse Yönelik Değerlendirme Açıklamalarının Fazla Olması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları derse yönelik ölçme ve değerlendirme açıklamalarının daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5, Öğretmen 7 ve Öğretmen 11 düşüncelerini bu şekilde açıklayan öğretmenlerdir. Öğretmen 5 düşüncesini “*Derse yönelik açıklamalar daha fazla ve ayrıntılı tabii ara disiplinler göz ardı edilmiş gibi görülüyor.*” (G5,22-3(8-9)) şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 10 ve Öğretmen 2 düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir: “*Genellikle açıklamalar kazanımın etrafında oluyor.*” (G2,22-5(1)), “*Derse yönelik açıklamalar daha fazla.*” (G10,22-4(14-15)).

d) Ara Disiplinler İle İlgili Açıklamaların Olmaması

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19 ve Öğretmen 13 ara disiplinler ile ilgili her hangi bir açıklamanın olmadığını vurgulamışlardır. Öğretmen 19 “*Ara*

disiplinleri ölçmeye yönelik herhangi bir etkinlik yok.” (G19,22-3(10-11)) şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6 ve Öğretmen 20 aynı düşünceleri ifade eden görüşmecilerdir. Öğretmen 6 “*Ara disiplinlere yönelik açıklamalar az hatta yok.*” (G6,22-3(18-20)) şeklinde görüş belirtmiştir.

2. Kılavuz Kitaplarda Yer Alan Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Öğretmen kılavuz kitabında yer alan ara disiplin dalları kazanımlarını ölçmeye yönelik değerlendirme etkinlikleri hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri;

- a) Kılavuz Kitaptaki Ölçme Değerlendirme Etkinliklerinin Yeterli Bulunması
- b) Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerinin Seviyenin Üzerinde Olması
- c) Kılavuz Kitapta Verilen Değerlendirme Etkinliklerinin Yetersiz Bulunması

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Kılavuz Kitaptaki Ölçme Değerlendirme Etkinliklerinin Yeterli Bulunması

4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 3 kitapta yeterince ölçme-değerlendirme etkinliklerinin verilmiş olduğunu, ancak ara disiplinlere yönelik ölçme-değerlendirme etkinliklerini kendisinin geliştirdiğini ifade etmiştir. Bu görüşmeci “*Kitaptakiler yeterli, ama ölçme tekniklerini ben kendim geliştiriyorum*” (G3, 23-3(15-17)) demektedir. Ancak görüşmecinin bu düşüncesinin daha önce vermiş olduğu cevaplarıyla çeliştiği görülmüştür. Görüşmeci ara disiplinlerle ilgili ölçme-değerlendirme yapmadığını belirten şu ifadeyi kullanmıştır: “*Ara disiplinlerle ilgili ölçme ve değerlendirme yapmıyorum. Kılavuz kitapta da böyle bir ölçme değerlendirme yok.*” (G3, 22-3(12-14)).

5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 14, Öğretmen 2 ve Öğretmen 10 öğretmen kılavuz kitabında yer alan ara disiplin kazanımlarını ölçmeye yönelik değerlendirme etkinliklerini yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen 14 fikrini “*Yeterli diyorum. Ara disiplinleri tam anlamıyla ölçebiliyor*” (G14, 23-5(19-25)) şeklinde ifade etmiştir.

b) Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerinin Seviyenin Üzerinde Olması

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7 ve Öğretmen 15 ara disiplin dalları kazanımlarını ölçmeye yönelik verilmiş olan değerlendirme etkinliklerinin, öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu belirtmişlerdir. Görüşme yapılan Öğretmen 7 “*Bazen ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde uygulanamayanlar var. Öğrenci seviyesinin üstünde olan uygun olmayan etkinlikler de var.*” (G7, 23-5(2-59)) ve Öğretmen 15 “*Etkinlikler genelde güzel ama anlaşılır değil. Çocukların seviyesinin üstünde olan anlatım tarzları var. Daha açık olursa daha iyi olur.*” (G15,23-4(10-13)) şeklinde açıklama yapmışlardır.

c) Kılavuz Kitapta Verilen Değerlendirme Etkinliklerinin Yetersiz Bulunması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri kılavuz kitapta ara disiplin kazanımlarını ölçmeye yönelik değerlendirme etkinliklerinin olmadığını ve kendisinin de bu konuda etkinlik yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 13, Öğretmen 5, Öğretmen 1, Öğretmen 7, Öğretmen 9, Öğretmen 19 düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 1 “*Kılavuz kitapta ara disiplin dallarını ölçmeye yönelik ayrı bir ölçme değerlendirme etkinliği verilmemiş. Bence bu konuda bazı eksiklikler var.*” (G1,23-5(5-6)) ve Öğretmen 19 “*Ayrı bir değerlendirme etkinliği yok.*” (G19,23-3(12)) şeklinde düşüncelerini dile getirmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 8, Öğretmen 18, Öğretmen 16 ve Öğretmen 20 kılavuz kitaplarda ara disiplinleri ölçmeye yönelik değerlendirme etkinliğinin olmadığını vurgulamışlardır. Öğretmen 20 fikrini “*Ara*

disiplinlere yönelik değerlendirmelerin yetersiz olduğunu dūřınıyorum. Zaten öğretmen kılavuz kitabında bu konuda bir açıklama yok. Ara disiplinlere yönelik ölçme değerlendirme yapmıyoruz” (G20,23-4(4-5)) şeklinde ifade etmiştir.

3. Ara Disiplinlere Yönelik Olarak Yapılan Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ara disiplin dallarının ölçülmesi ile ilgili ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Kaynak Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerinin Kullanılması
- b) Ara Disiplinleri Ölçmeye Yönelik Etkinliklerin Yapılmaması
- c) Soru Cevap Etkinlikleri İle Ölçme ve Değerlendirmenin Yapılması
- d) Sunum ve Drama Çalışmaları İle Değerlendirme Yapılması

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Kaynak Ölçme ve Değerlendirme Etkinliklerinin Kullanılması

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 11 ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirmesi ile ilgili farklı kaynaklardan etkinlikler hazırlandığını belirtmiştir. Öğretmen 11 konu ile ilgili düşüncesini “*Farklı kaynaklardan konu ile ilgili etkinlik alıyorum.*” (G11,24-3(13)) şeklinde belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 4 ve Öğretmen 16 aynı doğrultuda düşüncelerini dile getirmişlerdir. Görüşme yapılan Öğretmen 4 “*Evet etkinliklerimiz var ama kendimiz hazırlamıyoruz. Kaynak bir set aldık oradaki ölçme ve değerlendirmeleri yapıyoruz.*” (G4,24-4(26-28)) ve Öğretmen 16 “*Kitabın dışında vakit kalırsa farklı kitaplardan etkinlikler bulmaya alışıyorum. İnternette etkinlikler bulmaya çalışıyorum.*” (G16,24-4(9-10)) şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

b) Ara Disiplinleri Ölçmeye Yönelik Etkinliklerin Yapılmaması

Görüşme yapılan bazı 4. sınıf ve 5. sınıf öğretmenleri ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme etkinliği yapılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 1, Öğretmen 13, Öğretmen 5 ve Öğretmen 19 düşüncelerini bu şekilde açıklamışlardır. Öğretmen 1 ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme etkinliği yapmadığını “*Normal kazanımlarla ikisi birlikte bu nedenle sadece birine yönelik bir şey yapmıyorum. Genellikle ders kazanımını değerlendirme yapıyoruz. Ara disiplinler yönelik ölçme ve değerlendirme etkinlikleri yapmıyoruz zamanımız yetmiyor.*” (G1,24-5(7-11)) şeklinde dile getirmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6 ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme etkinliği yapmadığını vurgulayarak düşüncesini “*Kağıt üzerinde değerlendirme yapmıyorum. Etkinlik hazırlayamıyorum.*” (G6,24-4(1-2)) şeklinde açıklamıştır.

c) Soru Cevap Etkinlikleri İle Ölçme ve Değerlendirmenin Yapılması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirmesinde soru cevap yöntemi kullanıldığı belirtilmiştir. 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 7 “*Bu ara disiplinlere yönelik birkaç tane soru soruyorum. Bu şekilde değerlendirme yapıyorum. Ama benim için gözlemler daha önemli.*” (G7,24-5(6-10)) şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 12, Öğretmen 8 ve Öğretmen 10’da ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirmesinde soru-cevap yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili Öğretmen 10 “*Ara disiplinlerle ilgili olarak sorular hazırlıyorum. Bunlar açık uçlu sorular oluyor. Böylece hem soruları anlayıp hem de soruları ifade etmesini değerlendiriyorum.*” (G10,24-5(1-5)) şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

d) Sunum ve Drama Çalışmaları İle Değerlendirme Yapılması

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 17 ve 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 14, ara disiplin dallarının ölçülmesinde sunum, drama, tiyatro, skeç gibi bazı görsel değerlendirme yöntemlerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşmeciler fikirlerini “*Kitabın dışında bizim bazı etkinliklerimiz var tabii. Kısa skeçler tiyatro gibi, monolog ve dramatize edilecek bazı şeyler var. Bunlarla değerlendirme yapıyoruz.*” (G14,24-5(26-29)); “*Resimlerle sunum ve drama çalışmaları düzenleyerek ara disiplinleri ölçüyorum.*” (G17,24-4(18-20)) şeklinde açıkladıkları görülmüştür.

4. Ara Disiplinlere Yönelik Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Ders ve ara disiplin kazanımlarının ölçme ve değerlendirilmesinde kullanılan teknikler arasındaki farklılıklar nelerdir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri;

a) Ara Disiplin Ve Ders Kazanımlarının Değerlendirme Tekniklerinin Farklılıkları

b) Ara Disiplin İle Ders Kazanımları Değerlendirme Teknikleri Arasında Farklılık Olmaması

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ara Disiplin Ve Ders Kazanımlarının Değerlendirme Tekniklerinin Farklılıkları

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ara disiplinlere ait kazanımların değerlendirilmesi ile ders kazanımının değerlendirilmesinde kullanılan teknikler arasında farklılıklar olduğu ifade edilmiştir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 17, Öğretmen 7, Öğretmen 9, Öğretmen 19, Öğretmen 1, Öğretmen 3, Öğretmen 5 ve Öğretmen 11

düşüncelerini bu doğrultuda ifade etmişlerdir. Öğretmen 7 “*Tabî ki farklı olması gerekir. Ara disiplin kazanımlarında farklılığı gözlemleyerek ölçeriz ders kazanımında ise test veya klasik sınavla ölçmeliyiz.*” (G7,25-5(11-15)) ve Öğretmen 19 “*Ara disiplinler gözleme dayalı ölçülebilir. Ancak kazanımlar için gözlem yeterli değildir.*” (G19,25-4(1)) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6, Öğretmen 2, Öğretmen 10 ve Öğretmen 18 ara disiplin ve ders kazanımının değerlendirilmesinde kullanılan teknikler arasında farklılıkların olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen 6 düşüncesini “*Tabî farklılıklar var. Ara disiplinleri gözlem yoluyla ölçüyorum. Ders kazanımlarını ise ölçeklerle testlerle ölçüyorum.*” (G6,25-4(2-3)) şeklinde belirtmiştir.

b) Ara Disiplin İle Ders Kazanımları Değerlendirme Teknikleri Arasında Farklılık Olmaması

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 15 ve Öğretmen 13 ara disiplinlere ait kazanımlar ile ders kazanımlarının ölçme ve değerlendirilmesinde farklı tekniklerin kullanılmaması gerektiğini, aynı tekniklerle her ikisinin de ölçülebileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen 13 “*Ben ara disiplinler ile ilgili değerlendirme yapmıyorum. Ama yapsaydım da farklı bir teknik kullanmazdım sonuçta ders kazanımlarının yanında ölçülebilecek şeyler bunlar.*” (G13,25-4(7-9)) şeklinde görüş belirtmiştir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 8, Öğretmen 4, Öğretmen 16, Öğretmen 14, Öğretmen 12 ve Öğretmen 20 aynı düşünceler doğrultusunda görüşlerini belirtmişlerdir. Öğretmen 8 düşüncesini “*Genellikle farklı teknik yok. Öncelikle her ikisinde de gözlem. Sonra çeşitli testler olabilir doğru yanlış soruları olabilir. Yani böyle bir ayrım yok.*” (G8,25-4(6-9)) şeklinde açıklarken Öğretmen 4 “*Aynı şekilde değerlendirme yapılabilir. Yani ara disiplinler ders kazanımları gibi değerlendirilebilir.*” (G4,25-5(7-10)) şeklinde ifade etmiştir.

5. Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşabilmesi İçin Program Düzeyinde Yapılabilecek Değişiklikler

Araştırma kapsamında ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Sizce ara disiplin dallarının amacına ulaşabilmesi için program düzeyinde (gerekiyorsa) ne gibi değişikliklere yer verilmelidir?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri:

- a) Ara Disiplin Konularının Ders Kazanımının İçinde Verilmesi
- b) Ara Disiplinlerin Programdan Çıkarılması
- c) Ara Disiplin Kazanımlarının Azaltılması
- d) Sosyal Bilgiler Ders Sayısının Arttırılması
- e) Ara Disiplinlerin Daha Açıklayıcı Olması
- f) Ara Disiplinler Konusunda Öğretmenlerin Bilinçlendirilmesi

kod başlıkları altında toplanmıştır. Bu kod başlıkları altında ifade edilen öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur.

a) Ara Disiplin Konularının Ders Kazanımının İçinde Verilmesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ara disiplin kazanımlarının amacına ulaşması için ders kazanımı içinde verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 19 ve Öğretmen 9 konu ile ilgili düşüncesini “*Ara disiplinlerin ders kazanımının içinde verilmesi taraftarıyım. Öğretmenin aklını karıştıracak yen kavramlara gerek yok.*” (G19,26-4(2-5)) ve “*Bence ara disiplinler olarak ele alınmamalı bu konular. Ders kazanımı ile birlikte verilebilir ayırmaya gerek yok.*” (G9,26-4(20-22)) şeklinde ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16, Öğretmen 6 ve Öğretmen 12 düşüncelerini aynı şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmen 19 fikrini “*Ara disiplinlerin ders kazanımının içinde verilmesi taraftarıyım. Öğretmenin aklını karıştıracak yen kavramlara gerek yok.*” (G19,26-4(2-5)) biçiminde dile getirmiştir.

b) Ara Disiplinlerin Programdan Çıkarılması

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 11 ve 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16 ara disiplin kazanımının programdan tamamen kaldırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmen 11 sadece uygulanabilirliği olmayan ara disiplinlerin programdan çıkarılabileceğini belirtmiştir. Bu düşüncesini “*Ara disiplinlerden daha uygulanabilirliği olanlar kalmalı. Olimpik eğitim gibi uygulanabilirliği olmayanlar çıkarılmalı.*” (G11,26-3(15-17)) şeklinde dile getirmiştir.

5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 16 ise tüm ara disiplin kazanımlarının programdan çıkarılmasını önermektedir. Öğretmen 16 bu düşüncesini “*Kazanımlar biraz daha yoğunlaştırılıp daha açıklayıcı hale getirilip ara disiplin kazanımlarının tamamen kaldırılması yönünde bir düşüncem var. Böyle daha faydalı olacağını düşünüyorum.*” (G16,26-4(13-17)) şeklinde ifade etmiştir.

c) Ara Disiplin Kazanımlarının Azaltılması

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 3 ara disiplin kazanımlarının amacına ulaşabilmesi için, ara disiplin kazanımlarının azaltılması gerektiğini vurgulamıştır. Ara disiplinlerin azaltılması ile ilgili fikrini “*Ara disiplinler kazanımlarının çok fazla olduğunu düşünüyorum. Sayısı azalırsa verimi de artar.*” (G3,26-4(4-8)) şeklinde açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 8 ve Öğretmen 10 ara disiplin kazanımlarının azaltılmasının faydalı olacağını düşünmüşlerdir. Öğretmen 10 “*Ara disiplin kazanımları azaltılabilir. Çocuğun günlük hayatta kullanabileceği, ülkemizin sistemine uygun olan kazanımlar kalmalı. Kazanımlar abartılmamalı.*” (G10,26-5(18-21)) şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

d) Sosyal Bilgiler Dersinin Haftalık Ders Saati Sayısının Arttırılması

Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saati sayısı arttırıldığı takdirde ara disiplinlerin daha kolay amacına ulaşacağı görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir.

Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinde Öğretmen 1 ve Öğretmen 17 bu düşünceye sahiptir. Öğretmen 1 bu düşüncesini “*Zaman arttırılmalı. Sosyal Bilgiler ders saati arttırılmalı çünkü 3 saatte hiçbir şey yapılamaz.*” (G1,26-5(14-20)) şeklinde açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 18 “*Ara disiplinlere vakit ayırabilmek için sosyal Bilgiler ders süresinin arttırılması gerekiyor. Çünkü şimdi süre yeterli değil hem ders kazanımına hem de ara disiplin kazanımına.*” (G18,26-6(16-26)) şeklinde düşüncesini dile getirmiştir.

e) Ara Disiplinlerin Daha Açıklayıcı Olması

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ara disiplinlerin daha açıklayıcı olması gerektiğini söylemişlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 13, Öğretmen 19 ve Öğretmen 15 bu düşünceye sahip olan öğretmenlerdir. Öğretmen 13 fikrini “*Öğretmenlerin soru işaretlerini en aza indirmek için ara disiplinler daha açıklayıcı bir şekilde verilmeli.*” (G13,26-4(10-12)) şeklinde açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 20 ve Öğretmen 4 ara disiplinlerin daha açıklayıcı olmasını önermişlerdir. Öğretmen 20 bu düşüncesini “*Bence ara disiplinler kafa karıştırmamalı. Gerekli açıklamalar daha ayrıntılı olmalı.*” (G20,26-4(10-12)) şeklinde açıklamıştır.

f) Ara Disiplinler Konusunda Öğretmenlerin Bilinçlendirilmesi

Görüşme yapılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinden bazıları öğretmenlerin ara disiplinler konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Görüşme yapılan 4. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 5 ve Öğretmen 7 bu konuda seminerlerin verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen 5 düşüncesini “*Ara disiplinler*

konusunda öğretmenler bilgilendirilmeli. Gerekiyorsa seminerler verilmeli. Ara disiplinlerin önemi öğretmenlere hissettirilmeli.” (G5,26-3(15-17)) şeklinde açıklamıştır.

Görüşme yapılan 5. sınıf öğretmenlerinden Öğretmen 6 ve Öğretmen 2 aynı doğrultuda görüş belirtmişlerdir. Öğretmen 6 konu ile ilgili “*Öğretmenlerin bilgilendirilsin önemi anlatılsın işlevliği arttırılsın.” (G6,26-4(4-5)) şeklinde açıklama yapmıştır.*

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde Sosyal Bilgiler dersindeki ara disiplinlerin sınıf içi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri doğrultusunda tartışmalar yer almaktadır.

A-Ara Disiplin Dalları ve Ders Kazanımları Arasındaki İlişki

1-Ara Disiplin Dallarının Amacı ve Önemi

Öğretmen programda üç tür ilişkilendirme ile karşılaşmaktadır. Bunlar üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve ara disiplinlerle ilişkilendirme (MEB, 2005:7). Afetten korunma ve güvenli yaşam, girişimcilik, insan hakları ve vatandaşlık, kariyer bilinci geliştirme, rehberlik ve psikolojik danışma, özel eğitim, olimpiik eğitim ve sağlık kültürü (MEB, 2005:13) olan ara disiplinler, derslerle yaşam arasında bağlantı kuran alanlardır (MEB, 2005:417). Sosyal Bilgiler Programında yapılan değişikliklerde programda yerini alan ara disiplin kavramı hakkında yeterli bilgiye yer verilmemiştir. Programın açıklamalar kısmında ara disiplinlerle ders kazanımlarının eşleştirildiği görülmektedir. Ancak ara disiplinlerin amacı ve önemi hakkında herhangi bir açıklama yapılmamış olması dikkat çekicidir. Bunun yanında ders kazanımını ile ara disiplin kazanımının ilişkilendirilmesinin ne denli önemli olduğu hakkında öğretmenler bilgilendirilmemiştir. Bu nedenle öğretmenler, ara disiplinlerin amacını ve önemini farklı yorumlamaktadırlar.

Görüşme yapılan öğretmenlerin bazıları ara disiplinlerin amacının ders kazanımını desteklemek olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca ara disiplinlerin, ders kazanımına ulaşmayı kolaylaştırma, kazanımın ayrıntılarına inme, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlama, konunun çeşitlenmesini sağlama gibi faydaları olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların, ders kazanımı ve ara disiplin kazanımı olarak ayrılması,

öğretmenlerin ara disiplin kazanımlarını önemsiz olarak düşünmelerine neden olmuştur. Programa bakıldığı zaman ders kazanımı ve ara disiplin kazanımlarının ayrı kazanımlar olarak verilmiş olması, ara disiplin kazanımları hakkında yeterli açıklamaların olmaması, örnek ders planlarında da ara disiplin kazanımlarının yazılmamış olması öğretmenlerin bu düşüncelerini destekleyici nitelikte olabilir. Görüşme yapılan öğretmenler dersi işlerken ders kazanımına yoğunlaştıklarını bu nedenle ara disiplin kazanımlarının göz ardı edilebildiğini ifade etmektedirler. Görüşme yapılan öğretmenler bunu önlemek amacı ile ara disiplin kazanımları ile ders kazanımlarının birleştirilmesini önermektedirler.

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ara disiplin kazanımlarının ders kazanımını pekiştirdiğini ifade etmektedirler. Ara disiplinlerin programa konulma amacının ana kazanımları pekiştirmek olduğu söylenmektedir. Ara disiplinlerin pekiştirici yönünün bulunmasının, ders kazanımının daha iyi ve daha kolay kazanılmasını sağladığı görüşü de öğretmenler tarafından ileri sürülmüştür. Ara disiplinlerin bu özelliği öğretmenlerin ara disiplin kazanımları ile ders kazanımlarını birbirinden ayrılmaz parçalar olarak görmelerine neden olduğu düşünülebilir. Program bu yönü ile ele alındığında öğretmenlerin düşüncelerinden farklı bir durum göze çarpmaktadır. Pekiştireç bir davranışın ileride yinelenme olasılığını arttıran uyarıcı olarak tanımlanabilir. Yani bir davranışın sonunda ortaya sokulan, ya da ortamdan kaldırılan uyarıcı, bu davranışın ileride yinelenme olasılığını arttırıyorsa, ortama sokulan, ya da ortamdan kaldırılan uyarıcılara pekiştireç denir (Sönmez, 2004:128). Sosyal Bilgiler Programı kazanımları ile eşleşen ara disiplin kazanımları tablosu incelendiğinde (bkz: ekler tablo 2 ve 3) ara disiplin kazanımlarının ders kazanımını pekiştirmedeği görülmektedir. Örneğin “Çocuk olarak haklarını fark eder.” ders kazanımı “Çocuk haklarına dair sözleşmenin önemini kavrar.” (MEB, 2005:48) ara disiplin kazanımı ile eşleştirilmiş olması, ara disiplin kazanımının ders kazanımını pekiştirir nitelikte olmadığını göstermektedir. Programda var olan ders kazanımları ile ara disiplin kazanımlarına ait diğer eşleştirmeler incelendiğinde bu kazanımların bazen birbirini pekiştiren kazanımlar olduğu görülmektedir. Örneğin “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler” ders kazanımı ile eşleşmiş olan “Kendi yerel çevresinde bulunan meslekleri belirler” ara disiplin

kazanımının aynı düzeyde olduğu görülmektedir. Bu kazanımlar arasında pekiştirme özelliğinin olabileceği söylenebilir. Ancak bu tüm kazanımlar için geçerli olmadığı görülmektedir.

Ara disiplinlerin amacının ders kazanımını davranışa dönüştürme olduğu da düşünülmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı görüşlerini bu doğrultuda ifade etmişleridir. Öğretmenler, Sosyal Bilgilerin amacını sosyal yaşamla bağ kurma olarak görmekte ve bu boyutta ara disiplinlerin büyük öneme sahip olduğunu söylemektedirler. Ara disiplinlerin kazanımı davranışa dönüştürerek yaşamla bağlantı kurulmasını sağladığı, görüşlerden elde edilen bilgiler arasında yer almaktadır. Sosyal Bilgiler Programı'ndaki Sosyal Bilgiler dersi tanımına da bakıldığında; "Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirmesi amacı ile konulmuş bir ders" (MEB, 2005:51) olarak ifade edilmektedir. Yine programda yer alan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları ile eşleşen ara disiplin alan kazanımları tablosu incelendiğinde, ara disiplin kazanımlarının, ders kazanımlarını uygulamaya geçirdiği göze çarpmaktadır. Örneğin "Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur." ders kazanımı ile eşleştirilen "Deprem sırasında yapılması gerekenleri deprem tatbikatında uygular." ara disiplin kazanımı ile eşleştirilmesi, ders kazanımının uygulamaya geçirildiğini açıkça göstermektedir.

Bunun yanı sıra Sosyal Bilgiler dersindeki ara disiplinlerin ders kazanımlarının yanında ek bilgi verdiği, görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları tarafından ifade edilmektedir. Kazanımın yanın da ayrıntılı olarak ek bilgi verilmesinin ders kazanımı açısından önemli olduğu da vurgulanmaktadır. Ancak bazı öğretmenlerin, ara disiplinler hakkında bu yorumları yaparken bu konuda fazla bilgi sahibi olmadıklarını belirtmeleri önemli bir noktadır. *"Bu konuda fazla bir bilgi sahibi değilim. Çünkü program bu konu hakkında fazla bir açıklama yapmamış. Bence amacı, kazanımları daha ayrıntılı bir şekilde öğrenciye verebilmek ve konuyu farklı yönlerden ele alabilmektir. Verilen ek bilgiler olarak programa yerleştirilmiş olabilir."* (G6,1-1(1-5)) Bu açıklamalar öğretmenlerin ara disiplinlerin amacının neler olduğunu programdan araştırmış olduklarını ancak böyle bir bilgiye rastlamadıklarını ortaya koymaktadır. Programda ara disiplinler hakkında yeteri

kadar açıklamanın olmaması, öğretmenlerden bazılarının ara disiplinleri önemsiz olarak görmesine neden olduğu söylenebilir. “*Fazla önemli olduğunu düşünmüyorum.*” (G6,1-1(1-5)) şeklindeki ifadeler düşündürücü niteliktedir.

Programda ara disiplinler hakkında yeteri kadar açıklayıcı bilginin olmaması görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenlerin bu düşüncelerinin, yeni sosyal bilgiler programı açısından olumsuz bir tavır olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlerin ara disiplinleri önemsiz olarak görmelerinin başlıca nedeni, ara disiplin kazanımlarını ana kazanımın alt kazanımı olarak görmeleri ve ana kazanımın ara disiplin kazanımlarını kapsadığını düşünmeleridir. Bu nedenle ara disiplinlerin öğretmenleri yordugunu, ana kazanımlara ağırlık verilmesi gerektiğini, ara disiplinlerin çok ince ayrıntılar olduğunu, ana kazanımın verildiği zaman ara disiplin kazanımının da verilmiş olduğu ifade edilmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları ile eşleşen ara disiplin alan kazanımları tablosu incelendiğinde ana kazanımlar ile ara disiplin kazanımlarının birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. “Ulusal egemenlik sembollerine değer verir.” ders kazanımı ile “T.C anayasasının varlığının farkına varır.” (MEB, 2005:49) ara disiplin kazanımının eşleşmiş olduğu görülmektedir. Bu iki kazanım incelendiğinde ders kazanımı ile ara disiplin kazanımının birbiri ile büyük ölçüde ilişkili olduğu görülmektedir.

2. Ders Kazanımı ile Ara Disiplin Kazanımı Arasındaki Aşamalık İlişkisi

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir kısmı ders kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının arasında aşamalılık ilişkisi olduğunu belirtmektedirler. Ancak bazı görüşmeciler bu konuya, ara disiplinlerin kendi aralarındaki aşamalılığı olarak yaklaşırken, bazıları da ders kazanımları ile ara disiplinlin kazanımlarının aşamalılığı olarak yaklaşmaktadır. Programda var olan ara disiplin kazanımları ve ders kazanımları incelendiğinde birbiriyle aşamalılık ilişkisi bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin ara disiplin kazanımları ile ders kazanımının aşamalılık ilişkisi içinde olmasının farkında olmaları, sosyal bilgiler programı açısından önemli bir unsur olarak görülebilir. Ancak ders kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının bu boyutunu yeterince incelemeyen bazı öğretmenler, ders kazanımları ile ara disiplin

kazanımları arasında aşamalılık ilişkisi olmadığını ifade etmektedirler. Bu görüşe sahip olan öğretmenler, ara disiplinleri bir çeşitlendirme olarak gördüklerini belirtmektedirler.

3. Ara Disiplin Dallarına Ait Verilen Açıklamaların Yeterliliği

Görüşme yapılan öğretmenlerin yarısı gerek kılavuz kitaplarda gerekse programda verilmiş olan ara disiplinlere ait açıklamaları yeterli bulmamaktadırlar. Ara disiplin kazanımlarının cümle olarak verilmiş olduğunu, uygulamalarına ilişkin açıklayıcı bilgiye rastlanılmadığını belirtmektedirler. Ara disiplin kazanımlarının daha açıklayıcı ve anlaşılır olmasını önermektedirler. Açıklamaların yetersiz olması nedeni ile ara disiplinlerin yeterince fark edilmediği fikri de düşünceler arasında yer almaktadır. Görüşmeciler bu konudaki açıklamaların eksikliğinden kaynaklı olarak ilk zamanlarda çok zorluklar çektiklerini hatta hala ara disiplinlerin neden programa yerleştirilmiş olduğu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını söylemişlerdir.

Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları da ara disiplin kazanımları ve ders kazanımları ile ilgili kılavuz kitapta verilmiş olan açıklamaların yeterli olduğunu ifade etmektedirler. “*Bence yeterli yani çok fazla zorluk çekmiyorum.*” (G7,3-1(15)) şeklindeki ifadelerin yanı sıra “*Gerçekçi olalım bazen konu nerede başlıyor, ben burada hangi konuyu vereceğim inanın bende zorlanıyorum. Kitap almış başını gitmiş. Tamam güzel, belirli şeyler güzel ama kesin verilmeyen şeyler var. Bilgiyi söküp alamıyorsunuz oradan.*” (G7,11-2(18-29)) açıklamalarının olması öğretmenlerin bu konuda çelişki yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Program incelendiğinde ders kazanımları ile ilgili bilgilerin daha fazla olduğu, ara disiplinlere yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bunun yanında farklı yayın evlerinin hazırladığı kılavuz kitaplarda bu konuda büyük farklılıklar olduğu tespit edilmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerin de farklı kılavuz kitaplara göre açıklamaların farklılık gösterdiğini belirtmeleri, bu tespiti doğrular niteliktedir. Bu durum kılavuz kitaplardaki açıklamaların bir kez daha gözden geçirilerek farklılıkların en aza indirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

4. Ders Kazanımlar ile Ara Disiplin Kazanımlarının Uyumu

Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı ders kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının uyum içinde olduğunu belirtmektedirler. Ancak görüşmecilerden bazıları da farklı kılavuz kitaplara göre farklılıkların yaşandığını ifade etmektedirler. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımları ile eşleşen ara disiplin alanları kazanım tablosu incelendiğinde (bkn. Tablo:4) bu uyum görülmektedir. “Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.” ders kazanımı ile eşleştirilmek üzere “Kendinin ve diğer insanların fiziksel, zihinsel ve duygusal özelliklerini tanır.” ara disiplin kazanımının verilmiş olması, öğretmenlerin ara disiplin kazanımları ve ders kazanımlarını uyumlu bulmasını destekleyici niteliktedir.

5. Programda Belirtilenlerin Dışında Ara Disiplin Dallarna Yönelik Çalışmalar

Yeni program ile birlikte öğretmenler kılavuz kitapları takip ederek ders işlemeye başlamışlardır. Ancak program, öğretmenlerin birebir kılavuz kitabı takip etme zorunluluğunun olmadığını belirtmektedir. Bu konuda esneklik sağlanmış ve değişik etkinliklerle ders işlenebileceği vurgulanmıştır. Bu durum öğretmenlerin ara disiplinlerle ilgili ek etkinlik yapabileceklerini de ortaya koymaktadır. Ancak görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun ara disiplinlere yönelik ek etkinlik hazırlamadıkları görülmektedir. Bu düşünceye sahip olan öğretmenlerden bazılarının, ara disiplinlerin çok önemli olduğunu belirtmeleri, iki fikrin çeliştiğini ortaya koymaktadır. Öğretmenler, zamanın yetersiz olmasından dolayı ara disiplinler ile ilgili ek etkinlik hazırlayamadıklarını söylemektedirler. Bu durum Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saatinin ya da ara disiplin kazanımlarının yoğunluğunun yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Öğretmenlerden bazıları ara disiplinlere farkında olmadan değindiklerini, özel olarak bir çalışma yapmadıklarını belirtmektedirler. Bir kısmı ise kitaptaki çalışmaların yeterli olduğunu düşündükleri için ek çalışma yapma yoluna gitmediklerini ifade etmektedirler. Ancak bu düşünceye sahip olan görüşmecilerden

bazıları; ara disiplinler hakkındaki açıklamalar konusunda kılavuz kitabın yetersiz olduğunu, ara disiplinlerle ilgili net bilgilerinin olmadığını belirtmeleri, iki düşüncesinin çeliştiğini göstermektedir. Ayrıca program incelendiğinde ara disiplinlere yönelik çok fazla etkinliğe rastlanılmamıştır. Bazı kılavuz kitapların arkasında ara disiplinlere yönelik örnek etkinlikler görülmektedir. Ancak ara disiplinlere yönelik her ders için ayrı etkinliğe yer verilmemektedir. Bu durum öğretmenlerin örnek etkinliklerden hareketle kendilerinin ara disiplinlerle ilgili etkinlik hazırlamaları gerektiğini ortaya koyabilir.

Bazı görüşmeciler ara disiplinlere yönelik proje ve performans ödevi vererek ek çalışma yaptıklarını belirtmektedirler. Yeni Sosyal Bilgiler Programı'nın getirdiği yeniliklerden biri olan proje ve performans görevlerinin, öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirdiği bilinmektedir. Programa göre proje, öğrencilerin gerçek yaşama benzer işler üzerinde özgün bir ürün ortaya koymak amacı ile yaptıkları bağımsız konu araştırmaları ve incelemeleridir (MEB, 2005:246). Proje yöntemi öğrencilerin kendi çevreleri ve dış dünya arasındaki bağlantıları görmelerine, toplumdaki farklı insanlarla iletişim kurmalarına, kendilerini bir etkinlik için organize etmelerine, kendi zamanlarını planlamalarına ve bir plana göre çalışmalarına yardımcı olur (MEB, 2005:47). Performans görevi ise; öğrencilerin sahip olduğu bilgi ve becerilerini günlük yaşamla da ilişkilendirerek ortaya koymasını gerektiren kısa dönemli çalışmalardır (okulweb.meb.gov.tr). Öğrenciler açısından bu denli önemli yere sahip olan proje ve performans görevlerinin ara disiplin konuları ile ilişkili olarak verilmesi, ara disiplinlerin amacına ulaşması kolaylaştıracağını ortaya koymaktadırlar.

Görüşmecilerden bazıları diğer derslerle ilişkilendirme yaparak, ara disiplinlere yönelik ek etkinlikler hazırladıklarını ifade etmektedirler. Ancak yapılan çalışmaların bütün ara disiplinleri kapsamadığı belirtilmektedir. Görüşmeciler, özel eğitim ve rehberlik gibi ara disiplinler ile ilgili çalışma yaptıklarını, sağlık kültürü ve olimpiik eğitim ile ilgili çalışma yapmadıklarını söylemektedirler. Öğretmenlerin ara disiplinler arasında böyle bir ayırım yapmaları, ara disiplinlerin hepsini aynı derecede önemli görmediklerini ortaya koymaktadır. Programda yer alan ara disiplinlerin her birinin yeri ve önemi hakkında yeterince bilgi verilmemesi öğretmenlerin böyle bir

ayrım yapmasında etkili olabileceği düşünülebilir. Programda yer alan ara disiplinlerin her birinin öneminin açıklanması, bu durumu ortadan kaldırmak için alınabilecek bir önlem olarak görülmektedir.

6. Ara Disiplinlerin Ders Kazanımını Desteklediği Yönler

Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı, ara disiplin kazanımlarının, ders kazanımlarını desteklediğini belirtmektedirler. Ancak öğretmenler bu konuda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Öğretmenlerden bazıları derste öğrenilen bilgilerin, ara disiplinler sayesinde gerçek hayatta uygulandığını ileri sürmektedirler. Programda ara disiplinlerin “derslerle yaşam arasında bağlantı kuran alanlardır” (MEB, 2005:417) şeklinde tanımlanması, ara disiplinlerin ders kazanımlarını günlük hayata geçirmesi anlayışının doğru olduğunu desteklemektedir.

Ara disiplinlerin davranışa dönüştürme açısından ders kazanımını desteklediği de bazı öğretmenler tarafından düşünülmektedirler. Bu görüşmeciler ders kazanımı ile öğrenciye bilgi verildiğini, bu bilginin davranışa dönüştürülmesinde ara disiplin kazanımlarından faydalandığını belirtmişlerdir. Programdaki ara disiplin kazanımları incelendiğinde, “Sivil toplum kavramının önemini kavrar.”, “Merkezi yönetimin hangi birimlerden oluştuğunu bilir.”, “Demokrasinin temelini özgürlük ve eşitliğe dayandığını bilir.” v.b (MEB, 2005:49) kazanımlarının davranışa dönüştürülmesinin zor olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlerin tüm ara disiplin kazanımlarının davranışa dönüştürme açısından ders kazanımını desteklediğini söylemeleri, yeni programı tam anlamıyla incelemediklerini ortaya koymaktadır.

Ara disiplinlerin ders kazanımını tamamladığı ve ders kazanımına ulaşmayı kolaylaştırdığı, bazı görüşmeciler tarafından dile getirilmektedir. Ara disiplinler ders kazanımına ulaşabilmek için gerekli alt basamak olarak nitelendirilmektedir. Programda yer alan ara disiplin kazanımları ve ders kazanımları bu yönü ile incelendiğinde, her iki kazanımın birbiriyle çok fazla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu durumda görüşme yapılan öğretmenlerin belirtmiş olduğu gibi, ara disiplinlerin

ders kazanımına ulaşmayı destekleyici yönlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Program incelendiğinde: “Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder” ana kazanımı ile eşleşen “Kişiler arasındaki farklılıkları tanır.” ara disiplin kazanımının öğrenilmesinin ders kazanımına ulaşmayı kolaylaştıracağı açıkça görülmektedir. Çünkü kişiler arası farklılıkları tanımak, bireysel farklılıkları tanımayı kolaylaştıracaktır. Görüşme yapılan öğretmenlerin, ara disiplinlerin ders kazanımları üzerindeki bu etkisini görebilmeleri olumlu bir unsurdur.

Görüşmecilerden bazıları ara disiplinlerin, ders kazanımlarının ayrıntılarına indiğini ve bu yönü ile öğrencilerin kazanımları içselleştirmesini kolaylaştırdığını düşünmektedirler. Ayrıca ara disiplinlerin ders kazanımlarına farklı bir boyuttan yaklaşmayı sağladığı, konuyu farklı yönlerden ele alarak daha kalıcı bir öğrenmeyi gerçekleştirdiği ifade edilmektedir. Konuya farklı açılardan yaklaşmanın öğrencinin dikkatini çektiği belirtilmektedir. Ara disiplinler sayesinde örneklemelerin çeşitlendiği ve öğrencilerin motivasyonlarının arttığı da düşünceler arasında yer almaktadır. Ara disiplin kazanımlarının çok farklı bir şey olmadığı kazanımın bir parçası olduğu vurgulanmaktadır. Öğretmenlerin bu düşünceleri göz önünde bulundurularak program düzeyinde bazı düzenlemelerin yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

7. Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşması

Görüşme yapılan öğretmenlerin yarısı ara disiplinlerin amacına ulaştığını belirtmektedirler. Ayrıca öğretmenler ara disiplinleri gözlem yoluyla ölçtüklerini ifade etmektedirler. Ancak programda yer alan ara disiplin kazanımlarının yapısına bakıldığında, bunlardan birçoğunu sadece gözlem yoluyla ölçmenin mümkün olmadığı görülmektedir. “Liderlik becerilerine örnekler verir.”, “Başkalarına hizmet etmeyi içeren hizmetleri tanır.”, “Hayatını kolaylaştırmak için çalışanları tanır ve yaptığı işleri açıklar.” v.b (MEB, 2005:26-27) ara disiplin kazanımları incelediğinde bu kazanımların amacına ulaşp ulaşmadığını anlayabilmek için, sadece gözlem yapmanın ölçme ve değerlendirme açısından yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin, ara disiplin kazanımlarının amacına ulaştığı konusundaki

fikirlerinde yanılma paylarının olabileceği düşünülmelidir. Ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirilmesi tekrar gözden geçirilerek öğretmenler bu konuda bilinçlendirilmelidir.

Bazı öğretmenler, ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme yapmadıklarını söyleyerek bu konuda yorum yapmamaktadırlar. Ara disiplinlerin gereksiz olduğunun düşünülmesinden dolayı, ölçme ve değerlendirilmesine zaman ayrılmadığı da ifade edilmektedir. Öğretmenlerden alınan “*Açıkçası ara disiplinler amacına ulaştı mı diye hiç bakmadım.*” (G5,7-1(16)) şeklindeki cevaplar ara disiplinlere verilen önemin düzeyini açıkça belirlemektedir. Bu da öğretmenlerin ara disiplinleri ölçme ve değerlendirme konusunda eksiklerinin olabileceğini akla getirmektedir.

Sınıfların kalabalık ve zamanın kısıtlı olması nedenleriyle ara disiplinlerin amacına ulaşmadığı da düşünülmektedir. Ders kazanımına ayrılan zaman arttığı takdirde, ara disiplinlere değinildiği belirtilmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı sağlık kültürü ve olimpiik eğitim ara disiplinlerinin uygulanabilirliğinin olmadığını ve bu ara disiplinlerin amacına ulaşmadığını belirtmektedirler. Ancak programda yer alan “Bireysel farklılıklara saygı duyar. Başkalarının duygularına duyarlı olur. Sağlık alanının da çalışan kurum ve kişileri tanır. Sağlık kurumlarının genel işlevini açıklar.” sağlık kültürü ara disiplin kazanımları incelendiğinde uygulanmasının zor olmadığı görülmektedir. Aynı durum olimpiik eğitim kazanımları içinde söz konusudur. Öğretmenlerin bu düşüncelerinin, programa yeni girmiş olan bu ara disiplinler hakkında yeterince bilgi sahibi olmamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

B-ARA DİSİPLİNLERLE TEMALAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

1-Ara Disiplinlerin Temalara Dağılımı

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ara disiplinlerin temalara dağılımını, uyumlu bulmaktadırlar. Bazı görüşmeciler bu uyumu,

temalardaki ara disiplin sayısı, bazıları ise ara disiplinlerin konularla bağlantısı olarak ele almaktadırlar. Program bu açılardan ele alındığında, ara disiplinlerin genellikle konularla bağlantılı olduğu görülmektedir. Temalardaki ara disiplin sayılarının eşit olmadığı, o temadaki konulara uygun olarak ara disiplin yerleştirildiği görülmektedir. Bazı görüşmecilerin ara disiplinlerin sayı olarak temalara uygun yerleştirildiğini ifade etmeleri temalardaki ara disiplinleri incelemediklerini göstermektedir. Örneğin “Yaşadığımız Yer” temasında 15 ara disiplin kazanımına yer verilirken “Geçmişimi Öğreniyorum” temasında 3 ara disiplin kazanımı yer almaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin ara disiplinlerin temalara dağılımının sayı olarak dengeli bulmaları yanlıştır. Ancak konulara uyumu incelendiğinde, her bir ara disiplinin konulara uygun olarak dağıldığı görülmektedir. Bu açıdan ele alındığında ara disiplinler temalara uygun dağılmış denilebilir.

2-Ara Disiplinlerin Ağırlık Düzeyleri

Görüşme yapılan öğretmenlerin bir kısmı, ara disiplinlerin ağırlık düzeylerinin dengeli olduğunu düşünmektedirler. Fakat bu konuyu, ara disiplinlerin kazanım sayıları olarak ele almaktadırlar. Program bu yönü ile incelendiğinde, ara disiplinlerin temalara dengeli olarak dağılmadığı görülmektedir. Aşağıda öğrenme alanlarında alınmış olan ara disiplinler ve bu kazanımlara ait sayılar verilmiştir.

Tablo5.1 Öğrenme Alanları Ve Ara Disiplin Kazanımları Tablosu

ÖĞRENME ALANLARI	ARA DİSİPLİN ALANLARI	KAZANIM SAYILARI
Birey ve Toplum	Sağlık Kültürü	2
	Rehberlik ve Psikolojik Danışma	3
	Özel Eğitim	5
	Girişimcilik	1
	Kariyer Bilinci Geliştirme	1

Tablo5.1.'in devamı

Üretim Dağıtım ve Tüketim	Girişimcilik	3
	İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi	3
	Rehberlik ve Psikolojik Danışma	2
Grup Kurum ve Sosyal Örgütler	Sağlık Kültürü	2
	Rehberlik ve Psikolojik Danışma	1
	İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi	3
	Kariyer Bilinci Geliştirme	2
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam	15
Güç Yönetim ve Toplum	İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi	4
Üretim Dağıtım ve Tüketim	İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi	3
	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	2
Kültür ve Miras	Kariyer Bilinci Geliştirme	2
	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	1

(MEB, 2005)

Tablo incelendiğinde ara disiplinlerin ağırlık düzeylerinin aynı olmadığı görülmektedir. Girişimcilik ve Sağlık Kültürüne ait kazanımların sayısının en az, Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam ile ilgili kazanımların sayısının en fazla olduğu görülmektedir. Burada öğretmenlerin yarısının belirtmiş olduğu görüşün aksine bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu da öğretmenlerin, ara disiplinlerin temalara dağılımlarında, ağırlık düzeylerini tam anlamı ile incelemediklerini ortaya koymaktadır.

Ancak görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı da ara disiplinlerin dengesiz olarak temalara dağılmış olduğunu ifade etmektedirler. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık, vatandaşlık ve insan hakları eğitime çok fazla yer verilmiş olması vurgulanmaktadır. Ara disiplinlerin temalara dağılımını gösteren tablo incelendiğinde de bu ara disiplinlere ait kazanımların fazla olması bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Programda bazı ara disiplinlere fazla yer verilip bazılarına az yer verilmesi, öğretmenlerin ara disiplinleri önemli ve önemsiz olarak nitelendirilmesi sebep olabilir.

Ara disiplinlerin ağırlık düzeylerinin sadece sayı olarak alınması yanlıştır. Yani bir ara disiplinin kazanım sayısının fazla olması o ara disiplinin ağırlık düzeyinin fazla olduğunu göstermemektedir. Bu nedenle ara disiplin kazanımlarının niteliği incelenmeli ve buna göre karar verilmelidir.

3. Yıllık Planlara Ara Disiplinlerin Yerleştirilmesi

Ünitelendirilmiş yıllık plan ve ders planları konulu 30/08/2003 tarihli ve 226 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönergenin 14. maddesinin (b) fıkrasında "Her öğretmen istenildiğinde ünitelendirilmiş yıllık plan ve günlük ders planını okul müdürü ile denetleme yetkisi olanlara göstermek zorundadır." hükmü yer almaktadır. Ayrıca ders öğretmenleri hazırladıkları ünitelendirilmiş yıllık planları okul yönetimine onaylatmalıdır. Öğretmenler, kâğıt israfından kaçınmak amacıyla, yıllık planlarını okul yönetimine yazılı ve elektronik ortamda (CD, disket veya DVD) olmak üzere 2 (iki) nüsha hâlinde verip onaylatabilir. Onaylanan kâğıt nüsha, okul müdürü ile denetleme yetkisi olanlara göstermek ve eğitim-öğretim sürecinde kullanılmak amacıyla ders öğretmeninde; elektronik nüsha ise okul yönetimine teslim edilebilir. (MEB, Sayı: B.0.O8.İGM.O.O8.O1.01-320/19413 26/11/2007) şeklinde açıklamaların yapılması yeni programda da yıllık planların olacağının göstergesidir. Ancak öğretmenlerin yıllık planları nasıl hazırlayacağı ve ara disiplinlerin yıllık plana nasıl yerleştirileceği ile ilgili programda her hangi bir açıklamaya rastlanmamıştır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu yıllık planlara ara disiplinleri kendilerinin yerleştirmediklerini ifade etmektedirler. Öğretmenlerin bu açıklamaları, eğitim ortamında yıllık planların değerini kaybetmiş olduğunu, öğretmenlerin kılavuz kitapları takip ederek ders işlediklerini göstermektedir. Ayrıca *“Şimdi biz yıllık plan yapmıyoruz. Kılavuz kitaplar var. Biz onlara uymaya çalışıyoruz. Bakanlık tarafından yapılmayacak dendi. Biz de yapmıyoruz.”* (G2,10-2(4-8)) şeklindeki ifadeler de öğretmenlerin yıllık plan hazırlamaları konusunda bilgilendirmeleri gerektiğini göstermektedir. Çünkü bakanlık yıllık planların her ders için yapılmasını, kılavuzu olan kitapların günlük planlarının yapılmasına gerek olmadığını, kılavuz kitapların günlük plan yerine kullanılabileceğini, gerekli yönergelerle duyurmuştur. Öğretmenlerden bazıları ara disiplinlerin yıllık planlara yerleştirilmesi ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını ifade ederek böyle bir değişiklik yapabilmek için bu konulara hakim olmak gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bunun yanında öğretmenlerden bir kısmı, ara disiplinleri yıllık planlara kendilerinin yerleştirdiğini belirtmektedirler. Ara disiplinlerin yıllık planlara yerleştirilmesinde, sosyal çevre, ekonomik ve sosyal şartlar gibi ölçütlerin dikkate alındığı belirtilmektedir.

4-) Programa Konulabilecek Ara Disiplinler

Görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı, mevcut ara disiplinlerin yeterli olduğunu ifade etmektedirler. Görüşmeciler zamanın yetersiz olması nedeni ile yeni ara disiplinlerin programa konulmasının yanlış olabileceğini düşünülmektedirler.

Ara disiplinlerin tamamen ortadan kaldırılmasının programın amacına ulaşabilmesi açısından daha iyi olacağını düşünen görüşmeciler, ara disiplinlerin öğretmenlerin bocalamasına yol açtığını ifade etmektedirler. Ara disiplinlerin göz ardı edildiği belirtilerek, konu olarak işlenmesi gerektiği önerilmektedir.

Mevcut ara disiplinlerin dışında programa yerleştirilmesi istenen ara disiplinler olmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları görgü kuralları ile ilgili ara disiplinlere ihtiyaç olduğunu belirtmektedirler. Sınıf ortamında eğitimin

yanı sıra öğretimin de verilmesinden sorumlu olan öğretmenlerin, bu konu ile ilgili bir eksikliği fark etmeleri olumlu bir tavidir.

Bunun yanında görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı çevre ile ilgili bir ara disiplinin programa yerleştirilebileceği düşünmektedir. Küresel ısınma ve tasarruf gibi çevre konularına ara disiplinler sayesinde değinilmesinin uygun olacağı belirtilmektedir.

Ara disiplinler konusunda uygun önerilerin yanı sıra, mevcut olan becerilerinde önerilmiş olması, öğretmenlerden bazılarının ara disiplinlerle ilgili bilgilerinin eksik olduğunu ortaya koymaktadır. Görüşmecilerden bazıları Türkçeyi doğru ve güzel kullanma, ayrıca iletişim becerilerinin da ara disiplinlerin yerleştirilmesini önermektedirler. Beceri, öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Sosyal Bilgiler programı, ilköğretim 4-8. sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk dokuz beceriyi kazandırmanın yanında, kendine özgü altı beceriyi kazandırmayı da amaçlamaktadır. Bu becerilerin bazılarını ya da aşamalarına, üniteler göz önünde bulundurularak, doğrudan verilecek beceri olarak programda yer verilmektedir. Bu becerileri şöyle sıralayabiliriz:

1. Eleştirel düşünme becerisi
2. Yaratıcı düşünme becerisi
3. İletişim becerisi
4. Araştırma becerisi
5. Problem çözme becerisi
6. Karar verme becerisi
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi
8. Girişimcilik becerisi
9. Türkçeyi doğru güzel ve etkili kullanma becerisi
10. Gözlem becerisi
11. Mekanı algılama becerisi
12. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi
13. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi

14. Sosyal katılım becerisi

15. Empati becerisi (MEB, 2005:52).

Programda yer verilen becerilerin ara disiplin olarak programa yerleştirilmesinin istenmesi, programda yer alan becerilerin tam olarak incelenmediğini ya da bu becerilerin amacına ulaşmadığını göstermektedir. Programın tam anlamı ile incelenmesi ve içselleştirilmesinin, amacına ulaşması açısından önemli olduğu bilinmektedir. Yeni programın uygulanmasında ilk yıl olmamasına rağmen, bu konuda öğretmenlerin eksikliklerinin olması dikkate alınması gereken unsurlardandır. Örneğin ileride öğrencilerin seçecekleri mesleklerle ilgili bilgilendirici ara disiplinlerin konulabileceği ifade edilmektedir. Ancak kariyer bilinci geliştirme ve rehberlik ara disiplinlerinde zaten bu konuda bilgilendirici çalışma yapılmakta olduğu görülmektedir. Rehberlik ara disiplininin kazanımına bakıldığında “Meslek seçimini etkileyen faktörleri açıklar” (MEB, 2005:47) kazanımında öğrencilerin meslek seçimlerinde, yönlendirici bir kazanım olduğu görülmektedir. Yine kariyer bilinci geliştirme ara disiplinine bakıldığında “Kendi yerel çevresinde bulunan meslekleri belirler.”(MEB, 2005:47) kazanımının da aynı amaca hizmet ettiği fark edilmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları tarafından zaten var olan bir ara disiplinin programa konulmasını önerilmesi, mevcut durumun farkında olmadıklarını ortaya koymaktadır. Buna benzer diğer bir ifade olarak ta sanat etkinlikleri ile ilgili ara disiplinlerin programa yerleştirilmesi hususunda öğretmenlerin yapmış olduğu önerilerdir. Sanat etkinlikleri dersi 4. ve 5. sınıflarda zaten seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Seçmeli dersi olan bir konunun ara disiplin olarak programa yerleştirilmesine gerek yoktur. Programda olmayan ancak öğretmenler tarafından konulması istenen ara disiplinler yerleştirilebileceği gibi, var olan ara disiplinlerin bir kez daha gözden geçirilmelidir.

C-Ara Disiplin Dalları İle Eğitim Durumu Değişkenleri Arasındaki İlişki

1-Öğrenci Seviyesine Uygunluk

Yapılandırmacılığın temel ilkeleri göz önüne alındığında onun öğretmeyi değil, öğrenmeyi vurguladığı görülmektedir. Bu yaklaşımın öğrencilerin öğrenme süreçlerine katılımlarını destekleyen, onları öğrenmenin bir parçası olarak gören, doğal meraklarını besleyen, inançları, tutumları ve motivasyonları açısından etkilerini dikkate alan bir teori olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, yapılandırmacı yaklaşımında içerik, durumları ve olayları anlamlı hale getirmek üzere öğrencilerin gerçek deneyimlerinden yeni anlamlar oluşturmalarına yardımcı olacak şekilde düzenlenmiştir (MEB, 2007:26). Öğrencilerin bu şekilde öğrenebilmesi için programdaki kazanımların seviyelerine uygun olarak verilmesi gerekmektedir. Çünkü kendi seviyesinin üstünde olan bir bilgiyi öğrenci yapılandıramayacak ve böylece öğrenme de gerçekleşemeyecektir. Ders kazanımlarında olduğu gibi, ara disiplin kazanımlarının da seviyesinin öğrencilere uygun olması gerekmektedir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, ara disiplinler ile ilgili kazanımların öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu ifade etmektedirler. Bunun yanında ara disiplin kazanım seviyelerinin uygun olmasının, soyut konuları somutlaştırmada da işe yaradığını vurgulamaktadırlar. Programdaki ara disiplin kazanımları incelendiğinde kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğu görülmektedir. Ancak çevresel şartlara göre ya da sınıf içerisinde var olan bireysel farklılıklardan kaynaklı olarak bazı kazanımların da her öğrenci için uygun olamayacağı da bilinmelidir.

2-Ara Disiplinlere Yönelik Ek Etkinlikler

Ara disiplin kazanımlarının öğrenciler tarafından daha iyi algılanması için ek etkinliklerin hazırlanması yadsınamaz bir gerçektir. Eğitim ortamına ne kadar değişik etkinlikle girilirse, başarının o denli artacağı bilinmektedir. Ancak görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ara disiplinlere yönelik ek etkinlik hazırlamadıklarını belirtmektedirler. Öğretmenlerin bir kısmı zamanın yetersiz olmasından dolayı ek etkinlik hazırlamadıklarını dile getirmektedirler. Bir kısmı da

kitapta var olan etkinliklerin çok olmasından dolayı mevcut etkinliklerin bile yetiştirilmesinde zorluk çektiklerini ifade etmektedirler. Ancak gerek program, gerekse mevcut kılavuz kitaplar incelendiğinde, ara disiplinlerle ilgili etkinliklere yer verilmediği görülmektedir. Bazı kılavuz kitapların arkasında örnek ara disiplin etkinlikleri şeklinde eklere yer verilmiştir. Bu eklerden de anlaşılabileceği gibi, program örnek olarak ara disiplin etkinliği göstermekte ve bu örneklerden hareketle öğretmenlerin etkinlik hazırlamalarını ön görmektedir. Ancak bazı öğretmenlerin kılavuz kitaptaki etkinliklerin yeterli olduğunu söylemeleri, ara disiplinlerle ilgili etkinlikleri ayırt edemediklerini göstermektedir. Çünkü kılavuz kitaplarda ara disiplin kazanımları belirtilmekte, bununla ilgili herhangi bir etkinliğe yer verilmemektedir. Ders kazanımı ile ara disiplin kazanımını ilişkilendirerek ek etkinlik hazırlama işi öğretmene bırakılmaktadır. Bazı öğretmenler, ana kazanıma daha fazla önem verdiklerini, bu nedenle ara disiplin kazanımlarına yönelik çalışma yapmadıklarını ifade etmektedirler. Ancak programda belirtilen üç tür ilişkilendirmeden bir tanesi de ara disiplinlerle ilişkilendirilmez. Bu ilişkilendirmenin yapılmamasının, ders kazanımının öğrenilmesini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülebilir. Bu nedenle ara disiplinlerin gerektiği şekilde işlenmesinin, aslında bir kayıp değil aksine ders kazanımını destekleyici bir faktör olduğu öğretmenlere kavratılmalıdır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin bir kısmı, ara disiplin kazanımlarına yönelik ek etkinlik hazırladıklarını belirtmektedir. Bu tür etkinliklerle ders işlenmesi ara disiplinlerin amacına ulaşmasını kolaylaştıracağı düşünülebilir. Kılavuz kitaba birebir uyma zorunluluğunun olmamasından dolayı, öğretmenlerin eğitim ortamına kendilerinden de bir şeyler katabilmektedirler. Öğretmenler ara disiplinlerle ilgili daha çok çalışma kağıdı, araştırma, drama, görsel çalışmalar, sözlü anlatım ve sunum gibi ek etkinlikler yaptıklarını belirtmektedirler. Ancak, öğretmenlerin ek etkinlik hazırlamadan önce konuya ve kazanıma baktıklarını, eğer konu ve kazanımla ara disiplinler gerçekten bağlantılı ise, ek etkinlik hazırladıklarını söylemeleri, daha önce vermiş oldukları cevaplara ters düştüklerini açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü ara disiplinlerin ders kazanımları ile olan ilişkilerinde görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu uyumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Ancak ek etkinlik

hazırlama konusunda, ara disiplin ve ders kazanımları arasında ilişki aramaları şaşırtıcıdır. Yine bu konuda öğretmenlerin bilgi yetersizliğini ortaya koyan diğer bir ifade de şu şekildedir. Bir görüşmeci daha çok Türkçe ve Resim dersindeki ara disiplinlerle ilgili ek etkinlik hazırladığını ifade etmektedir. Ancak Resim dersinde (görsel sanatlar) ara disiplinlere yer verilmemiştir. Ara disiplini olmayan bir ders ile ilgili ara disiplin çalışmasının yapıldığının söylenmesi, öğretmenlerin program hakkındaki bilgi düzeylerini ortaya koymaktadır.

3-Ara Disiplinlerin Ders Sürecinde Verilme Aşaması

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu da ara disiplinler ile ders kazanımlarının ilişkilendirmesine uygun bir şekilde ders işlediklerini ifade etmişlerdir. Ara disiplinlerin işleniş zamanında herhangi bir ayırım yapmadıklarını dersin tamamına yayarak işlediklerini ifade etmeleri ara disiplinlerin amacını anladıklarının bir göstergesi olabilir. Program incelendiğinde ara disiplin kazanımının dersin hangi aşamasında verileceği ile ilgili bir ayırım yapılmadığı görülmektedir. Ancak ders kazanımı ile birlikte yeri geldikçe ilişkilendirmeler yapılarak işlenmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı, ara disiplinlerin dersin sonunda verildiğini ifade etmektedirler. Bu durum öğretmenlerin ders kazanımına daha fazla önem verdiklerini göstermektedir. Ayrıca bu ifade ara disiplinlerin ders kazanımı ile bağlantılı olarak işlenmediğini ortaya koymaktadır. Öğretmenler ders kazanımı ile ara disiplin kazanımını ilişkilendirmek yerine ara disiplin kazanımı ile ders kazanımını birbirinden bağımsız olarak görmektedirler. Bu nedenle ara disiplin kazanımları ders sonuna bırakılmaktadır. Oysa program ara disiplin kazanımları ile ders kazanımlarını birbirinden ayırmamaktadır.

4. Öğretmenlerin Ders Kazanımları İle Ara Disiplin Kazanımlarına Ayırdıkları Zamanlar

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, eğitim sürecinde, ders kazanımına daha fazla zaman ayırdıklarını ifade etmektedirler. Ancak bunu ifade ederken kılavuz kitaba uygun olarak zamanı takip ettiklerini de vurgulamaları, kılavuz kitaplarda bu konuda eksikliğin olabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda kılavuz kitaplar ve program incelendiğinde, ders kazanımı ve ara disiplin kazanımının işleneceği zamanların birbirinden ayrılmadığı, bütün olarak verildiği görülmektedir. Ayrıca ders kazanımı ve ara disiplin kazanımının sayısının çok fazla, zamanın buna göre az verilmiş olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin 5 ders saat için verilmiş olan ders kazanımları

Yaşadığı bölgede görülen bir doğal afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.

Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerden yola çıkarak doğal afetlerin toplum hayatı üzerinde etkilerini örneklendirir.

Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlere neden olan uygulamaları fark eder.

Ara disiplinlerle ilişkilendirme olarak:

(7-5) Sınıf tahliye çantası oluşturması ve malzemelerin sağlanması konusunda aktif görev alır.

(7-6) Posterler hazırlayarak toplumun bu konuda bilgilenmesine destek verir.

(7-10) Farklı mekanlarda bir deprem sırasında yapılması gerekenleri tartışır.

(7-11) Deprem sırasında yapılması gerekenleri deprem tatbikatında uygular.

(MEB, 2007:80) kazanımları verilmektedir. Kazanımlar incelendiği zaman 5 ders saatinde bu kadar çok kazanımın kazandırılması, öğretmeni zora sokacaktır. Bu nedenle öğretmenler öncelikle ders kazanımlarını işlemekte, zaman kalırsa ara disiplin kazanımlarına değinmektedirler. Öğretmenlerin ara disiplini istenilen şekilde işleyebilmeleri için öncelikle kazanımlar ve bu kazanımlara ait verilmiş olan ders saati sayılarının düzenlenmesi gerekmektedir.

Görüşmeciler konunun özünde ders kazanımı olduğu için bu kazanımlara daha çok vakit ayırdıklarını ifade etmektedirler. Ancak yukarıdaki kazanımlardan

yola çıkıldığında, ders kazanımlarının daha çok bilgi basamağında olduğu görülmektedir. Ders kazanımı ile doğal afetler konusunda bilgi edinen öğrencinin, ara disiplinlerle bu bilgiyi uygulamaya geçirdiği görülmektedir. Bu durumda ders kazanımına daha fazla vakit ayıran bir öğretmen, doğal afetler konusunda öğrenciyi tam anlamı ile bilgilendirecek ancak, ara disiplinlerde var olan deprem tatbikatı yaptıramayacaktır. Öğretmenlerin ders kazanımlarını konunun özü olarak algılamalarının ne denli yanlış bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun, ders kazanımını daha önemli görmeleri ve fazla zaman ayırdıklarını belirtmeleri, sosyal bilgiler dersi programının amacına ulaşması açısından olumsuz bir tavidir. Öğretmenlerin planlamaya almadıkları ara disiplinlere zaman kaldıkça değindiklerini ifade etmeleri, bilgilerin neden teoride kaldığının en açık göstergesidir.

Programda belirtilen, ara disiplin kazanımları ile ders kazanımlarının birbirinden ayrılmadan, ön görülen zaman içerisinde işlenmesidir. Görüşmecilerden bazıları, bu kazanımların birbirinden ayrılarak işlenmesinin mümkün olmadığını belirtmektedirler. Az sayıda da olsa bazı öğretmenlerin bu şekilde ders işlemesi sevindiricidir.

5-Öğrencilerin İlgilendiği Ara Disiplinler

İnsanların ilgisini çeken olayları ve ilgi duydukları konuları daha kolay öğrendikleri bilinmektedir. Ara disiplinler ile ilgili kazanımların öğrenilmesinde, öğrencilerin ara disiplinlere duydukları ilginin, önemli bir payı olduğu düşünülmektedir. Görüşmecilerden bazıları, öğrencilerin ilgisinin zamana, temaya, o andaki istek ve ihtiyaçlarına göre değiştiğini, bu nedenle farklı zamanlarda farklı ara disiplinlere ilgi duyabildiklerini ifade etmektedirler. Konunun tam anlamı ile incelenmediğini bu nedenle genelleme yapmanın da yanlış olabileceği belirtilmektedir.

Görüşme yapılan öğretmenlerden tarafından, öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma ara disiplinine, vatandaşlık ve insan hakları ara disiplinine,

girişimciliğe ve kariyer bilinci geliştirme ara disiplinine karşı daha ilgili olduklarını söylemektedirler.

6-Ara Disiplin Dallarına Ait Dönütlerin Verilmesi

Öğrencilere ara disiplinler konusunda dönüt verilmesi ile ilgili öğretmenler farklı düşünceler ileri sürmektedirler. Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları, ara disiplinler ile ilgili dönütleri sözlü olarak verdiklerini belirtmektedirler. Genellikle sınıf ortamında yeri geldikçe yer verildiği ifade edilmektedir. Ayrıca öğrencilere yapılan testlerle de öğrencilere dönüt verildiği düşünülmektedir. Öğrencileri teşvik edici sözel dönütler verilmesinin eğitim ortamı açısından yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Görüşme yapılan bazı öğretmenler ara disiplin kazanımlarını gözlem yaparak ölçtüklerini ifade etmekte, ancak bunun sonrasında dönütleri nasıl verdiklerini belirtmemektedirler. Öğretmenlerin ara disiplinlerin kazanımlarının dönütlerini verme konusunda eksiklerinin olduğunu görülmektedir. Kimi görüşmeciler de, sunum çalışması, CD hazırlığı ve slayt gösterisi gibi çalışmalarla dönüt verdiklerini ifade etmeleri, dönüt kavramından farklı şeyler anladıkları ortaya koymaktadır. Çünkü dönüt öğrencilerin yaptığı davranışlar hakkında ona bilgi vermek olarak tanımlanabilir (Sönmez, 2004:131). Öğrencilere durumları hakkında bilgi verilmesi CD hazırlama, slayt gösterisi, sunum gibi etkinliklerle verilmesi düşünülemez. Bu nedenle öğretmenlerin dönüt verme konusunda bilgilendirilmeleri gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerden bazıları da, ara disiplinlere ait dönütleri soru-cevap yolu ile verdiklerini ifade etmektedir. Yine bazı öğretmenler, ara disiplinler konusunda herhangi bir değerlendirme yapmadıklarını, bu nedenle de dönüt vermediklerini belirtmektedir. Öğretmenlerin bu konuda gerekli çalışmaları yapmaları için bilgilendirmeleri gerekmektedir. Ayrıca kılavuz kitaplarda dönütler ile ilgili açıklamalara yer verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

7. Dönütler Sonrası Yapılan Düzeltme Etkinlikleri

Düzeltme; yanlışları doğrulama, eksik ve yarım yamalak öğrenmeleri tamamlama olarak tanımlanabilir (Sönmez, 2004:133). Ders kazanımlarına yönelik olarak yapılan düzeltme etkinliklerinin yanında, ara disiplinlere yönelik olarak ta düzeltme etkinliklerin yapılması gerekmektedir. Düzeltme etkinlikleri, ara disiplin kazanımlarının amacına ulaşması açısından önemlidir. Görüşme yapılan öğretmenlerden büyük bir çoğunluğu, ara disiplinlere yönelik düzeltme etkinliklerini yaptıklarını ifade etmektedir. Kazanımların amacına ulaşmadığını anladıklarında ya da yanlış anlaşılmanın olduğunu hissettiklerinde, düzeltme etkinliklerine başvurulduğu belirtilmektedir. Düzeltme etkinliklerinin daha çok konunun tekrarını yapma, canlandırma, drama, oyun oynama, farklı yöntemler kullanarak konuyu anlatma şeklinde olduğu ifade edilmektedir. Düzeltme etkinliklerinin olmadığı bir eğitim ortamında, yanlış öğrenmelerin çok fazla olacağı belirtilmektedir. Bazı kılavuz kitaplarda “Yanlış Bilgileri Düzeltme” başlığı altında öğretmenlerin düzeltmeleri gereken bölümlerle ilgili açıklamaların olduğu görülmektedir. Bu bölümün kılavuz kitaplara yerleştirme amacı açıklanmamaktadır. Öğrencilerin yanlış öğrenmiş olabilecekleri noktalar işaret edilerek, tekrar yapılandırmanın gerçekleşmesini amaçladığı düşünülebilir. Ancak bazı kılavuz kitapta bu açıklamalara yer verilmemesi tüm kılavuz kitapların yeniden gözden geçirilmesini ve kitaplar arasında birliğin sağlanmasını gerekli kılmaktadır.

Ara diplin kazanımlarına ait düzeltme etkinliklerinin yapılmadığı da görüşme yapılan bazı öğretmenler tarafından ifade edilmektedir. Bu görüşmeciler zamanın yetersiz olmasından dolayı, düzeltme etkinliklerine yer vermediklerini belirtmektedirler. Ara disiplin kazanımları incelendiğinde zihin kas koordinasyonuna dayalı kazanımların fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu kazanımlarda görülen eksikler ve yanlışlar anında düzeltilmelidir. Çünkü zihin kas koordinasyonuna dayalı kazanımların yanlış öğrenilmesi kalıcı olabilir. Bu hususta kılavuz kitaplara öğretmenlerin ilgisini çekici uyarların yazılması düzeltme etkinliklerine önem verilmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

8-Ara Disiplinlerin Öğrenci Rollerine Etkisi

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ara disiplinlerin, öğrenci rollerini çeşitli yönlerde etkilediğini ifade etmektedirler. Bazı öğretmenler ara disiplinler sayesinde öğrencilerin daha aktif olduklarını ve kendilerini daha rahat ifade edebildiklerini düşünülmektedirler. Program, yapılandırmacı yaklaşım ile birlikte öğrenci rollerinin değiştiğini belirtilmektedir. Öğrenci öğrenme sürecine aktif bir şekilde katılmaktadır. Daha da fazlası öğrenci, verilen bilgiyi yorumlayan ve süsleyen kişidir. Anlam öğrenci tarafından oluşturulur (MEB, 2007:18). Bu yönü ile öğretmenlerin öğrencilerin rollerinin değiştiğini söylenmesinde haklılık payı olduğu görülmektedir.

Bazı öğretmenler tarafından öğrencilerin bireysel ve kişilik gelişimi açısından ara disiplinlerin önemli olduğu ifade edilmektedir. Kısacası öğrencilerin davranışlarında olumlu yönde gelişme sağlandığı belirtilmektedir. Ayrıca ara disiplinler sayesinde öğrencilerin sorumluluk bilincinin geliştiğini ifade etmektedirler. Sorumluluk bilincinin gelişmesine katkı sağlayan ara disiplin olarak ta rehberlik ve psikolojik danışma ara disiplininin önemi üzerinde durulmaktadır. Ancak tüm öğretmenlerin düşüncesi bu doğrultuda olmamaktadır. Görüşmecilerden bazıları ara disiplinlerin öğrenci rolleri açısından herhangi bir etkisi olmadığını belirttikleri görülmektedir.

9-Ara Disiplinlerin Öğretmen Rollerini Açısından Önemi

Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları, ara disiplinlerin öğretmen rollerini etkilediğini ve öğretmenlerin rehberlik görevlerinin ön plana çıktığını ifade etmektedirler. Öğretmenlerin eğitim ortamında yönetici ve orkestra şefi görevi üstlendiği ayrıca yol gösterici oldukları belirtilmektedir. Yapılandırmacı teoride öğretmenler, olgular arasında ilişkiler kurmaya ve öğrencilerin yeni anlamlar oluşturmalarına yardımcı olmaya yoğunlaşmaktadırlar. Öğretmenler, öğretimlerini öğrencilerin tepkilerine göre şekillendirir ve öğrencilerin bilgiyi irdelemelerini, yorumlamalarını ve tahminlerde bulunmalarını isteyerek onları bu doğrultuda

desteklemektedirler. Bununla birlikte öğretmenler, açık uçlu ve eleştirel düşünmeye sevk edecek sorulara ağırlık verirler ve öğrenciler arasında yoğun bir diyalog geliştirirler. Öğrencilerin birbiriyle görüşüp tartışmaları, grup içerisinde ortak çalışmaları, kendi fikirlerini değerlendirmeleri ve bunun tecrübe edebilmeleri büyük önem taşır (MEB, 2007:18). Programda da belirtilmiş olduğu gibi öğretmenlerin rollerindeki değişim açıkça görülmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerin de belirtmiş olduğu gibi öğretmen artık eğitim ortamında bilgi aktaran değil, eğitim ortamını düzenleyen, rehberlik eden kişidir.

Öğretmenin rolü, okul ortamında öğretim işlerinin yürütücülüğünü yapmaktır. Öğretmenin öğrenme sürecindeki rolü hem bir metot hem de bir davranış şekli olarak birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. O halde, öğretmenin rolü:

1. Öğretme işini yapmak ve bundan büyük b,r haz duymak
2. Öğrenciye rehberlik etmek
3. Kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamak
4. Okulun bir üyesi olmak
5. Okul işe toplum arasında bir köprü görevi görmek
6. Öğrenci veli ve okul arasında bir köprü görevi görmek
7. Sınıfın yöneticisi olmak
8. Her türlü davranış için örnek bir model olmak
9. Öğrencileri anlamaya çalışmak
10. Öğrenci davranışlarının mimarı olmaktır (Kılıç, 2005:43). Öğretmenlerin

birçoğu tarafından rol değişimlerinin fark edilmesi sevindiricidir.

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, yeni program ile birlikte konulara hakimiyetlerinin arttığını ifade etmektedirler. Öğretmenlerin konuya farklı açılardan yaklaştıkları belirtilmektedir. Ayrıca konu ile ilgili çeşitli kaynaklardan araştırma yaptıkları söylenmektedir. Kılavuz kitapların öğretmenlere yol göstermesinin öğretmenin gelişimini sağladığı, farklı etkinlikler yapma becerisinin geliştiği vurgulanmaktadır. Bu değişimin daha ziyade kıdemli öğretmenlerde gözlemlendiği belirtilmektedir. Yeni mezun olan öğretmenlerin yapılandırmacı yaklaşıma çok uzak olmadıklarından dolayı, kıdemli öğretmenlerde bu değişimin görüldüğü söylenebilir.

Görüşmecilerden birkaçı da ara disiplinlerle birlikte öğretmenlerin rollerinde bir değişim yaşanmadığını ifade etmektedirler. Ara disiplinlerin, öğretmenlere katkı sağlamadığı, daha çok yordduğu söylenmektedir. Ara disiplinlerin öğretmene katkı sağlayan yönünün görülmemesi, öğretmeni yoran bir durum olarak görülmesi üzücüdür.

D- ARA DİSİPLİNLERE YÖNELİK ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME AÇIKLAMALARI

1-Ara Disiplinlere Yönelik Ölçme ve Değerlendirme Açıklamalarının Yetersizliği

Görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı, gerek programda gerekse kılavuz kitaplarda, ara disiplinler ile ilgili ölçme-değerlendirme açıklamalarının olmadığı görüşünü ileri sürmektedir. Ders ve becerilere yönelik ölçme ve değerlendirme açıklamalarını yeterli bulduklarını ifade eden öğretmenler, buna karşın ara disiplinleri değerlendirmeye yönelik herhangi bir açıklamaya ve etkinliğe rastlamadıklarını belirtmektedirler. Görüşmecilerden bir kısmı ise ara disiplinler ile ilgili ölçme ve değerlendirme açıklamaların yetersiz olduğunu vurgulamaktadırlar. Kazanım olarak verilmiş ve öğretmenlerden kazandırmaları beklenen ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme açıklamalarının olmaması, programın eksik bir yönü olarak görülmektedir. Ancak bu konuda programı ve kılavuz kitapları incelemeyen bazı öğretmenler bu konuda yapılan açıklamaların yeterli olduğunu belirtmektedirler. Söz konusu öğretmenlerin bu eksik yönü görememeleri üzücüdür.

Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme yapmamalarının sebebini, programda bununla ilgili bir açıklamanın olmamasına bağlamaktadırlar. Bu öğretmenler ara disiplinlere yönelik ölçme değerlendirme açıklamaları ile ders kazanımlarına yönelik ölçme ve değerlendirme açıklamalarını karşılaştıramadıklarını belirtmektedirler. Ara disiplinlerin amacına ulaştığını ifade etmiş olan bazı öğretmenlerin, ölçme ve değerlendirme yapmadan bu

fikre ulaşmaları düşündürücüdür. Oysa bir kazanımın amacına ulaşıp ulaşmadığını söyleyebilmek için ölçme ve değerlendirme yapmak gerekmektedir.

2. Kılavuz Kitaplarda Yer Alan Ara Disiplin Kazanımlarını Ölçmeye Yönelik Değerlendirme Etkinlikleri

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, kılavuz kitapta ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin olmadığını söylemektedirler. Ayrıca kendilerinin de bu konuda ölçme ve değerlendirme yapmadıklarını ifade etmektedirler. Bununla birlikte ara disiplinleri önemsiz olarak gördüklerini belirtmektedirler. Bu konuda program ve kılavuz kitaplar incelendiğinde ara disiplinlere yönelik, ölçme ve değerlendirme etkinlikleri verilmediği görülmektedir. Ancak ara disiplinlere yönelik değerlendirme etkinliklerinin verilmemiş olması, bu kazanımların değerlendirilmeyeceği olarak algılanmamalıdır. Programda afet eğitimi ile ilgili verilmiş olan “Posterler hazırlayarak toplumun bu konuda bilgilendirmeye destek verir.” kazanımının ölçme ve değerlendirilmesinde poster değerlendirme ölçeği kullanılabilir. Öğretmenlerin kazanımları ayrıntılı bir şekilde irdeleyip kazanımlara uygun değerlendirme etkinlikleri yapması gerekmektedir.

Ancak programda ve kılavuz kitaplarda yer alan ölçme ve değerlendirme etkinlikleri bazı öğretmenler tarafından yeterli görülmektedir. Öğretmenler tarafından istenirse kendilerinden de bir şeyler katılarak ara disiplinlerin gerektiği şekilde ölçülebileceği ifade edilmektedir. Yeri geldiğinde ölçme ve değerlendirme etkinliklerini kendilerinin düzenlediklerini belirtmektedirler. Ama var olan etkinliklerden bazıları seviyenin üstünde bulunmaktadır.

3-Ara Disiplin Kazanımlarına Yönelik Olarak Yapılan Etkinlik Çeşitleri

Öğretmenlerin bir kısmı zamanın yetersiz olması nedeniyle ara disiplinleri ölçmeye yönelik ek etkinlik yapmadıklarını belirtmektedir. Öğretmenler genellikle ders kazanımlarına yönelik ölçme ve değerlendirme çalışması yaptıklarını ifade

etmektedirler. Öğretmenlerin ara disiplinlerin yeri ve önemi hakkındaki görüşleri göz önünde bulundurulduğunda, her iki görüşün birbiri ile çeliştiği görülmektedir. Ara disiplinlerin önemli olduğunu savunan ve ara disiplinlerle ilgili çalışmalara önem verdiklerini belirten öğretmenlerin, ara disiplinlerle ilgili ölçme ve değerlendirme çalışması yapmamaları düşündürücüdür. Programda bu konuda büyük sıkıntıların yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu sorunlara ışık tutabilecek herhangi bir açıklamanın, gerek programda, gerekse kılavuz kitaplarda yer verilmemesi bu sorunun nedeni olarak görülebilir. Kılavuz kitapların ölçme ve değerlendirme açıklamalarının bulunduğu kısımda, ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirmesine de yer verilmesi, bu sorunların ortadan kalkmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Görüşme yapılan öğretmenlerden bir kısmı, değişik etkinlikler düzenleyerek, ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirilmesini yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu öğretmenlerden bazıları değişik kaynaklarda var olan etkinlikleri uyguladıklarını belirtmektedirler. Bazıları da ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirilmesinde soru-cevap yöntemi kullandıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca sınavlarda ve çeşitli test sorularında da ara disiplinlerin ölçülmesine yönelik sorular sorulduğu söylenmektedir. Ülke çapında yapılan sınavlarda ara disiplin kazanımlarına yönelik soruların sorulması, öğretmenlerin bu konu ile ilgili yapacakları çalışmaları tetikleyeceği düşünülebilir.

Az sayıda da olsa görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları sunum, drama, skeç, monolog ve dramatize çalışmaları yaptırılarak ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirilmesinin yapıldığını ifade ettikleri görülmektedir. Ancak verilen sürenin yeterli olmadığını ifade eden öğretmenlerin, bu denli zaman alacak etkinliklerle ara disiplinleri değerlendirdiklerini söylemeleri düşündürücüdür.

4. Ara Disiplinlerle Ders Kazanımlarının Değerlendirilmesinde Kullanılan Teknikler

Görüşme yapılan öğretmenlerden büyük bir çoğunluğu, ara disiplinler ile ders kazanımlarının ölçme ve değerlendirilmesinde kullanılan teknikler arasında,

farklılığın olmadığını ifade ettikleri görülmektedir. Ara disiplin kazanımları ile ders kazanımlarının birbiriyle ilişkili olduğu belirtilerek bunların ölçme ve değerlendirilmesinde aynı tekniklerin kullanılabileceği söylenmektedir. Program ve kılavuz kitaplarda da ara disiplinleri ölçme ve değerlendirmede kullanılabilecek değişik teknik önerilmemektedir. Bu durum ders kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının aynı tekniklerle ölçülebileceğini göstermektedir. Mesela “Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder” ders kazanımı ile “Kişiler arasındaki farklılıkları tanır” ara disiplin kazanımının aynı teknik ile ölçme ve değerlendirmesinin yapılması mümkündür.

Bazı değerlendirme teknikleri belli konular için daha uygundur. Örneğin bir ilköğretim öğrencisinin geçmişteki insanların, belli olayların ve nesnelerin tartışıldığı sırada, sınıf içi etkinliklere, grup çalışmalarına katılımı, bilgi ve becerilerini paylaşması genellikle gözlemlerle saptanabilir. Öğrencinin çevresinin olumlu ve olumsuz yönlerini kendi bakış açısıyla açıklamasında posterler, projeler; değişik yerlerin benzer ve farklı yönlerini karşılaştırmada tablo yapma, şema çizme; bilgiyi edinme, kullanma ve yorumlama gibi üst düzey becerileri açık uçlu sorularla daha etkili olabilir (MEB, 2005:103). Programda önerilen bu ifadeler incelendiğinde uygun tekniklerin, uygun ara disiplinler için kullanılabileceği görülmektedir. 5. sınıfta yer alan, afetten korunma ve güvenli yaşam ara disiplin kazanımlarından olan, “Sınıf tahliye çantası oluşturulması ve malzemelerin sağlanması konusunda aktif görev alır.” kazanımı ile sınıfta yaptırılan tahliye çantası oluşturmada gözlem yönteminin kullanılabileceği görülmektedir. Bu nedenle programda önerilen ölçme ve değerlendirme tekniklerinin hem ders kazanımlarında hem de ara disiplin kazanımlarında kullanılabileceği görülmektedir.

Ancak ara disiplin kazanımlarının ölçülmesinde kullanılan tekniklerle ders kazanımlarının ölçülmesinde kullanılan tekniklerin farklı olduğunu ifade eden öğretmenlerin görülmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerin bir kısmı ders kazanımlarını bilgiye dönük olan değerlendirme teknikleri ile ölçülürken ara disiplin kazanımlarının uygulamaya yönelik değerlendirme etkinlikleri ile ölçüldüğü ifade etmektedirler. Programda yer alan ara disiplin kazanımları incelendiğinde

birçoğunun bu yolla ölçülebileceği görülürken sadece gözlem ile ölçülemeyecek ara disiplin kazanımlarının olduğu da görülmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin tüm kazanımları gözlem ile ölçebileceklerini söylemeleri yanlış bir ifade olarak görülmektedir. Programda önerilen alternatif ölçme-değerlendirme teknikleri konusunda öğretmenlere yeterli açıklama verilmemiştir. “Yapılandırmacı grid”, “dallanmış ağaç” gibi çevrilen ve programda yer alan kavramlar öğretmenler tarafından anlaşılmamaktadır. (Gözütok, Akgün ve Karacaoğlu, 2005:19). Öğretmenlerin yeni programda yer alan ölçme ve değerlendirme tekniklerini tam olarak benimseyemediklerinin ifade edilmesi, programın ölçme ve değerlendirme bölümünün yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

5- Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşabilmesi İçin Programda Yapılabilecek Değişiklikler

Kısa bir zaman içinde, Türkiye’ye benzeyen ve benzemeyen ülkelerin eğitim programından yararlanılarak, ortaya 2004-2005 ilköğretim programı çıkmıştır. Öğretmenlere yapılan iki haftalık kuramsal program tanıtımından sonra deneme uygulanması başlamıştır. Aceleyle hazırlanan programı uygulamaya geçirilecek öğretim materyali hazır olmadığı için etkinlik planları haftalık ya da günlük olarak internet aracılığıyla öğretmenlere iletilmiştir (Gözütok, Akgün ve Karacaoğlu, 2005:19).

Eğitim sürecinin üç temel boyutu, öğrenci, öğretim programı ve öğretmendir. Öğrencinin öğrenme kapasitesini, hazır bulunuşluk düzeyini de dikkate alarak programın kazandırmak istediklerini öğretmen kılavuzlayacaktır. Öğretmen davranışları eğitim süreci sonunda kazandırılacak öğrenci davranışlarının belirleyicisidir. Öğretim başarılarının etkileyicileri konusunda yapılan araştırmalar, en önemli etkileyicinin öğretmen nitelikleri olduğu noktasında birleşmektedir (Gözütok, Akgün ve Karacaoğlu,2005:20).

Verilen açıklamalar dikkate alındığında program düzeyinde yapılacak değişiklikler konusunda öğretmenlerin görüşlerinin alınmasının ne denli önemli

olduğu anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenler, ara disiplin dallarının amacına ulaşabilmesi için program düzeyinde yapılması gereken değişikliklerle ilgili farklı görüşler ileri sürmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları, ara disiplin kazanımlarının amacına ulaşabilmesi için, sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saati sayısının arttırılması ya da ara disiplin kazanımlarının azaltılması gerektiğini düşünmektedirler. Bu açıdan program incelendiğinde ders kazanımı ve ara disiplin kazanımları sayısına göre ders süresinin az olması dikkat çekmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin konu ile ilgili görüşleri dikkate alınarak program düzeyinde gerekli değişikliklerin yapılması önerilebilir.

Öğretmenlerden bazıları uygulanabilirliği olmayan ara disiplinlerin programdan çıkarılmasını önermektedirler. Bazıları ise ara disiplin konularının ders kazanımının içinde verilmesinin daha uygun olacağını ifade ettikleri görülmektedir. Ara disiplin kazanımlarını çok fazla bulunmakta kazanım sayılarının azaltıldığı takdirde ara disiplin dallarının amacına ulaşabileceği düşünülmektedir.

Ara disiplin dallarının amacına ulaşabilmesi için yapılan diğer bir öneri de öğretmenlerin ara disiplin konularında bilgilendirilmeleridir. Öğretmenler ara disiplinler konusunda, yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünmekte ve ara disiplin dallarının bu nedenle amacına ulaşmadığını belirtmektedirler. Öğretmenler bu konularda seminerler verilmesinin yararlı olacağını ifade etmektedirler. İki haftalık bir seminer çalışması ile yeni programın tanıtılmış olması, bu kısa süre içerisinde programın tam anlamıyla kavranamadığını göstermektedir. Öğretmenlerin bu istekleri dikkate alınarak ara disiplinler konusunda seminerler düzenlenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde verilerin analizi ile elde edilen bulgularla sonuçlar ortaya konmuş ve öneriler geliştirilmiştir.

6.1. Sonuçlar

1-) Öğretmenlerin görüşlerine göre ara disiplinlerin programa konuluş amacı, ders kazanımlarını pekiştirmektir. Ara disiplinlerin ders kazanımlarını çeşitli yönlerden desteklediği ve ders kazanımına ulaşmayı kolaylaştırdığı söylenmektedir. Ayrıca kazanımların ayrıntılarına inme, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlama gibi faydalarının olduğu belirtilmektedir.

2-) Öğretmenler ders kazanımları ile ara disiplin kazanımları arasında aşamalılık ilişkisi olduğunu vurgulamaktadırlar.

3-) Öğretmenler, gerek kılavuz kitaplarda gerekse programda verilen ara disiplinlere ait açıklamaların yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca farklı yayın evlerine ait kılavuz kitaplarda, farklı açıklamaların olduğu tespit edilmiştir

4-) Ders kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının uyum içinde verildiği, bu konuda öğretmenlerin herhangi bir sorun yaşamadıkları tespit edilmiştir.

5-) Zamanın yetersiz olması nedeni ile, öğretmenlerin ara disiplin dallarına yönelik, programdaki etkinliklerin dışında çalışma yapamadıkları görülmektedir. Öğretmenlerin ek etkinlik yapmamalarının diğer bir nedeni de, kitaptaki çalışmaların yeterli olduğunu düşünmeleridir. Ancak bazı kılavuz kitaplarda ara disiplinlere yönelik ek etkinliklerin olduğu bazılarındaki ise olmadığı tespit edilmiştir.

6-) Öğretmenler, ara disiplinlerin ders kazanımlarını desteklediğini belirtmektedirler. Derste öğrenilen bilgilerin ara disiplinler sayesinde gerçek hayatta uygulandığı, örneklendirmeleri çeşitlendirdiği, öğrencilerin motivasyonunu arttırdığı görüşme yapılan öğretmenler tarafından vurgulanmaktadır. Ayrıca ders kazanımını tamamladığı, kolaylaştırdığı ve içselleştirdiği söylenmektedir.

7-) Sınıfların kalabalık olması ve zamanın kısıtlı olması nedeniyle ara disiplin kazanımlarının amacına ulaşmadığı söylenmektedir. Ayrıca bazı öğretmenler sağlık kültürü ve olimpiik eğitim ara disiplinlerinin uygulanabilirliği olmadığını savunmaktadırlar. Ancak öğretmenlerin ara disiplinler ile ilgili ölçme ve değerlendirme yapmadan bu sonuca varmaları düşündürücüdür.

8-) Öğretmenlerin düşüncelerine göre, ara disiplinler temalardaki konulara uygun şekilde dağılmaktadır. Ancak temalardaki ara disiplin sayılarının dengeli olmadığı görülmektedir.

9-) Ara disiplinlerin ağırlık düzeylerinin dengeli olmadığı sonucuna varılmıştır. Girişimcilik ve Sağlık Kültürüne ait kazanımların sayısının az, Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ile ilgili kazanımların sayısının daha fazla olduğu görülmektedir.

10-) Öğretmenlerin hazır yıllık plan kullanmaları nedeniyle, ara disiplinleri yıllık plana kendilerinin yerleştirmedikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin ara disiplinleri, yıllık plana yerleştirecek kadar bilgi sahibi olmadıkları da söylenebilir.

11-) Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, mevcut ara disiplinlerin yeterli olduğunu vurgulamışlardır. Bazı öğretmenlerin programa konulmasını önerdikleri ara disiplinlerin ise zaten programda olduğu görülmektedir. Mevcut olan konuların önerilmesi, öğretmenlerin ara disiplinleri yeteri kadar incelemediklerini ortaya koymaktadır.

12-) Ara disiplin kazanımlarının öğrenci seviyesine uygun olduğu düşünülmektedir.

13-) Öğretmenlerin ara disiplinlere yönelik ek etkinlik hazırlamadıkları sonucuna varılmıştır. Zamanın yetersiz olması, kitapta var olan etkinliklerin yeterli bulunması, ders kazanımına daha çok önem verilmesi gibi nedenlerle ara disiplin kazanımının göz ardı edildiği tespit edilmiştir.

14-) Bazı öğretmenler ara disiplinleri, ders sürecinin tamamına yayarak, ders kazanımı ile ilişkilendirme yaptıklarını söylemektedirler.

15-) Eğitim sürecinde ders kazanımına daha fazla zaman ayrılırken, ara disiplin kazanımına fazla zaman ayrılmadığı sonucuna varılmıştır. Öğretmenler, ders kazanımından zaman kalırsa ara disiplin kazanımlarına değindiklerini ifade etmektedirler. Ara disiplin kazanımlarının uygun şekilde işlenebilmesi için, Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders sayısının artırılması gerektiği düşünülmektedir.

16-) Rehberlik ve psikolojik danışma, insan hakları ve vatandaşlık eğitimi, kariyer bilinci geliştirme ve girişimcilik ara disiplinlerine öğrencilerin daha fazla ilgi gösterdikleri görülmektedir.

17-) Öğretmenlerin, ara disiplinlere yönelik, genellikle sözlü olarak dönüt verdikleri sonucuna varılmaktadır.

18-) Kılavuz kitaplarda, ara disiplinlerle ilgili düzeltme etkinliklerine yer verilmemektedir. Buna rağmen bazı öğretmenlerin, yanlış öğrenmeleri engellemek amacıyla, düzeltme etkinlikleri yaptıkları ortaya çıkmıştır. Fakat bazı öğretmenler de zamanın yetersiz olması nedeniyle düzeltme etkinliği yapmadıklarını belirtmişlerdir.

19-) Ara disiplinlerin programa yerleştirilmesi ile birlikte öğrencilerin daha aktif olduğu ve kendilerini daha rahat ifade edebildikleri görülmektedir. Ayrıca ara

disiplinlerin öğrencilerin bireysel ve kişilik gelişimine katkı sağladığı, sorumluluk duygusunu geliştirdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

20-) Öğretmenlerin rehberlik rolünün ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca ara disiplinlerin programa girmesi ile birlikte öğretmenlerin konuya hâkimiyetlerinin arttığı, konu ile ilgili farklı kaynaklardan araştırma yaptıkları anlaşılmaktadır.

21-) Gerek programda, gerekse kılavuz kitaplarda, ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme açıklamalarına yer verilmediği görülmektedir.

22-) Kılavuz kitaplarda, ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme etkinliğinin olmaması, öğretmenlerin ara disiplinleri önemsiz görmelerine neden olmaktadır.

23-) Öğretmenlerden bazılarının, ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirmesine yönelik ek etkinlikler yaptıkları, bazılarının da yapmadıkları görülmektedir. Ek etkinlik yapmayan öğretmenler ders kazanımının ölçme ve değerlendirilmesine daha fazla önem verdiklerini belirtmektedirler. Ara disiplinlerin ölçme ve değerlendirilmesi ile ilgili açıklamaların olmaması nedeniyle büyük sıkıntıların yaşandığı sonucuna varılmaktadır.

24-) Öğretmenlerin görüşlerine göre ders kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının ölçme ve değerlendirilmesinde kullanılan teknikler arasında farklılığın olmadığı görülmektedir.

25-) Öğretmenler ara disiplinlerin amacına ulaşabilmesi için sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saati sayısının artırılması, ara disiplin kazanım sayılarının azaltılması, uygulanabilirliği olmayan ara disiplinlerin programdan çıkarılması, öğretmenlerin ara disiplinler konusunda bilgilendirilmesi, öğretmenlere ara disiplinler konusunda seminerler verilmesi gibi program düzeyinde değişiklikler yapılabileceğini belirtmektedirler.

6.2. Öneriler

Elde edilen sonuçlar bağlamında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Araştırma Sonuçlarına İlişkin Öneriler:

- 1-) Ara disiplinler konusunda öğretmenler hizmet içi eğitime alınmalıdırlar. Bu hizmet içi eğitimin sürekliliği sağlanmalıdır.
- 2-) Ara disiplinlerin amacı ve önemi hakkında programda, yönlendirici ve bilgilendirici açıklamalara yer verilmelidir.
- 3-) Ara disiplin kazanımlarının amacına ulaşabilmesi için Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saati sayısının artırılması dikkate alınmalıdır.
- 4-) Uygulanabilirliği olmayan ara disiplinler programdan çıkarılmalı ve ara disiplin kazanımlarının sayısı azaltılmalıdır.
- 5-) Farklı yayın evlerinin hazırlamış olduğu kılavuz kitaplarda ara disiplinlere yönelik açıklamalar konusunda birlik sağlanmalıdır. MEB bu konuda çeşitli düzenlemeler yapmalıdır.
- 6-) Kılavuz kitaplarda ara disiplinlere yönelik yeterli sayıda etkinlik verilmelidir.
- 7-) Programda yer alan ara disiplinlerin her birinin program açısından önemi öğretmenlere bildirilmelidir.
- 8-) Ara disiplinlerin ağırlık düzeyleri gözden geçirilmelidir.
- 9-) Öğretmenlerin programa konulmasını istedikleri çevre bilinci geliştirme ve görgü kuralları ile ilgili öneriler değerlendirilmelidir.
- 10-) Öğretmenlerin bir ders saati içinde ara disiplinlere ayırmaları gereken zaman planlamada açıkça ifade edilmelidir.
- 11-) Ara disiplinlere yönelik değerlendirme ile ilgili etkinlik ve açıklamalar programda yer almalıdır.

Yeni Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler:

- 1-) Daha fazla sayıda öğretmenin görüşleri alınarak araştırma yapılabilir.

2-) Bünyesinde ara disiplin bulunan (Matematik, Fen Bilgisi, Türkçe) diğör derslere ilişkin araştırma yapılabilir.

3-) Ara disiplinler konusunda nitel ve nicel verilerle desteklenen çalışmalar yapılabilir.

4-) Ara disiplinler konusunda  ğretmen ve  ğrenci görüşlerini içeren bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akar, C. (2001). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Akyüz, Y. (1993). **Türk Eğitim Tarihi Başlangıçtan 1993’e**. İstanbul Kültür Koleji Yayınları, İstanbul.
- (1994). **Türk Eğitim Tarihi**. Kültür Koleji Yayınları, Ankara.
- Alkan, C. (1998). **Özel Öğretim Yöntemleri Disiplinlerin Öğretim Teknolojisi**. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Anıl, H. (1999). “İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi”,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Ata,B. (2000). **Atatürk Tarih Öğretimi ve Müzeler Türk Yurdu Sayı:160**, Ankara.
- Aynacı, C. (2001). “Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Uzman Müfettiş ve Öğretmen Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barth, J,L. Demirtaş, A. (1997). **İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretimi**, YÖK Yayınları, Ankara.
- Battaloğlu, N. (2001). “Niğde ili İlköğretim Okullarında 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmen ve Müfettiş Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.

Binbaşoğlu, C. (1981). **Özel Öğretim Yöntemleri**, Binbaşoğlu Yayınevi, Ankara.

Büyükkaragöz, S. (1992). **Program Geliştirme “Kaynak Metinler”** Geliştirilmiş 2. baskı, Kuzucular Ofset, Konya.

————— (1999). **Genel Öğretim Metodları**. 9.baskı, Öz Eğitim Yayınları, İstanbul.

Can, G. Yaşar, Ş. ve Sözer, E. (1998). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Eskişehir Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.

Cicioğlu, H. (1985). “Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim” Ankara Üniversitesi, Adana.

Cerit Y. (2001). “Bilgi Toplumunda İlköğretim Okulları Müdürlerinin Roller”
Yayınlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Çelenk, S. Tertemiz, N. Kalaycı, N. (2000). **İlköğretim Programları ve Gelişmeler**. Nobel Yayınları, Ankara.

Çeken, Doğan, Y. (2006) “Küreselleşme ve Türkiye’de Eğitim Politikaları: Yeni İlköğretim Müfredatı Bilgiler Programı Üzerine Bir İnceleme”
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Çilenti, K. (1997). **Eğitim Teknolojisi ve Öğretimi**.3. Baskı, Kardeş Kitap Ve Yayınevi, Ankara.

Demirel, Ö. (1998). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. Kardeş Kitap ve Yayınevi, Ankara.

Demirel, Ö. (2004). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. 6. baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Doğan, H. (1985). “İlköğretim Okullarında Programa İlişkin Sorunlar” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

————— (1997). **Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı**. Önder Matbaacılık, Ankara.

Doğanay, A. (2004). “Sosyal Bilimler Eğitiminin Genel Amaçları Ne Olmalı?” Dokuz Eylül Üniversitesi 1. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Tebliğleri, İzmir, 15-17 Mayıs.

Ece, B. (2007). “İlköğretim Birinci Kademe 2005 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Ekinci, A. (2007). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapılandırmacı Yaklaşım Bağlamında Değerlendirilmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osman Gazi Üniversitesi, , Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Erden, M. (1993). **Eğitimde Program Değerlendirme**. Pegem Yayıncılık, Ankara.

————— (1997). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Aklın Yayınevi, Ankara.

————— (1998). **Eğitimde Program Değerlendirme**. Anı Yayıncılık, Ankara.

Ergun, D. (2005). **Sosyoloji ve Eğitim**. İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.

Ertürk, S. (1982). **Eğitimde Program Geliştirme**. Meteksan Yayınları, Ankara.

Ertürk, S. (1994). **Eğitimde Program Geliştirme**. Meteksan Matbaacılık, Ankara.

Günden, S. (1995). “Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış” İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları, T.E.D yayınları, Ankara.

Gözütok, F.D. (1998). “Program Hazırlama ve Geliştirme İlköğretim Müfettişleri Semineri Ders Notları”. Ankara Üniversitesi, Ankara.

_____ (2004). **Öğretmenliği Geliştiriyorum**. Siyasal Kitapevi, Ankara.

Gözütok, F.D. Akgun, Ö. ve Karacaoğlu, Ö.C. (2005). “İlköğretim Programlarının Öğretmen Yeterlilikleri Açısından Değerlendirilmesi” Eğitimde Yansımalar: VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım Erciyes Üniversitesi Sabancı Kültür Sitesi, Kayseri.

Güngördü, E. (2002). “**İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**”. Ankara, Nobel Yayınevi.

Karaduman, H. (2005). “Sosyal Bilgiler Dersinde Yapılandırıcı Öğrenme İlkelerine Göre Hazırlan Materyallerinin Öğrencileri Derse İlişkin Tutumlarına Başarı ve Hatırlama Düzeylerine Etkisi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Keskin, K. (2003). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilere Tarih Kavramlarının Kazandırılma Düzeylerinin Araştırılması” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kılıç, D. (1996). “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmenlerin Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi” Çağdaş Eğitim Mayıs Sayı:22, Ankara.

- Kılıç, M. (2005). “Öğretmenin Rolü ve Görevlerine İlişkin Görüşlerin Yeni İlköğretim Programı Çerçevesinde Değerlendirilmesi” Eğitimde Yansımalar VIII Yeni İlköğretim Programı Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım, Erciyes Üniversitesi, Sabancı Kültür Sitesi, Kayseri.
- Kısakürek, A.M. ve Paykoç,F. (1989). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Anadolu Üniversitesi.
- Kocaoluk, M.Ş. (1992). **İlköğretim Kurumları Yönetmeliği**. Kocaoluk Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul.
- Köstüklü, N. (1998). Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi, Konya.
- MEB. (2005). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu” Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB(a). (2006). “İlköğretim Programları 1 ve 5. sınıflar” Editör:Kasım Kiroğlu, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- MEB(b). (2006). “İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı”
- MEB(c). (2006). “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı”
- Nalçacı, A. (2001). “Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programındaki Değişmelerin Değerlendirilmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Oğuzkan, F. (1993). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Emel Matbaacılık, Ankara.

- Öktem, G. (2006). “İlköğretim 4.ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Kavramları Anlama ve Kazanma Düzeyleri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman paşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Öner, S. (1999). “İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kubaşık Öğrenme Yönteminin Eleştirel Düşünme ve Akademik Başarıya Etkisi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özcan, Ö. (2002). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programı Genel Amaçlarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özçelik, D.A.(1989). **Eğitim Programları ve Öğretim Genel Öğretim Yöntemleri**, ÖSYM Eğitim Yayınları, Ankara.
- Özden, Y. (2005). “ 2004 Yeni Hayat Bilgisi Programının, Öğretmen Görüşleri Esas Alınarak Değerlendirilmesi” Eğitimde Yansımalar VIII. Yeni İlköğretim Programları Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım, Erciyes Üniversitesi Sabancı Kültür Sitesi,Kayseri.
- Öztürk, C. Dilek, D. (2005). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, C.Öztürk ve D. Dilek (Editörler) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Öztürk, C. (2006). “ **Sosyal Bilgiler Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış**” Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Paykoç, F. (1991). “Tarih Öğretimi”. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Tarih Lisans Tamamlama Programı.

Sağlam, E. (1997). “Sosyal Bilgiler” Çağdaş Eğitim (232) 5-7

——— (1980). **İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Tekışık Yayınları, Ankara.

Savage, T. Armstrong, D. (1987). “Effective Teaching in Elementary Social Studies” New York: Macmillian Publishing Company.

Savaş, B. Üniver, P. (1999). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı**, Modül:8.

Selçuk, Z. “MEB Müfredat Geliştirme Süreci 04 Nisan 2005 (<http://programlar.meb.gov.tr/index/baskan.htm>).

Sönmez, V. (1994). **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**. Şafak Matbaacılık, Ankara.

Sönmez, V. (1994). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Pegem Yayıncılık, Ankara.

——— (1998). **Gelecekteki Olası Eğitim Sistemleri**. Anı Yayıncılık, Ankara.

——— (2004). **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**. Anı Yayıncılık, Ankara.

Sözer, E. (1998). **Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Titiz, O. (2005). **Yeni Öğretim Sistemi**. Zambak Yayınevi, İstanbul.

Turgut, F. (1992). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları**, 9. Baskı, Ankara

Türkoğlu, A. Mediha S. (2006). **Cumhuriyetten Günümüze Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları Türkiye’de Eğitim Bilimleri Bir Bilanço Derlemesi**, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Varış, F. (1996). **Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler**, Alkım Kitapçılık, Ankara.

(1997). **Eğitimde Program Geliştirme**. Alkım Yayıncılık, Ankara.

Yakın, İ. (1985). “Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Programının Değerlendirilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.

Yalnız, D. (2007). “Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Programının Atatürk İlkelerine Göre Değerlendirilmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Yaşar, Ş. (2005). “Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi” Eğitimde Yansımalar VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, Sim Matbaası, Ankara.

Yıldırım, A. Şimşek, H. (1999). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayınevi.

YÖK. (1997). Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitim Dizisi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Kaynak Üniteler, Ankara.

Yüksel, S. (2000). **“Milli Eğitim Bakanlığındaki Program Geliştirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi” Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi.** Ankara, Pegem Yayıncılık.

(http/meb,1998,www.yayim meb.gov.tr)

(http// okulweb. meb.gov.tr/ 09/06/126244/olçme/sunu.ppt)

EKLER

EK 1	4. Ve 5. Sınıf Ara Disiplin Kazanımları
EK 2	4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle Eşleşen Ara Disiplin Alan Kazanımları Tablosu
EK 3	5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle Eşleşen Ara Disiplin Alan Kazanımları Tablosu
EK 4	Görüşme Soruları
EK 5	Öz Geçmiş

EK 1

4.Sınıf Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam Kazanımları:

- 1-) İnsanların hayatlarını sürdürebilmek için neye ihtiyaç duyduklarını fark eder.
- 2-) Deprem anında gerekli ve gereksiz olan malzemeleri ayırt eder.
- 3-) Deprem sonrasında gerekli olan malzemeler hakkında fikir üretir.
- 4-) Çeşitli mekanlarda acil bir durumda gerekli olacak ve kullanılabilecek malzemeleri listeler.
- 5-) Sınıf tahliye çantası oluşturulması ve malzemelerin sağlanması kısmında aktif görev alır.
- 6-) Posterler hazırlayarak toplumun bu konuda bilgilendirilmesine destek verir.
- 7-) Farklı mekânlarda bir deprem sırasında yapılması gerekenleri tartışır.
- 8-) Deprem sırasında yapılması gerekenleri, deprem tatbikatında uygular.
- 9-) Artçı depremlerde de deprem sırasında yapılması gerekenleri uygular.
- 10-) Bir deprem sonrasında binadan tahliye ollerını bilir.
- 11-) Binanın tahliyesi sırasında karşılaşılabilecekleri tehlikelerin farkına varır.
- 12-)Binanın tahliyesi sırasında karşılaşılabilecekleri tehlikelere ilişkin yapabileceklerini açıklar.

5. Sınıf Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam Kazanımları:

- 1-) Sınıf tahliye çantasının oluşturulması ve malzemelerin sağlanması konusunda aktif görev alır.
- 2-) Posterler hazırlayarak toplumun bu konuda bilgilenmesine destek verir.
- 3-) Farklı mekânlarda bir deprem sırasında yapılması gerekenleri araştırır.
- 4-) Deprem sırasında yapılması gerekenleri, deprem tatbikatında uygular.

4. Sınıf Girişimcilik Kazanımları:

- 1-) Kişiler Arasındaki farklılıkları tanır.
- 2-) Gereksinim ile istek arasındaki farkı açıklar.

3-) Kaynakları doğal, insan ve kapital olarak sınıflandırır.

4-) Ürünlerin farklı üretim şekilleri olduğunu bilir.

5. Sınıf Girişimcilik Kazanımları:

1-)Yaşadığı bölgedeki kaynakları araştırır.

2-)Yaşadığı bölge içindeki ekonomik dayanışmayı fark eder.

4. Sınıf İnsan Hakları ve Vatandaşlık Kazanımları:

1-)Sivil toplum kavramının önemini kavrar.

2-)Sivil toplum örgütlerinin çalışmalarının yasal olduğunu bilir.

3-)Yakın çevresindeki sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinin farkında olur.

4-)Yerel yönetimlerin hangi birimlerden oluştuğunu bilir.

5-)Ülkemizi yönetenlerin halkın oyu ile yönetime geldiklerini bilir.

6-)Seçilme hakkının önemini kavrar.

7-) Seçme hakkının önemini bilir ve bu hakkını gerektiği yerde kullanır.

8-) Tüketici olarak haklarını bilir ve tanır.

9-) Tüketici olarak hakları ihmal edildiğinde yasal yollardan haklarını alır.

10-)Aldığı ürünlerin son kullanma tarihine dikkat etmenin bir üretici hakkı olduğunu fark eder.

5. Sınıf İnsan Hakları ve Vatandaşlık Kazanımları:

1-) Haklarını korumanın önemini açıklar .

2-) Sorumluluklarını evde ve okulda yerine getirir.

3-) Çocuk haklarına dair sözleşmenin önemini kavrar.

4-) Atatürk İnkılâplarının, insan haklarının ülkemizde gelişmesi için önemli olduğunu fark eder.

5-) Kadın ve erkeklerin Cumhuriyetle birlikte yeni haklar elde ettiğini bilir.

6-) Bilimsel çalışmalara ve çalışmayı yapan kişilere saygı duyar.

7-) Sivil toplum kavramının önemini kavrar.

8-) Sivil toplum örgütlerinin çalışmasının yasal olduğunu bilir.

9-) Yakın çevresindeki sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinin farkında olur.

10-) Hukuk kurallarının toplumsal yaşamı kolaylaştıran bir değerler sistemi olduğunu kabul eder.

11-) Merkezi yönetimin hangi birimlerden oluştuğunu bilir.

12-) Demokrasi ve ilkelerinin önemini kavrar.

13-) Demokrasinin insan hakları için vazgeçilmez bir değer taşıdığını takdir eder.

14-) Demokrasinin temelini özgürlük ve eşitliğe dayandığını bilir.

15-) T.C Anayasasının varlığının farkına varır.

4.Sınıf Kariyer Bilinci Geliştirme Kazanımları:

1-) İnsanların tek ve kendine özgü olduğunu fark eder.

2-) Liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini araştırır.

3-) Liderlik becerilerine örnekler verir.

4-) Hayatımızı kolaylaştırmak için çalışmaları tanır ve yaptığı işleri açıklar.

5-) Başkalarına hizmet etmeyi içeren hizmetleri tanır.

5.Sınıf Kariyer Bilinci Geliştirme Kazanımları:

1-) Bir bireyin sahip olabileceği değişik rolleri belirtir.

2-) Kişisel sorumluluğun ve iyi çalışma alışkanlıklarının önemini açıklar.

3-) Aile üyeleri arasındaki bağlılığı, birlikte çalışmayı ve sorumluluğu açıklar.

4-) Kendi yerel çevresinde bulunan meslekleri belirler.

4 Sınıf Özel Eğitim Kazanımları:

1-) Kişilerin yetenek, beceri ve güçlerinin değişik olabileceğinin farkına varır.

2-) Kendi farklılığını kabullenir.

3-) Farklılıklara karşı anlayış ve saygı gösterir.

4-) Başkalarının duygularının farkında olur.

5-) Kendini ifade edebilme becerisi geliştirir.

4. Sınıf Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kazanımları:

1-) Kendinin ve diğer insanların fiziksel, zihinsel ve duygusal özelliklerini tanır.

- 2-) Farklı durumlarda farklı duygu ve düşünceler yaşayabileceğinin farkında olur.
- 3-) İnsanların fikirlerine, ilgilerine ve duygularına saygı gösterir.
- 4-) Lider ve grup üyeleri arasındaki etkileşimi açıklar.
- 5-) Karar vermenin önemini açıklar.
- 6-) Kendisi ile ilgili kararlar verir.
- 7-) İnsanlarla meslekler arasındaki ilişkiyi kavrar.
- 8-) Çevrede bulunan sportif ve kültürel etkinliklerden haberdar olur.

5. Sınıf Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kazanımları:

- 1-) Bir grup içinde çeşitli rollerin önemini kabul eder.
- 2-) Okuldaki sorumlulukları bilir.
- 3-) Meslek seçimini etkileyen faktörleri açıklar.
- 4-) Kuralların insan hayatındaki önemini kavrar.

4.Sınıf Sağlık Kültürü Kazanımları:

- 1-) Bireysel farklılıklara saygı duyar.
- 2-) Başkalarının duygularına duyarlı olur.
- 3-) Sağlık alanında çalışan kurum ve kişileri tanır.
- 4-) Sağlık kurumlarının genel işlevini açıklar(MEB,2005).

EK 2

Tablo 1 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımları İle Eşleşen Ara Disiplin Alan Kazanımları Tablosu

Sınıf	Öğrenme Alanı Ünite	Ders Kazanımları	Afetten Korunma Ve Güvenli Yaşam Kazanımları
4	İnsanlar, Yerler ve Çevreler: Yaşadığımız Yer	Doğal afetler karşısında hazırlıklı olar.	1. İnsanların hayatlarını sürdürebilmek için neye ihtiyaç duyduklarını fark eder. 2. Deprem anında gerekli ve gereksiz olan malzemeleri ayırt eder. 3. Deprem sonrasında gerekli olan malzemeler hakkında fikir üretir. 4. Çeşitli mekanlarda acil bir durumda gerekli olacak ve kullanılabilecek malzemeleri listeler. 5. Sınıf tahliye çantası oluşturulması ve malzemelerin sağlanması kısmında aktif görev alır. 6. Posterler hazırlayarak toplumun bu konuda bilgilendirilmesine destek verir. 10. Farklı mekanlarda bir deprem sırasında yapılması gerekenleri tartışır. 11. Deprem sırasında yapılması gerekenleri, deprem tatbikatında uygular. 12. Artçı depremlerde de deprem sırasında yapılması gerekenleri uygular. 13. Deprem sonrasında binadan tahliye olmasını bilir. 14. Binanın tahliyesi sırasında karşılaşılabilecekleri tehlikelerin farkına varır. 15. Binanın tahliyesi sırasında karşılaşılabilecekleri tehlikelere ilişkin yapabileceklerini açıklar.

Sınıf	Öğrenme Alanı Ünite	Ders Kazanımları	Girişimcilik Kazanımları
4	Birey ve Toplum: Kendimi Tanıyorum	Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.	1.Kişiler arasındaki farklılıkları tanır.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Üretimden Tüketime	İstek ve ihtiyaçlarını ayırt eder. Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir. Kullandığı bazı ürünlerin üretim dağıtım ve tüketim ağını oluştur.	7.Gereksinim ile istek arasındaki farkı açıklar 26.Kaynakları doğal, insan ve kapital olarak sınıflandırır. 13.Ürünlerin farklı üretim şekilleri olduğunu bilir.

Sınıf	Öğrenme Alanı Ünite	Ders Kazanımları	İnsan Hakları Ve Vatandaşlık Kazanımları
4	Gruplar, Kurumlar Sosyal Örgütler : Hep Birlikte	İnsanların belli bir amaç çevresinde oluşturdukları grup, kurum ve sosyal örgütleri fark eder. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler yada ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.	39. Sivil toplum kavramının önemini kavrar. 40.Sivil toplum örgütlerinin çalışmasının yasal olduğunu bilir. 41.Yakın çevresindeki sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinin farkında olur.
	Güç Yönetim ve Toplum :İnsanlar ve Yönetim	Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanır. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimin rolünü açıklar. Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir.	44.Yerel yönetimlerin hangi birimlerden oluştuğunu bilir.
		Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir.	43.Ülkemizi yönetenlerin halkın oyu ile yönetime geldiklerini bilir. 50.Seçilme hakkının önemini kavrar. 57.Seçme hakkının önemini bilir ve bu hakkını gerektiği yerde kullanır.

	Üretim, Dağıtım ve Tüketim Üretimden Tüketime	Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirilir. Gerektiğinde bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.	52. Tüketici olarak haklarını bilir ve tanır. 53.Tüketici olarak hakları ihmal edildiğinde yasal yollardan haklarını alır. 54.Aldığı ürünlerin son kullanma tarihine dikkat etmenin bir üretici hakkı olduğunu fark eder.
Sınıf	Öğrenme Alanı Ünite	Ders Kazanımları	Kariyer Bilinci Geliştirme Kazanımları
4	Birey ve Toplum:Kendimi Tanıyorum	Bireysel Farklılıkları	2.İnsanların tek ve kendine özgü olduğunu fark eder.
	Kültür ve Miras:Geçmişimi Öğreniyorum	Milli Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk'ün rolünü fark eder.	18.Liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini araştırır. 19.Liderlik becerisine örnekler verir.
	Gruplar, Kurumlar, Sosyal Örgütler:Hep Birlikte	İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları grup, kurum ve sosyal örgütleri fark eder. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler yada ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir. Kendisi işle çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.	15.Hayatımızı kolaylaştırmak için çalışanları tanır ve yaptığı işleri açıklar. 16.Başkalarına hizmet etmeyi içeren hizmetleri tanır.

Sınıf	Öğrenme Alanı Ünite	Ders Kazanımları	İnsan Hakları Ve Vatandaşlık Kazanımları
4	Birey ve Toplum:Kendimi Tanıyorum	Bireysel farklılıkları tanıtır ve kabul eder	1.Kişilerin yetenek, beceri ve güçlerinin değişik olabileceğinin farkına varır. 2.Kendi farklılığını kabullenir.
		Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.	2.Farklılıklara karşı anlayış ve saygı gösterir.8.Başkalarının duygularının farkında olur.
		Farklı durumlara ait farklı duygu ve düşüncelerini ifade eder.	6.Kendini ifade edebilme becerisi geliştirir.

Sınıf	Öğrenme Alanı Ünite	Ders Kazanımları	Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Kazanımları
4	Birey ve Toplum:Kendini Tanıyorum	Bireysel farklılıkları tanıtır ve kabul eder.	1.Kişilerin ve diğer insanların fiziksel, zihinsel ve duygusal özelliklerine tanıtır.
		Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder. Farklı durumlara ait farklı duygu ve düşüncelerini ifade eder.	12.Farklı durumlarda farklı duygu ve düşünceler yaşayabileceğinin farkında olur.
		Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.	4.İnsanların fikirlerine, ilgilerine ve duygularına saygı gösterir.
	Kültür ve Miras:Geçmişimi Öğreniyorum	. Milli Mücadelenin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk'ün rolünü fark eder.	7.Lider ve grup üyeleri arasındaki etkileşimi açıklar.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim:Üretimden Tüketime	Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir.	5.a.Karar vermenin önemini açıklar 5.b.Kendisiyle ilgili kararlar verir.
		İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir.	10.İnsanlarla meslekler arasındaki ilişkiyi kavrar.

	Gruplar,Kurumlar ,Sosyal Örgütler:Hep Birlikte	Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.	6.Çevrede bulunan sportif etkinliklerden haberdar olur.
--	---	--	--

Sınıf	Öğrenme Alanı Ünite	Ders Kazanımları	Sağlık Kültürü Kazanımları
4	Birey ve Toplum: Kendimi Tanıyorum	Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.	11.Bireysel farklılıklara saygı duyar.
		Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.	10.Başkalarının duygularına duyarlı olur.
	Gruplar Kurumlar Sosyal Örgütler :Hep Birlikte	Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.	31.Sağlık alanında çalışan kurum ve kişileri tanır. 32.Sağlık kurumlarının genel işlevini açıklar.

(MEB,2006:608-609).

EK 3

Tablo 2 5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımları İle Eşleşen Ara Disiplin Alan Kazanımları Tablosu

Sınıf	Öğrenme Alanı / Ünite	Ders Kazanımları	Afetten Korunma Ve Güvenli Yaşam Kazanımları
5	İnsanlar Yerler Çevreler: Bölgemizi Tanıyalım	Yaşadığı Bölgede görülen doğal afetlere neden olan uygulamaları fark eder	5.Sınıf tahliye çantasının oluşturulması ve malzemelerin sağlanması konusunda aktif görev alır. 6.Posterler hazırlayarak toplumun bu konuda bilgilenebilmesine destek verir. 10.Farklı mekanlarda bir deprem sırasında yapılması gerekenleri araştırır. *Deprem sırasında yapılması gerekenleri , deprem tatbikatında uygular.

Sınıf	Öğrenme Alanı / Ünite	Ders Kazanımları	Girişimcilik Kazanımları
5	Üretim, Dağıtım ve Tüketim :Ürettiklerimiz	Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.	27.Yaşadığı bölgedeki kaynakları araştırır.
		Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.	28.Yaşadığı bölge içinde ekonomik dayanışmayı fark ederler.

Sınıf	Öğrenme Alanı / Ünite	Ders Kazanımları	Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Kazanımları
5	Birey ve Toplum:Haklarımı Öğreniyorum.	İçinde bulunduğu gruplar ve gruplara ait rolleri ilişkilendirir.	1.Bir grup içinde çeşitli rollerin önemini kabul eder.

		Katıldığı gruplarda aldığı rolleri ve rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.	4. Okuldaki sorumlulukları bilir.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Ürettiklerimiz	Bölgesindeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.	6.Meslek seçimini etkileyen faktörleri açıklar.
	Güç,Yönetim ve Toplum:Bir Ülke Bir Bayrak	Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.	5.Kuralların insan hayatındaki önemini kavrar.

Sınıf	Öğrenme Alanı / Üniteler	Ders Kazanımları	Kariyer Bilinci Geliştirme Kazanımları
5	Birey ve Toplum: Haklarımı Öğreniyorum	İçinde bulunduğu gruplar ve gruplara ait rolleri ilişkilendirir.	4.Bir bireyin sahip olabileceği değişik rolleri belirtir.
		Katıldığı gruplarda aldığı rolleri ve rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.	12.Kişisel sorumluluğun ve iyi çalışma alışkanlıklarının önemini açıklar. 14.Aile üyeleri arasındaki bağlılığı, birlikte çalışmayı ve sorumluluğu açıklar.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim Ürettiklerimiz	Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.	11.Kendi yerel çevresinde bulunan meslekleri belirler.

Sınıf	Öğrenme Alanı / Üniteler	Ders Kazanımları	İnsan Hakları Ve Vatandaşlık Eğitimi Kazanımları
5	Birey ve Toplum: Haklarımı Öğreniyorum	Katıldığı gruplarda aldığı rolleri ve rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.	2.Haklarını korumanın önemini açıklar. 14.Sorumluluklarını evde ve okulda yerine getirir.

	Kültür ve Miras :Adım Adım Türkiye	Görsel kanıt kullanarak Atatürk İnkılapları öncesi ile sonrası günlük yaşamı karşılaştırır.	5.Atatürk İnkılaplarının, insan hakların ın ülkemizde gelişimi için önemli olduğunu fark eder. 7.Kadın ve erkeklerin cumhuriyetle birlikte yeni haklar elde ettiğini bilir.
	Bilim, Teknoloji ve Toplum: Gerçekleşen Düşler Gruplar,Kurumlar Sosyal Örgütler:Toplum İçin Çalışanlar	Buluş ve teknolojik gelişmeler toplum hayatımıza etkilerini tartışır. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır. Toplumun temel ihtiyaçlarıyla kurumları ilişkilendirir. Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur. Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir. Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmi kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır.	12. Bilimsel çalışmalara ve çalışmaları yapan kişilere saygı duyar. 39. Sivil toplum kavramının önemini kavrar. 40.Sivil toplum örgütlerinin çalışmasının yasal olduğunu bilir. 41.Yakın çevresindeki sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinin farkında olur.

Sınıf	Öğrenme Alanı / Ünite	Ders Kazanımları	İnsan Hakları Ve Vatandaşlık Eğitimi Kazanımları
5	Güç Yönetim ve Toplum: Bir Ülke , Bir Bayrak	Toplumsal yaşamı düzenleyen yasalarını ve önemini fark eder.	16.Hukuk kurallarının toplumsal yaşamı kolaylaştıran bir değerler sistemi olduğunu kabul eder.
		Merkezi yönetim birimlerindeki temel görevleriyle ilişkilendirir.	42.Merkezi yönetimin hangi birimlerden oluştuğunu bilir.

		Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.	35.Demokrasi ve ilkelerinin önemini kavrar. 36.Demokrasinin insan hakları için vazgeçilmez bir değer taşıdığını takdir eder. 37.Demokrasinin temelinin özgürlük ve eşitliğe dayandığını bilir.
		Ulusal egemenlik sembollerine değer verir.	*T.C Anayasasının varlığının farkına varır.

(MEB, 2006;619,620).

EK 4

GÖRÜŞME SORULARI

1) Ara disiplin dalları ile dersin kazanımları arasındaki ilişkiye yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

- a) Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşabilmek için ara disiplin kazanımlarının amacı ve önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- b) Ders kazanımları ile ara disiplin kazanımları arasındaki aşamalılık ilişkisi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
- c) Programda ve öğretmen kılavuz kitabında yer alan dersin ve ara disiplin dalının kazanımlarına yönelik verilen açıklamaların yeterliliği ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
- d) Dersin kazanımları ile ara disiplin kazanımlarının uyumu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- e) Programda belirtilen ders kazanımları ile ara disiplin dalları kazanımlarının ilişkilendirilmesi dışında ara disiplin dallarına yönelik sizin sınıfta yaptığınız çalışmalar nelerdir?
- f) Size göre ara disiplinlerin kazanımları, ders kazanımlarını hangi yönleri ile desteklemektedir?
- g) Ara disiplin dalları kazanımlarının amacına ulaşıp ulaşmadığı konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

2) Ara disiplin dalları ile temalar arasındaki ilişkiye yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

- a) Ara disiplin dallarının temalara dağılımları uygun mudur?
- b) Temalara dağılımları dikkate alındığında ara disiplinlerin ağırlık düzeyleri dengeli midir?
- c) Yıllık planlarınıza ara disiplinleri yerleştirirken hangi ölçütleri dikkate almaktasınız? Sebepleri ile açıklayabilir misiniz?

d) Programda yer alan temaları göz önünde bulundurduğunuzda mevcut ara disiplinlerin dışında hangi disiplinlere yer verilebileceği konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

3) Ara disiplin dalları ile eğitim durumları değişkenleri arasındaki ilişkiye yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

a) Ara disiplin kazanımlarının öğrenci seviyesine uygunluğu konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

b) Ara disiplinleri kazanımlarına yönelik ek etkinlik hazırlıyor musunuz? Sebepleri ile açıklayabilir misiniz?

c) Ara disiplin kazanımlarını ders sürecinin hangi aşamasında vereceğinizi belirlerken neleri dikkate almaktasınız?

d) Eğitim sürecinde ders kazanımları ve ara disiplin dalları kazanımlarına ayırdığınız zamanı nasıl belirliyorsunuz?

e) Ara disiplin dallarının eğitim ortamında pekiştirici özelliği ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

f) Size göre ara disiplin dallarından hangisine öğrencilerin ilgisi daha fazladır? Sebepleri ile açıklayabilir misiniz?

g) Ara disiplin dallarına ait kazanımların dönütlerini öğrencilerinize nasıl veriyorsunuz?

h) Öğrencilerinize verdiğiniz dönüt sonrasında gerekli düzeltme etkinlikleri düzenliyor musunuz? Neden?

ı) Ara disiplinlerin öğrenci rolleri açısından önemi nedir?

j) Ara disiplinlerin öğretmenin rolleri açısından önemi nedir?

4) Ara disiplin dalları ile ölçme değerlendirme arasındaki ilişkiye yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

a) Derse ve becerilere yönelik yapılan açıklamalar ile ara disiplinlere yönelik ölçme ve değerlendirme açıklamaları karşılaştırıldığında neler görüyorsunuz?

b) Öğretmen kılavuz kitabında yer alan ara disiplin dalları kazanımlarını ölçmeye yönelik değerlendirme etkinlikleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

c) Ara disiplin dallarının ölçülmesi ile ilgili ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?

d) Ders kazanımlarını ve ara disiplin kazanımlarının ölçme ve değerlendirilmesinde kullanılan tekniklerin arasındaki farklılıklar nelerdir?

Genel olarak bakıldığında;

Sizce ara disiplin dallarının amacına ulaşabilmesi için program düzeyinde (gerekliyorsa) ne gibi değişikliklere yer verilmelidir?

EK 5
ÖZGEÇMİŞ

Adı- Soyadı: Seda ERMİŞ

Doğum Yeri: Silivri

Doğum Yılı: 1982

Yabancı Dil: İngilizce

İlköğretim: Gazi İlköğretim Okulu

Ortaöğretim: Silivri Lisesi

Lisans: Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Çalışma Hayatı: 2003'te Hakkari ili Yüksekova ilçesinde sınıf öğretmenliği görevine başladı. 2004-2005 eğitim öğretim yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine hak kazandı. Öğrenim durumu nedeni ile Bolu iline tayin oldu. Halen Bolu ile Mudurnu ilçesinde sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır.